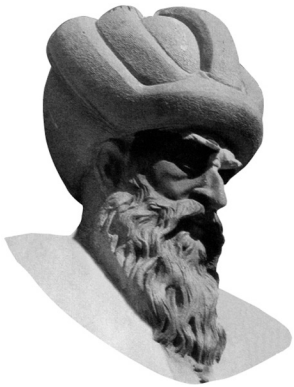
MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.
İnancınız sağlamsa, mutlaka başarırsınız.
Şânı Yüce Kur'an (III: 139)

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
Araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası Adına
İmtiyaz Sahibi: BÜLENT AKKAN
Yazı İşlerini fiilen idare eden: ORHAN OKAY
DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.
ÜÇ AYDA BİR YAYINLANIR. ÜYELERİNE MAHSUSTUR. PARAYLA SATILMAZ.
ISSN 1301-2762

SAYI: 185 • Nuruziya Sokağı No:9 34430 Beyoğlu/İstanbul • **ARALIK 2019**
Tel: 0212 251 26 50

5	Büyük Üstat Mesajı	Bülent AKKAN
6	Message from the Grand Master	Bülent AKKAN
7	Başlangıcından Günümüze Masonluk Tarihimizde Skrüten	Yavuz Selim AĞAOĞLU
30	Gnostisizmin Tarihi ve Felsefesi	Barış ERMAN
51	Hür Masonlukta Renk Sembolizmi	Leon ZELDIS Çeviri: Ali Kerem GÜLERMEN
65	Eski Çağlardaki İzleriyle "Ahilik"	Mehmet AHİ
85	In Eminenti	Uğur ÇİLİNGİROĞLU
94	Aramızdan Ayrılanlar	MİMAR SİNAN
95	Mimar Sinan Dergisi Yazı Kabulü ve Yayın Kuralları	MİMAR SİNAN

Kapak Kompozisyonu: Şinasi BARUTÇU

Metro Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Yahya Kemal Beyatlı Caddesi No: 94 Begos 3. Bölge 35400 Buca / İZMİR
T: 0.232.290 33 11 F: 0.232.290 33 21

BÜYÜK ÜSTAT MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

2019 yılını büyük ozan Leonard COHEN in dizeleri ile yolcu etmek istiyorum.

Olmak istediğin gibi davran
Kısa zamanda davrandığın gibi olacaksın..

Büyük umutlarla, heyecanla ve belki de sabır ile beklediğimiz 2020 yılı dilerim tüm dünya, insanlık ve camiamız için daha umut dolu, daha huzur dolu, daha barış dolu, hayal ettiğimiz, olmak istediğimiz gibi davranabildiğimiz ve davrandığımız gibi olabileceğimiz, güzel davranışlarımızın alışkanlıklarımız olacağı mucizelerle dolu bir yıl olur.

2020'nin tüm iyi dilek ve duaların karşılık bulduğu, bedenlerimizin ruhlarımıza keyifle eşlik edeceği, sağlık, huzur, mutluluk, iyilik, güzel sürprizlerle dolu bir yıl olmasını dilerken kardeşlerimin ve ailelerinin yeni yıllarını gönülden kutlarım.

Kardeşçe sevgi ve saygılarımla

Bülent AKKAN
Büyük Üstat

MESSAGE FROM THE GRAND MASTER

Dear Brethren,

I would like to say farewell to the year, 2019 with the verses of the great poet, Leonard Cohen

"Act the way you would like to be
Soon you will be the way you act"

We have expected the New Year, 2020 with great hopes, excitements, and perhaps patience. For the world, humanity and our community, I wish the New Year brings along more hope, more tranquility, more peace, and we all can act the way we dream about and the way we like to be and we all will the way we can act, and we all can acquire habits of neat behaviors. I wish the New Year brings along with many miracles.

I wish during the New Year, 2020 all good wishes and prays are answered; our spirits could accompany our bodies with joy; we all could enjoy good health, tranquility, happiness and full of pleasant surprises. I would like to most sincerely congratulate Brethren and their families on the New Year.

With Fraternal regards and greetings

Bulent AKKAN
Grand Master

BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE MASONLUK TARİHİMİZDE SKRÜTEN

Yavuz Selim AĞAOĞLU

To make a Mason from a candidate is a result of a traditional Masonic legal process consisting a final voting named Balloting. In this article the "Balloting" is discussed as a part of Masonic Tradition through the analysis of regulations and concerned documents in the history of Turkish Freemasonry starting from the establishment of Grand Orient in 1909 until now.

Bir hariciyi Mason yaparak bünyesine kabul etme kararı Masonik mevzuata göre takip edilen bir süreç sonunda alınır ve bunun son aşamasını "Skrüten" adı verilen özel oylama teşkil eder. Bu makalede Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'nin kurulduğu 1909'dan günümüze kadar110 yıllık Masonluk tarihimizde "Skrüten" adı verilen bu oylama ile ilgili mevzuatın geçirdiği değişim ele alınacaktır. Ancak bu değişimi takip edebilmek için öncelikli olarakkuruluş döneminde teklif aşamasından tekrise kadar geçen sürecin nasıl işlediğini hatırlamamız uygun olacaktır.

Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'nin İlk Yıllarında Teklif'ten Tekris'e Süreç

1 Ağustos 1909 tarihinde kurulup ilk görevli seçimlerini gerçekleştiren Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'nin Türkçe kaleme alınmış Anayasası 15 Kânûn-ı Evvel 1325 (28 Aralık 1909) tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu anayasaya göre, o tarihte "Franmason" yerine kullanılan Türkçe tabir ile "Hür Bânî"[1] olabilmek için 21 yaşını tamamlamış olma şartı mevcuttu. Ancak "Bânî" evladı olanlar için bu yaş sınırı 18'e indirilmişti.

1 "Hür Bânî" tabiri 1909 yılında yayınlanmış olan tüzük metinlerinde ve ilk ritüellerde kullanılmıştır. Hatta tüzüğün daha ilk maddesinde, kurulan cemiyetten "Bânî-i hürriyyet cem'iyyeti" ismiyle bahsedilmesi dikkat çekicidir. Diğer taraftan 1932 tarihli "Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî Kavânîn-ı Hukukiyyesi"nde (Büyük Loca Yargı Tüzüğü) 11. maddesinde de "Bânî" tabirinin kullanıldığı görülür. Detaylı bilgi için Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim ve Sanver, Remzi, "Osmanlı Maşrık-ı A'zamı'nda Masonluk ve Seküler Maneviyat", Mimar Sinan Dergisi, Sayı:180, 2018, s:11-21.

1 Kânûn-ı Evvel 1325 (14 Aralık 1909) tarihinden itibaren yürürlüğe giren ve üç yıl geçmeden değişikliğe uğrayamayacağı karara bağlanan Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî Türkçe Tüzüğü'nde ise"Bâni" olma ile ilgili şu hususlar özel olarak vurgulanmıştır:

Localarda gizli oyla yapılan oylama sonucunda reddedilen haricilerin kimlik bilgileri, mesleği ve reddedilme sebeplerinin Maşrık-ı A'zam'a bildirilmesi ve Maşrık-ı A'zam'ın da edindiği bu bilgileri diğer localara duyurması şarttır. Bunun yanı sıra bir locada reddedilen bir haricinin başka bir locada işlem görmesi ancak Maşrık-ı A'zam'dan alınacak özel izinle mümkün olabilecektir. Öte yandan bir locanın çalıştığı idari bölge dışında ikamet eden bir harici hakkında işlem yapabilmek için, o haricinin oturduğu idari bölgede çalışan localardan veya o bölgeye en yakın loca tarafından tahkikat yapılması şartı da aynı metinde yer alır.

Ancak bu konuda en detaylı açıklama doğal olarak Localar Genel Tüzüğü'ndedir.1 Mart 1326 (14 Mart 1910) tarihinden itibaren yürürlüğe konanve "Bânî"tabiri ile birlikte yer yer "Mason" tabirinin de kullanıldığı Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'nin ilk Localar Genel Tüzüğü'nde özetle şu bilgilere yer verilmiştir:

Bu tüzükte Mason olma şartları arasında yukarıda bahsedilen yirmi bir yaş sınırının yanı sıra ahlak ve genel durumunun uygunluğu ile geçimini sağlayabilme şartı da yer almaktadır. Bir başka şart da Masonlukla ilgili genel bilgi ve açıklamaları kavrayabilecek eğitim seviyesinde olmaktır. Bunların yanı sıra haricinin locanın bulunduğu yere en fazla 50 kilometre uzaklıkta altı aydan az olmamak şartıyla ikamet etmiş olması da şart koşulmaktadır. Ancak askerler ve devlet memurları gibi görev yerleri tayin ile belirlenenler bu şarttan muaf tutulmuşlardır.

Localar Genel Tüzüğü'ne göre harici ile ilgili teklif işlemi, o haricinin girmek istediği loca mensubu en az bir Üstat Mason tarafından imzalı olarak Teklif Kesesi'ne atılan bir yazı ile yapılabilmektedir. Bu Teklif Varakası, haricinin ismi, lakabı[2], mesleği, yaşı, doğum yeri ve babasının ismini içermek zorundadır. Ayrıca daha önce başka bir locaya müracaatta bulunup bulunmadığına dair haricinin imzalı beyanı da Teklif Varakası'na ekli olmalıdır.

Tüzük hükümlerine göre bu teklif locada teklif edenin ismi söylenmeden okunur. Şayet bir itiraz yok ise bu teklif kabul edilmiş sayılır ve Üstad-ı Muhterem tarafından isimleri kendisinde saklı olmak kaydı ile o locaya mensup en az üç Üstat tahkikat ile görevlendirilir.

2 Soyadı Kanunu'ndan yani 1934 yılından once özellikle Müslüman halk arasında tanımlayıcı olması açısından "baba adı", "lakabı" veya "şöhreti" kullanılmaktaydı.

Eğer okunan teklif ile ilgili bir itiraz olursa, Üstad-ı Muhterem itiraz sahibinden itirazı ile ilgili maddi delillerien geç bir sonraki toplantıya getirmesini ister. İtiraza ilişkin maddi delillerin sunulmasından sonra Hatip'in yorumu alınır, ardından oylama yapılır ve karar oy çokluğu ile verilir.

Tahkikatla görevlendirilen Üstatlar en geç on beş gün içinde hazırladıkları tahkikat yazılarını imzalı olarak Üstad-ı Muhterem'e sunmak zorundadır.

Uzun süreli seyahate çıkacak bir haricinin teklifi ise istisnai olarak iki toplantı arasında doğrudan doğruya Üstad-ı Muhterem'e yapılabilir. Üstad-ı Muhterem ilk toplantıya kadar işlemlerin tamamlanması ve tahkikatın yapılabilmesi için hemen görevli Üstat'ları belirleyebilir. Fakat bu durumda ilgili evrak, toplantı tarihinden üç gün önce ilgili tahkikatı yapacak olan görevlilere iletilmiş olmalıdır. Bunlara ilaveten istisnai işlem yoluyla teklif edilecek haricinin ismini içeren toplantı davetiyesi mutlaka loca üyelerine gönderilmiş olmalıdır.

Locaya teklif edilen tüm haricilere ilişkin yukarıda sıralanan bilgiler, oylama neticeleri ile birlikte Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'ye bildirmek mecburiyetindedir. Oylama neticesi olumsuz çıkmışsa bunun sebebi de aynı şekilde bildirilmek zorundadır.

Eğer locaya teklif edilen bir harici daha önce Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'ye bağlı başka birlocaya talepname vermişse veya reddedilmişse, Üstad-ı Muhterem yapılan o işlem hakkında o locadan bilgi isteyecek ve ciddi bir tahkikat ile konuyu açıklığa kavuşturacaktır. Eğer sözü edilen loca yabancı obediyansa ait bir loca ise o takdirde Üstadı Muhterem, o yabancı obediyansa ait locanın Üstad-ı Muhterem'inden mutlaka yazılı olarak bilgi isteyecek ve aldığı cevabı da locasında okuyacaktır.

Localar, tekris ettikleri haricilerin listesini tekris tarihinden itibarenen geç on beş gün içinde Maşrık-ı A'zam›a göndermek zorundadır.

Bir harici hakkında Skrüten yapabilmek için hem düzenlenmiş tahkikat yazılarının hem de Maşrık-ı A'zam'dan gelen uygunluk yazısının (Tasvipnamenin)[3] okunması zorunludur. Bu yazılar okunduktan sonra Hatip'ten masonik mevzuata göre harici hakkında olumsuz bir değerlendirmesi olup olmadığı sorulur. Eğer Hatip'in bir itirazı varsa konu müzakere edilmek üzere bir sonraki celseye bırakılır ve bu hususta Maşrık-ı A'zam'a bilgi verilir. Eğer Hatip'in bir itirazı veya muhalefeti yok ise siyah ve beyaz pulların kullanıldığı gizli oylamaya yani Skrüten'e geçilir. Skrüten'de ziyaretçilerin

3 Haricinin durumunun Maşrık-ı A'zam açısından birsakınca teşkil etmediğini ve işleme uygun olduğunu ifade eden "Tasvipname" belgesi, bugün kullanılan anlamda "Engelsizlik Levhası" gibi düşünülebilir.

de oy kullanma hakkı vardır. Ancak bu ziyaretçilerin hem karşılıklı ilişki içinde olunan Masonik kurumlara (obediyanslara) mensup olmaları hem de tahkikat levhaları ile Maşrık-ı A'zam'dan gelen tasvipnamenin okunması sırasında orada hazır bulunmuş olmaları zorunludur.

Haricinin Skrüten neticesi tamamen beyaz oylarla kabul edilmişse, tekris işlemine geçilebilir. Eğer Skrüten'de sadece bir tane siyah oy kullanılmış ise Üstad-ı Muhterem bu siyah oy kullanan üyenin olumsuz oy kullanma sebebini toplantı sonrasında kimsenin görüp bilemeyeceği şekilde şahsen kendisine açıklamasını ister. Ancak dilerse o anda loca çalışmasına bir çekiç darbesiyle bir süre için ara verip söz konusu açıklamanın hemen kendisine yapılmasını da isteyebilir. Şayet Üstad-ı Muhterem atılan olumsuz oyla ilgili kendisine yapılan açıklamayı haklı bulursa, siyah oy kullananın ismini ve gerekçesini duyurmaksızın üç yeni tahkikat yapılması için yeni görevlendirmeler yapar.

Şayet o tek siyah oyu kullanan üye Üstad-ı Muhterem'e gelip bir açıklama yapmazsa ya da yapılan açıklama Üstad-ı Muhterem tarafından vicdani açıdan tatmin edici bulunmazsa, siyah oyun iptal edildiği locaya duyurur ve tekris işlemine geçilebilir.

Şayet Skrüten'de kullanılan siyah oyların toplam sayısı, oy kullanan üyelerin sayısının beşte birinden az ise üç yeni tahkikat yapılması için Üstad-ı Muhterem görevlendirme yapar.

Kullanılan siyah oyların toplam sayısı, oy kullanan üyelerin sayısının beşte biri veya beşte birinden daha fazla ise haricinin işlemi ertelenir.

Eğer yeni tahkikatlar için görevlendirme yapılmışsa bu yeni tahkikat levhaları da yukarıda anlatıldığı şekilde işleme tabi tutulur. Her üç tahkikat levhası da harici lehine olumlu kanaat belirtiyor olmasına mukabil yine de oylamada muhalif oy çıkarsa, bu muhalif oy kullananlar Üstad-ı Muhterem'e olumsuz oy kullanma sebeplerini kimsenin görüp bilemeyeceği şekilde ve şahsen açıklamak zorundadır. Üstad-ı Muhterem gerekli görürse üçüncü kez tahkikat işlemi yaptırabilir. Ancak üçüncü kez yapılan bu son tahkikattan sonra Skrüten, her oy kullananın kendi imzasını taşıyan pusulalar ile yapılmak zorundadır.

Bu son tahkikattan sonra yapılan Skrüten'de çıkan olumsuz oyların sayısı oy kullananların sayısının beşte biri veya beşte birinden fazla ise haricinin işlemi ertelenir.

Harici, Tekris Töreninin başındaki "kabul" kısmından sonra dışarı çıkartılır[4] ve Üstad-ı Muhterem toplantıya katılanlara harici hakkındaki görüşlerini sorar. Bundan sonra da Hatip'in değerlendirmesini alır. Ardından açık oylama yapılır. Bu oylamada o toplantıya katılan üyeler ile karşılıklı tanışılan Masonik kurumlara (obediyanslara) mensup ziyaretçiler de oy kullanma hakkına sahiptirler. Bu oylamada karar oy çokluğu ile verilir.

Oylamada çoğunluk olumlu görüş belirttiyse harici içeri alınır ve törene devam edilir. Çoğunluk olumsuz görüş belirttiyse işlem durdurulup ertelenir ve dışarıdaki hariciye bu husus açıklanır.

Ertelenen işlem üzerinden bir yıl geçmeden o harici tekrar teklif edilemez. Üç kere işlemi ertelenen harici kesinlikle reddedilmiş sayılır ve bu harici bir daha teklif edilemez.

Talep edildiği takdirde, gecikmeden icra edilmesi gereken bir tekris işlemi başka bir loca tarafından niyabeten yerine getirebilir. Fakat bu talep, talepte bulunan locanın mührü ile Üstad-ı Muhterem, Sekreter ve Hatip'in imzalarını taşıyan yazılı bir belge vasıtasıyla yapılmalıdır. Bu belge, işlemi niyabeten yerine getiren locanın evrakı arasında saklanır. Niyabeten yapılan tekriste alınan tekris harcı, talepte bulunan locaya aittir.

Eğer tekris işlemini niyabeten yapacak olan locanın Üstad-ı Muhteremi mazeretine binaen o toplantıda bulunamayacaksa, locanın diğer altı asıl görevlisinden en az biri, locanın en az iki üyesi ile birlikte niyabeten işlem yapılan o toplantıda hazır bulunmak zorundadır. Fakat bu zorunluluk aynı vadide veya birbirine yakın vadilerde çalışan localar için geçerlidir. Öte yandan bu üyelerin isimleri tersimatta yazılı olmalıdır.

Bir locanın aynı toplantıda beş hariciden fazlasını tekris etmesi yasaktır. Her loca, tekris ettiği hariciye Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'nin Anayasa ve tüzüğü ile kendi iç tüzüğünü vermek zorundadır.

Anayasa ve tüzüklere aykırı olarak yapılan işlemler tamamıyla geçersizdir. Burada tüm bu işlemlerin Çırak Derecesi'nde yani o zamanki tabir ile Birinci Derece'de yapıldığı unutulmamalıdır. Hatırlanacağı üzere karar celselerinin Üstat derecesinde yapılması 1969 yılında kararlaştırılmıştır.[5]

4 Eski ritüellerde tekris törenini detaylı incelemek için. Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Başlangıcından Günümüze Türk Masonluğu'nda Ritüeller, Çırak Derecesi, 1909-2012", İzmir Vadisi Araştırma Locası Yayın No: 20, Ekim, 2019.

5 15 Kasım 1969 tarih ve 5001 sayılı tamim ile bu değişiklik localara duyurulmuş ve 15

Kuruluş Dönemi'nden Uyku Dönemi'ne Kadar Skrüten Mevzuatında Yapılan Değişiklikler

1910 tarihli Localar Genel Tüzüğü'nün tekrar basımı 1923 yılında olmuştur. Metninin sonunda yer alan açıklamaya göre yeniden basılan metin üzerinde bazı düzeltmeler yapıldıktan sonra Türkiye Maşrık-ı A'zamı Heyet-i Muazzama-i Dâimesi'nin 11 Haziran 1339 (11 Haziran 1923) tarihli toplantısında tekrar basılması kararlaştırılmıştır.[6]

Bu iki tarih arasında yani 13 yıl boyunca Skrüten süreci ile ilgili neler yaşandığı üzerinde durulması gerekebilir. Öte yandan HKEMBL Tarihî Arşivi'nde bulunan kuruluş sonrası en eski idari belgelerin 1917 yılına ait olduğunu hatırlamak gerekir. Dolayısı ile 1910-1917 yılları arasında yani tarihî sarsıntılarla dolu İtalya Savaşı, Balkan Savaşı ve 1. Dünya Savaşı'nın önemli bir kısmında Osmanlı topraklarında Masonluk dünyasında yaşananlar hakkında yeterli bilgimiz yoktur.[7]

1917 yılına gelindiğinde Skrüten ile ilgili bir düzenleme ihtiyacının ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Tüzüklerde olmamasına mukabil Skrüten'de kırmızı oyların da kullanılması bazı karışıklıklara sebep olmuştur. O dönemde yaygın kullanıma göre Skrüten'de "beyaz" oy kabul, "siyah" ve "kırmızı" oylar ise ret anlamına gelmektedir. Ancak üyeler tarafından yanlışlıkla "çekimser" anlamı verilen kırmızı oyların yol açtığı sıkıntıları ortadan kaldırmak için kırmızı oyların bu dönemde Skrüten kutularından kaldırıldığı görülmektedir. Zaten tüzüklerde "kırmızı" renkli oy veya "çekimser" oy kullanmak yoktur.[8]

Aynı dönemde Skrüten ile ilgili gündeme gelen bir başka husus ise tahkikat evrakının okunmasından sonra yönlere söz verilmeden doğrudan Hatip'in değerlendirmesinin alınması ve akabinde "Skrüten"e geçilmesi ile ilgilidir. Bu uygulama ile ilgili yeni bir düzenleme ihtiyacı günümüz Türkçesiyle tersimata şöyle geçmiştir:

Aralık 1969 tarihinden itibaren geçerli olacağı bildirilmiştir. Bu makale çerçevesinde ele aldığımız matbu tüzükler içerisinde 1972 tarihli Localar Genel Tüzüğü'nün 59. Maddesinde bu husus ayrıca belirtilmiştir.

6 HKEMBL Tarihî Arşivi, Belge No: 203.01/17.

7 Kuruluş belgeleri dışında Osmanlı Maşrık-ı A'zamı'na ait en eski idari belgeler olan 1917-1920 dönemine ait Dâimî Heyet-i Muazzama tersimatları sadece iki yıl önce bir müzayede vasıtasıyla günışığına çıkmış ve geçen sene yayınlanmıştır. Bundan önceki döneme ait tersimatların ve ilgili belgelerin de gün ışığına çıkmasını ümit ediyor ve bekliyoruz.

8 7 Mayıs 1917 tarih ve 92 nolu, 15 Eylül 1917 tarih ve 97 no lu, 1 Ekim 1917 tarih ve 98 nolu Daimi Heyet zabıtları için Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Osmanlı Masonluğu 1917-1920, Dâimî Heyet-i Muazzama Zabıtları", İzmir Vadisi Araştırma Locası Yayın No: 18, İzmir, 2018, s:97-102, 119, 120-121.

"Genel Tüzük'ün 52nci maddesi hakkında uzun uzun değerlendirme ve müzakerelerde bulunulmuştur. İlgili tüzük metninde tam bir açıklık olmaması nedeniyle hariciler hakkında gerek tahkikattan önce ve gerekse sonra ne kadar bilgi ve düşünce paylaşımında bulunulursa haricilerle ilgili kanaat oluşmasına o kadar yardım edeceği dikkate alınarak tahkikat evrakının okunmasından sonra da söz isteyenlere söz verileceği kabul edilmiş ve bu hususun localara duyurulması kararlaştırılmıştır."[9]

Bir başka husus ise savaş şartlarından kaynaklanan bir mecburiyete ilişkindir. Hatırlanacağı üzere harici işlemlerinin yürütülebilmesi için tüzük gereği Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'den uygunluk yazısı yani tasvipname alınması gerekmektedir. Ancak savaş şartları haberleşmeyi zaman zaman imkânsız hale getirdiği için İstanbul dışındaki localarla irtibat sorun yaratmaktadır. Örneğin Halep Locası, savaş yıllarında Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'den harici tasvipnamelerini vaktinde alamadığı için zaman zaman bu adımı atlayarak tekris işlemleri yapmıştır. Daimi Heyet, zor şartları göz önünde bulundurmak suretiyle bu şekilde tekris edilenlerin işlemlerini geçersiz saymamış, matrikül listesine eklemek üzere tekris edilenlerin isimlerini istemiş ve ilgili döneme ilişkin o üyelerin aidatlarının alınmasından da vazgeçmiştir.[10] Halep Locası'nın savaş sona erene kadar bu tüzük hükümlerinin kendisi için uygulanmaması talebi müzakere edilmişse de konu bir neticeye bağlanmadan savaş şartları daha da ağırlaşmış ve bir süre sonra Büyük Loca'nın İstanbul dışında hiç faal locası kalmamıştır.

Bu dönemde sözü edilen savaş şartlarına rağmen Masonluğa girmek için taleplerin artması çok dikkat çekicidir. Bu husus Daimi Heyet'in de gündemine gelmiş ve artan taleplerin değerlendirilmesi amacıyla mevcut anayasa ve tüzük hükümleri dışında adayların ahlaki, manevi ve fikri dünyalarının özel olarak tahkik edilmesi üzerinde durulmuştur. Bu amaçla tahkikat evrakı ve yeni talepname evrakı örneklerinin hazırlanmaya bu dönemde başlanması ve Daimi Heyet'te adaylar hakkında locada nasıl müzakere edileceği üzerinde özenle durulması not edilmeye değerdir.[11]

Bunun yanı sıra tüzük hükümlerinin tahkikat için verdiği on beş günlük sürenin yetersizliği de Daimi Heyet'te gündeme gelmiştir. Herhangi bir haricinin vasıflarını tahkik etmenin özellikle İstanbul gibi bir sosyal çevrede bu kadar kısa süre içinde mümkün olamayacağı, harici hakkında bir görüş oluşturabilmek için daha uzun bir süreye ihtiyaç olduğu üzerinde durulmuştur.[12]

9 19 Kasım 1917 tarih ve 101 nolu Daimi Heyet zabtı için Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Osmanlı Masonluğu 1917-1920, a.g.e., s:132-134.

10 11 Eylül 1917 tarih ve 96 nolu Daimi Heyet zabtı için Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Osmanlı Masonluğu 1917-1920, a.g.e., s:115-118.

11 26 Şubat 1917 tarihli ve 88 nolu, 5 Mart 1917 tarihli ve 89 nolu, 11 Eylül 1917 tarihli ve 96 nolu, 15 Eylül 1917 tarihli ve 97 nolu, 19 Kasım 1917 tarihli ve 101 nolu Daimi Heyet zabıtları için Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Osmanlı Masonluğu 1917-1920, a.g.e., s:81-86, 115-119, 132-134.

12 5 Mart 1917 tarih ve 89 nolu Daimi Heyet zabtı için Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Osmanlı

Öte yandan tahkikat evrakı üzerinden haricinin Masonluğa yatkınlığının ne tür sorular yoluyla sorgulanabileceği de müzakere konusu olmuş ve bu amaçla örnek tahkikat formaları hazırlanmıştır. Bu tartışmalarda her üyenin her hariciyi her yönüyle tanıyamamasının doğal olduğuna değinilerek tahkikatla görevlendirilmiş üç Üstat tarafından düzenlenen raporların harici hakkında yeterli derecede bilgi vereceği ifade edilmiş ve özellikle bundan sonra kabul edilen yeni şekliyle yapılacak tahkikatın mümkün olduğu kadar mükemmel bilgiyi sağlayacağından hareketle oylamada bulunan herkesin tahkikat evrakının ilham edeceği kanaate göre olumlu veya olumsuz oy vermesi zorunluluğunun localara bildirilmesine karar verilmiştir.[13]

Aynı şekilde haricilerin dolduracağı talepnameler de hazırlanmış örnekler üzerinden tartışmaya açılmıştır. Hazırlanan talepnamelerde yer alan soruların hem Türkçe hem de Fransızca olarak basılması bu dönemde kararlaştırılmıştır.[14]

Bunların yanı sıra gizli oylama yapıldığı sırada localarda kullanılan oy pullarının daha yüksek ses çıkaracak bir nesneden seçilerek tedarik edilmesi de bu dönemde gündeme gelmiştir.

1921-1922 yıllarında dönem dönem talepnamelerin yeniden tasarımı üzerinde çalışıldığı görülmektedir.[15]

1923 yılına gelindiğinde Localar Genel Tüzüğü'nün 1923 yılı baskısında "Üç kere işlemi ertelenen harici kesinlikle reddedilmiş sayılır ve bu harici bir daha teklif edilemez" hükmünde belirtilen üç sayısı bu tarihten sonra ikiye düşürülmüştür.

1925 yılında yayınlanan "Türkiye Maşrık-ı A'zamı'nın Mesâi Talîmâtnâmesi'nde de haricilerin kabul işlemlerinin detaylı olarak tarif edildiği görülmektedir.[16] Bu metne göre "Mahfil'e duhûl muâmelesinin haricinin takdîmi" ile başladığı belirtilmiştir. Ayrıca aynı metinde, bu takdimi yapan Mason'un hariciyi yakından tanıması, hakkında şahsen ciddi, fiilî ve maddi bir surette inceden inceye tahkikat icra etmek suretiyle Masonluğa layık olduğuna vicdanen inandığını sözlü olarak beyan etmesi şart koşulmuştur. Üstad-ı Muhterem kendisine yapılan bu takdim ile ilgili incelemesini yaptıktan sonra şayet bu teklifi onaylarsa veya onaylamadığı teklif

Masonluğu 1917-1920, a.g.e., s:83-86.

13 1 Ekim 1917 tarih ve 98 nolu Daimi Heyet zabtı için Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Osmanlı Masonluğu 1917-1920, a.g.e., s:120-121.

14 15 Eylül 1917 tarih ve 97 nolu Daimi Heyet zabtı için Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Osmanlı Masonluğu 1917-1920, a.g.e., s:119.

15 15 Nisan 1920-26 Temmuz 1924 tarihleri arasındaki zabıtları içeren Dâimî Heyet-i Muazzama Zabıt Defteri, HKEMBL Tarihî Arşivi, Belge No: 245.03/4018.

16 HKEMBL Tarihî Arşivi, Belge No: 203.01/14.

takdim eden tarafından ısrarla gündeme getirilmek istenirse o takdirde haricinin teklifnamesi ile talepnamesi aynı zamanda temin edilerek resmi celsede locanın gündemine alınacaktır. Bu talep locada uygun görüldüğü takdirde tahkikat safhası başlayacak ve Maşrık-ı A'zam'dan tasvipname istenecektir. Maşrık-ı A'zam tarafında Büyük Sekreterlik yaptığı incelemeye göre gerekli işlemleri yerine getirecektir. Bu işlemler arasında, yapılan müracaatla ilgili olarak teklifin yapıldığı vadide bulunan localara veya o vadide başka bir loca bulunmuyorsa yakında bulunan vadilerdeki localara bir buçuk ayı geçmemek kaydı ile görüş bildirmeleri için süre verilecektir. Bu süreç sonunda Büyük Sekreterlik kendisine bildirilen bilginin özetini tasvipnameye ekleyerek talepte bulunan locaya gönderecektir.

Tasvipname alındıktan sonra haricinin fotoğrafı ile bilgilerini içeren bir formun locanın toplandığı yerin salonuna asılacağı 1925 tarihli bu "Mesâî Talîmâtnâmesi"nde ayrıca belirtilmiştir.

1925 tarihli aynı metne göre tahkikat sadece kişisel kanaate, tanışıklığa ve sorgulamaya dayanamaz. Tahkikatı yapanlar hiç olmazsa bir defa harici ile görüşmek, harici hakkında en doğru bilgiyi verebilecek olan akraba, ahbap veya ilgiliyi öğrenip onlardan bilgi almaya mecburdur. Bunlara ilaveten tahkikatı yapanların, hariciye devam mecburiyeti hakkında bilgi vererek bu hususta kendisinden sözlü veya yazılı taahhüt almaları da şart koşulmuştur.

Tahkikat, sadece tahkikat evrakındaki sorularla sınırlı değildir. Tahkikatı yapanlar hem yazılı sorulara açık, net, sağlam ve kanıtlanabilir şekilde cevap vermekle beraber, öğrendikleri diğer bilgilerle edindikleri vicdani kanaati de ayrıca bildirmelidirler.

Bu metne göre Üstad-ı Muhterem gerekli gördüğü takdirde bazı tahkikat evrakını "çekiç altına" alarak yeniden tahkikatlar yaptırabilecektir ancak Skrüten safhasına gelindiğinde harici ile ilgili olarak yapılmış tüm tahkikatın ve ilgili evrakın okunmasını sağlayacaktır.

Harici ile ilgili Skrütenin yapılacağı, toplantı gündemine alınarak davetiye ile duyurulmak, davetiyenin bir nüshası toplantıdan en az 4 gün önce salona asılmak zorundadır. Skrütende haricinin talepnamesi, tasvipnamesi, harici hakkında gelen her türlü yazı, tahkik evrakı ve diğer evrak açıkça okunacaktır. Toplantı esnasında haricinin talepnamesinin okunması sırasında veya tahkikat evrakının değerlendirilmesi sırasında veya Tekris Töreninin başındaki oylamada harici aleyhinde alınan her karar işlemin ertelenmesi anlamına gelecektir. Bu durum hemen Maşrık-ı A'zam'a bildirilecektir.

Bu metne göre sözü edilen tüm bu işlemlerin yerine getirilmesinde Üstad-ı Muhterem, Hatip ve Sekreter sorumlu olup aksi takdirde kendileri ve loca hakkında Maşrık-ı A'zam tarafından cezai işlem yapılacak ve gerekiyorsa yapılan tüm işlemler geçersiz sayılacaktır.

1929 yılına gelindiğinde ise 25 Ekim 1929 tarihli Genel Kurul tarafından kabul ve tasdik edilen ve 1 Kasım 1929 tarihinde itibaren yürürlüğe konan mevzuatta bazı değişikliklerin yapıldığı görülmektedir.[17]

Buna göre haricinin teklif edileceği locaya mensup "en az bir Üstat" yerine "üç Üstat"ın teklifte bulunma şartı getirilmiştir.

Loca'da teklifi kabul edilen hariciden talepname alınmasına karar verildikten sonra elle yazılıp imzalanmış olan talepnamede kimlik bilgileri, kanaatleri, bu cemiyete girme amacı ve daha önce bir locaya başvuruda bulunup bulunmadığı bilgisinin yer alacağı belirtilmiştir. Ayrıca bu talepnameye üç fotoğrafın da eklenmesi şarttır. Haricinin fotoğraflarından birisi bu harici hakkında bilgi sahibi olanların ilgili locaya bilgi vermeleri amacıyla lokal binası dâhilinde asılarak ilan edilir.

1929 değişikliğinde tahkikata ilişkin olarak ayrıca şu önemli hususlar üzerinde durulmuştur:

Tahkikatı yapanlar hariciyi ne kadar süredir tanıdıklarını, başka hangi üyelerden harici hakkında bilgi aldıklarını ve yaptıkları tahkikatın kaynaklarını raporlarında yazarlar; ancak Üstad-ı Muhterem bu kaynakları locada açıklamaz.

Tahkikat süresi de değiştirilmiştir. 1929 tarihli değişiklik metnine göre tahkikat evrakı en çok bir buçuk ay zarfında imzalı olarak Üstad-ı Muhterem'e verilmelidir. Resmî tatil süreleri bu hesaba dâhil edilmeyecek veşayet bu süre zarfında Üstad-ı Muhterem'e gelen tahkikat sayısı üç ve daha fazla ise diğerleri beklenilmeden işleme devam edilecektir.
Görevini yerine getirmeyen Tahkikat Üstatları ile ilgili olarak bu değişiklik metninde şunlar yazılıdır:

İki defa sebepsiz yere kendisine verilen süreyi aşan tahkikat görevlilerin isimleri Üstad-ı Muhterem tarafından locada ilan edilir. Şayet Tahkikat Üstadı haklı bir sebeple bu süreyi uzatma gereksinimi duyarsa bunu Üstad-ı Muhterem'e bildirmeye mecburdur.

17 HKEMBL Tarihî Arşivi, Belge No: 203.01/521.

Üstad-ı Muhterem yeterli görmezse veya yapılan tahkikatın kendi bilgi ve tahkikatına uymadığını görürse başka Tahkikat Üstatlarını da görevlendirebilir. Benzer şekilde eğer loca yapılan tahkikatı yeterli görmezse veya bu raporlarda bahsi geçmeyen bir hususla ilgili olarak başka loca veya üyelerden ihbarda bulunulmuşsa, tahkikat genişletilerek başka Tahkikat Üstatları da görevlendirilebilecektir.

Localar Genel Tüzüğü'nün 3. baskısı 1932 yılında yapılmıştır.[18] Bu baskının ekinde 1929 yılında yapılan değişiklik eklenmiştir. Daha sonra tüzüğün 46. maddesi bir kez daha düzenlenerek yeni bir ek yapılmıştır.[19] Bu yeni düzenlemede teklif hazırlığından Skrüten aşamasına kadar tüm sürecin yeniden ve detaylı olarak ele alındığı anlaşılmaktadır.

Bu değişiklik metnine göre Skrüten'e hazırlık safhası üç kısma ayrılmıştır:

1. Ön tahkikat devresi: hariciyi şahsen tanıyan üç Üstat, loca toplantısı dışında yani gayrı resmi olarak, locanın Üstad-ı Muhteremi'ne sözlü veya yazılı olarak bu hariciyi bildirirler. Üstad-ı Muhterem bu üç Üstat'ın isimlerini duyurmadan bir ön tahkikat yaptırır. Bu ön tahkikatın nasıl yapılacağını loca kendi iç tüzüğüne veya kendi şartlarına göre belirler. Yapılan ön tahkikatın sonucu olumlu çıkarsa, Üstad-ı Muhterem teklifi resmen yapabileceklerini ilgili teklifte bulunan üç Üstada bildirir. Ön tahkikatın sonucu olumlu çıkmazsa ön tahkikatı yapan Üstatlarla ön teklifi yapan Üstatlar buluşturulur. Bu görüşmede ön tahkikatı yapanlar teklifte bulunan 3 Üstadı gerekçeleri ile ikna ederse bu teklif hiç yapılmamış sayılır. Mutabık kalamazlarsa teklifte bulunan 3 Üstat locada resmi süreci kendi inisiyatiflerini kullanarak başlatabilirler.
2. Teklif devresi: Resmi Teklif Varakası'nın keseye atılması ile başlar. Teklif eden üç Üstadın isimleri ancak süreç tamamlanıp Skrüten olumlu çıkarsa açıklanabilir. Teklif müzakere edilip Hatip'in görüşü alındıktan sonra oylanıp talepname alınıp alınmaması oy çokluğu ile karara bağlanır. Olumlu karar alındıysa talepname alınır. Alınan talepname daha sonra bir resmi celsede okunup itiraz eden olup olmadığı sorulur. Olumsuz görüş bildirilmiş ise en geç bir sonraki toplantıya kadar bu olumsuz görüşün gerekçeleri açıklanmalıdır. Bir sonraki toplantıda konu tartışmaya açılır ve Hatip'in değerlendirmesi alındıktan sonra gizli oylama yapılır. Bu oylamanın sonucu oy çokluğu ile belirlenir.
3. Tahkikat devresi: Bu devrede yapılacak olanlar 1929 yılında belirlenmiş çerçevede yürütülür. Ancak tahkikatta görevlendirilecek en az üç Üstat, ön tahkikat aşamasında görevlendirilmemiş Üstatlar arasından seçilmek zorundadır. Bu üç Üstat hariciyi üç ayrı yönden incelemekle mükelleftir. Bu üç yön şöyle tarif edilmiştir:

18 HKEMBL Tarihî Arşivi, Belge No: 203.01/25.

19 Bu değişiklik metni HKEMBL Tarihî Arşivi, Belge No: 203.01/25 ekinde yer almaktadır.

a) Haricinin bu mesleğe neden girmek istediği, kimleri tanıdığı, fikri olgunluğu ve Masonluk hakkındaki düşünceleri.
b) Haricinin medeni ve ailevi durumu, kendi çevresinde dost ve akrabaları ile ilişkileri.
c) Haricinin öğrenim ve mesleki durumu, meslektaşları ile ilişkileri ve mali durumu.

Tahkikat devresine ilişkin bir başka husus da Tahkikat Üstatları'nın tahkikatlarını üç ay içinde tamamlamak zorunda olmalarıdır. Hatırlanacağı üzere bu süre daha önce 1929 tarihli değişiklik metninde bir buçuk ay olarak belirlenmişti. Diğer taraftan bu değişiklik metninde Üstad-ı Muhterem'in tahkikat raporlarını resmi celseden önce okuması ve önceden alınması gereken tedbirler varsa bunları alması hatırlatılmaktadır. Aynı çerçevede Üstad-ı Muhterem gerekli görürse tahkikat raporlarını geçici olarak "çekiç altına" alabilecek, tahkik edilmesini istediği bir husus varsa o yönde yönlendirebilecek veya yeni Tahkikat Üstatları tayin edebilecektir. Tüm tahkikat evrakı haricinin kabul veya reddedilmesinin kesinleşmesinden sonra imha edilmek zorundadır.

Bu değişiklik metninde bir başka dikkat çekici husus, Büyük Loca tarafından localara gönderilen teklif edilmiş harici listesi ile ilgilidir. Buna göre, bir harici aleyhinde beyanda bulunacak üyeler, haricinin teklif edildiği locaya ya da imzaladıkları bir yazı ile Büyük Üstada doğrudan bilgi verebileceklerdir. Bu durumda Büyük Üstat, kendisine gelen itiraz yazısını nezdinde tutarak,bir tahkikata girişmeksizin itiraz yazısını yazan üyenin ismini bildirmeden o locayı ikaz edebilecektir. Ancak Büyük Üstat dilerse gönderilen levhayı "çekiç altı" da edebilecektir. Skrüten neticesinde ise Büyük Üstat nezdinde tutulan itiraz yazısı ile Talîmâtnâmesi"nde locaya gönderdiği ikaz yazısı imha edilecektir.

Uyanış Dönemi'nden 1972 Yılına Kadar Skrüten Mevzuatında Yapılan Değişiklikler
1935 yılı bilindiği üzere Türkiye'de Masonluğun Uyku Dönemi'ne girdiği yıldır. Bu dönem yaklaşık on üç yıl sürmüş ve 5 Şubat 1948 tarihinde Türkiye Mason Derneği'nin kuruluşu için İstanbul Valiliği'ne resmi başvuruda bulunulması ile sona ermiştir. Yüksek Şûra üyelerinin inisiyatifi ile hayata geçirilen bu yeni dönemde bir büyük loca olmadığı gibi masonik faaliyetler de artık yeni isimli bir dernek çatısı altında ve yeni isimlerle kurulan yeni localarda icra edilmeye başlanmıştır. Uyanış Dönemi'nin başlangıcında hiç Tekris Töreni yapılmamış sadece uygun görülen bazı eski üyelerin "Uyandırma" işlemi icra edilmiştir. Tekris işlemlerine ise Yüksek Şûra tarafından 10 Ekim 1949 tarihinden sonra izin verilmiştir. Uygulanacak mevzuat için ise Uyku Dönemi'nden önceye ait Localar Genel Tüzüğü'nün ilgili tüzük maddesi 1 Ekim 1949 tarihli olarak müstakilen yayınlanmış ve localara gönderilmiştir.

Ancak gönderilen metin 1932 tarihli son Localar Genel Tüzüğü'nün ekinde yer alan ikinci ve son değişiklik metni değildir; 25 Ekim 1929 tarihli Genel Kurul tarafından kabul ve tasdik edilen ve 1 Kasım 1929 tarihinde itibaren yürürlüğe konmuş olan metindir. Zaten 1 Ekim 1949 tarihli olarak geçerli olduğu localara bildirilen metnin başında şu açıklama yer almaktadır:

"Haricilerin Masonluğa kabulü muamelerinin tanzimi için mahafil nizamnamei umumisinin 46 ıncı maddesi makamına kâin olmak üzere 25 Ekim 1929 tarihli Türkiye Yüksek Şûrası'nca kabul ve tasdik edilen tek nizam maddesi."[20]

Hemen fark edilmektedir ki o tarihte bir Büyük Loca olmadığı için yayınlanan eski mevzuatta "Büyük Loca" tabiri geçen her yere "Yüksek Şûra" yazılmıştır. Buna göre "tasvipname" de Yüksek Şûra tarafından gönderilecektir. 1932 tarihinde üç aya çıkarılan tahkikat süresi yine 1929 değişiklik metninde olduğu gibi bir buçuk aya indirilmiştir. Keza Büyük Üstada yapılan itiraz başvuruları da artık o günün şartları altında söz konusu değildir.

Bununla beraber, izin verilen tekris işlemlerinin kısa bir süre sonra durdurulduğu görülmektedir. Yüksek Şûra'nın 27 Mayıs 1950 tarihli yazısı ile yapılan başvuruların yoğunluğu nedeniyle işlemleri süren haricilerin dışında yeni talepname alınmaması istenecektir.

Uyanış sonrası bir büyük locanın kurulabilmesi ancak 1951 yılının başında mümkün olabilmiştir. Ancak kurulan bu Büyük Loca, bağımsız ve sembolik derecelere hâkim bir otorite olmaktan ziyade bir "ara merci" olarak görev yapmıştır. Tüzüğü de Yüksek Şûra İdare Encümeni tarafından hazırlanmış ve ismi bir "Türkiye Yüksek Şûrası'na tabi Büyük Mahfil" olarak konmuştur, tahsis töreni ise 28 Ocak 1951'de toplanan Yüksek Şûra tarafından yapılmıştır.

Aynı yılın sonunda durdurulan tekrisler adı geçen "Türkiye Yüksek Şûrası'na tabi Büyük Mahfil"in 12 Aralık 1951 tarihli yazısı ile yeniden başlatılmıştır. Ancak bir toplantıda en fazla iki haricinin tekrisi yapılabileceği belirtilmiştir.

1954 yılında ise idari açıdan önemli bir değişiklik yapılmış ve Türk Masonluğu'nda "Üniteler Dönemi" başlamıştır. Buna göre İstanbul'daki Büyük Loca'dan bağımsız olarak ve Yüksek Şûra ile doğrudan irtibat kurmak üzere Ankara ve İzmir'de iki "Ünite" kurulmuştur. Bu Ünite'ler daha sonra Gran Loj'lara dönüşecek ve Türkiye'de üç Gran Lojlu ve Yüksek Şûralı bir idarî yapı ortaya çıkacaktır.

20 HKEMBL Tarihî Arşivi, Belge No:403.01/518.

Bu dönemde 1955 yılında yayınlanan "Gran Loja Bağlı Remzi Mahfillere Ait Umumi Talimatname"nin ilgili tüzük hükümlerine bakıldığında artık "Büyük Loca" yerine bölgesel "Gran Loj"ların yetkili olduğu görülmektedir. Tekris mevzuatı için kullanılan tüzük metniise 1929 tarihli değişiklik metni değil, 1932 tarihli Localar Genel Tüzüğü ekine konan son değişiklik metnidir. Ancak yine de burada birkaç küçük değişiklikten bahsedilebilir. Örneğin: "Büyük Loca"yerine "Gran Loj"lar yetkili olduğu gibi "Büyük Üstat" yerine o bölge "Gran Loju"nun "Gran Metr"i yetkili kabul edilmiştir. Hariciden alınan fotoğrafların Teklif Varakası'na değil Talepnamesi'ne eklenmesi uygun görülmüştür. Skrüten'de ise iki hususa açıklık getirildiği görülmektedir:

1. Skrüten'de reddetme veya tahkikat tekrarı kararı vermek konulan sınır olan oy kullananların beşte bir sayısı hesaplanırken şayet küsurat çıkarsa rakamın üste tamamlanacağı belirtilmiştir.
2. Sorunlu oylamalar neticesinde üçüncü ve sonuncu tur tahkikatla işlem yapılan ve üyelerin imzalı oy pusulaları ile oy kullandığı Skrüten'de işlemin ertelenme sınırı üçten fazla ret oyu olarak belirtilmiştir.

Türk Masonluğu'nda 1948 yılındaki Uyanış ile birlikte sırasıyla önce Yüksek Şûra sonra "Yüksek Şûra'ya tabi Büyük Mahfil" ardından sırasıyla bölgesel "Ünite"ler ve "Gran Loj"lar dönemleri yaşanmış ve ancak 16 Aralık 1956 tarihinde merkezi Ankara'da olmak kaydı ile tek ve müstakil bir "Türkiye Büyük Locası" kurulması kararlaştırılabilmiştir.

Bu tarihten sonra Türkiye Büyük Locası'nın 26 Ekim 1958 tarihli Genel Kurul'unda oybirliği ile kabul edilen ve 1959 yılı başında basılan Localar Genel Tüzüğü'nün ilgili maddelerinde bazı temel farklılıklar hemen dikkati çekmektedir.[21] Farklı olan kısımlara ilişkin özetle şu bilgiler verilebilir:

1. Hariciyi teklif edenlerin, haricinin masonik vasıflarını "tekeffül" etmiş sayılacakları vurgulanmıştır.
2. İlk teklifin yapılmasıaşamasında Üstat sayısının üç olması şartı kaldırılmıştır. Üç Üstat şartı Teklif Varakası'nın tanzimi aşamasına alınmıştır.
3. Bu aşamada Üstad-ı Muhterem'in teklifi yapan üyelerin bu kez ad ve soyadları da açıklanarak locaya yazılı olarak bir ön bilgilendirme yapacağı ve on beş gün içinde haricinin ön teklifine bir itiraz gelmediği takdirde işlemlere başlanacağı belirtilmiştir.

21 HKEMBL Tarihî Arşivi, Belge No:403.01/109.

4. Teklif oylaması aşamasında eskiden oy çokluğu ile talepname alınıp alınmayacağı karara bağlanırken, 1959 tarihli tüzükte olumsuz oy sayısının üçten az olması şartı konmuştur.Şayet üç ve daha fazla olumsuz oy kullanılmış ise sonraki toplantılardan birinde tekrar oylama yapılır ve yine üç ve daha fazla olumsuz oy kullanılmışsa işlem durdurulur. İşlemi durdurulan haricinin tekrar teklif edilebilmesi için en az bir yıl geçmesi şarttır.
5. Alınması kararlaştırılan talepname gündeme alınarak okunup oylanır. Eskiden talepname oylamasında oy çokluğu ile karar alınırken 1959 tarihli tüzükte olumsuz oy sayısının üçten az olması şartı konmuştur. Talepnamesi kabul edilen harici tahkikata havale edilir ve haricinin bilgileri de Büyük Loca'ya bildirilir.
6. 1959 tarihli tüzükte talepnamenin oylanıp kabul edilmesinden itibaren on beş gün içinde tahkikat sürecinin başlayacağı belirtilmiştir. Üç Tahkikat Üstadı da mecbur kalınmadığı takdirde o haricinin teklif edildiği loca üyeleri arasından seçilecektir. Bu süreçte haricinin fotoğrafı da belirlenmiş yerde ilan edilecektir.
7. 1959 tarihli tüzükte tahkikat süresi üç ay yerine iki ay olarak belirlenmiştir.
8. İlk defa bu tüzükte oy sayısı ile toplantıya katılanların sayısı karşılaştırılmakta ve fark varsa oylama tekrarlanmaktadır.
9. Skrüten'de bir adet olumsuz oy kullanılmışsa uygulama eskiden olduğu gibidir yani Üstad-ı Muhterem toplantıya ara vererek bu olumsuz oy ile ilgili şahsen açıklama yapılmasını ister ve ardından ya bu olumsuz oyu olumluya çevirir veya yeniden tahkikat yapılmasına kadar verir. Ancak olumsuz oy sınırı bu tüzükle birlikte değişmiştir. Eskiden kullanılan olumsuz oy sınırı olarak kullanılan beşte bir oranı bu tüzükle birlikte kaldırılmıştır. İki adet olumsuz oy kullanılmış ise Üstad-ı Muhterem tahkikatın genişletilerek yeniden yapılmasına karar verir. Ancak tahkikatın "hangi yönden genişletileceğini" olumsuz oy kullanan üyelerin bildirmesini ister.
10. Genişletilerek yapılan ikinci tahkikattan sonra yine iki olumsuz oy kullanıldığı takdirde, üçüncü kez tahkikat yapılıp yapılmaması için ayrıca bir oylama yapılacak ve karar oy çokluğu ile alınacaktır.
11. Üçüncü kez tahkikat yapılmışsa, Skrüten eskiden olduğu gibi el yazılı ve imzalı oy pusulaları ile yapılacaktır. Ancak olumsuz oyların sayısı üçten az ise toplantıya ara verilecek ve olumsuz oy kullananlar gerekçelerini şahsen Üstad-ı Muhtereme beyan edeceklerdir. Bundan sonraki adımda kararı Üstad-ı Muhterem verecektir.
12. 1959 tarihli tüzüğe göre Skrüten'de üç ve daha fazla sayıda olumsuz oy çıkmışsa haricinin talebi bir yıl ertelenecektir. Bu harici tekrar teklif edildiğinde de reddedilirse eskiden olduğu üzere bir daha Masonluğa teklif edilemeyecektir.
13. 1959 tarihli tüzükle birlikte haricinin kabulü ile ilgili locada yapılan konuşmaların tersimata geçmeyeceği belirtilmiştir.
14. Bu tüzükle birlikte kabul edilen veya reddedilen haricinin tahkikat evrakları eskiden olduğu gibi imha edilecektir. Ancak reddedilenler için üç nüsha zabıt

tutularak harici hakkındaki tahkikatlar varsa ihbarlar ve alınan karar mealen yazılacak ve bu zabtın bir nüshası loca arşivinde, iki nüshası ise Büyük Loca arşivinde saklanacaktır.

1972 Yılından Günümüze Kadar Skrüten Mevzuatında Yapılan Değişiklikler

30 Nisan 1972 tarihinde Türkiye Büyük Locası Genel Kurulu'nda kabul edilen ve 1 Eylül 1972 tarihinden itibaren yürürlüğe giren tüzüğün ilgili maddelerinde bazı temel farklılıklar hemen dikkati çekmektedir. Farklı olan kısımlara ilişkin özetle şu bilgiler verilebilir:

1. Öncelikle Masonluğa kabul ile ilgili işlemlerin artık Üstat oturumlarında yapılacağı hükmü bu tüzük metnine girmiştir.
2. Teklif edecek Üstat sayısı üçten bire inmiştir. Ayrıca teklif edecek bu Üstat'ın en az iki yıldır Üstat derecesinde olması ve hariciyi en az bir yıldan beri her özelliğini bilecek kadar iyi tanımış olması tüzük hükümleri arasına girmiştir.
3. Mason olmak için bizzat başvuran hariciler hakkında ne yapılacağı belirtilmiştir.
4. Bu tüzükle birlikte Büyük Loca'dan gönderilen Tasvipname Belgesi kaldırılmış onun yerine iki yıl için geçerli olacak Engelsizlik Levhası ve İşleme Devam Yazısı mevzuat içine alınmıştır. Tüzükte yapılan tanımlara göre özetle; Engelsizlik Levhası, haricinin "daha önce reddedilenler, işlemi ertelenenler veya çıkarılanlar" arasında olup olmadığı hususunda locayı bilgilendirmektedir. İşleme Devam Yazısı ise haricinin işlemleri sürerken hakkında bir itirazın ulaşıp ulaşmadığı hususunda locayı bilgilendirmektedir.
5. Bu tüzükte, tekrar eskiden olduğu gibi teklifin oylanması sırasında teklif eden üyenin isminin açıklanmayacağı belirtilmiştir.
6. Teklif oylamasında olumsuz oy kullananların sayısı için sınır tekrar değiştirilmiş ve bu kez "dört ve daha fazla olumsuz oy" kullanıldığı takdirde tekrar tahkikat yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bir sonraki toplantıda yapılan tahkikata ilişkin hazırlanmış imzasız bir raporu Üstad-ı Muhterem tarafından okunacağı ve ardında yine açık oylamaya başvurulacağı belirtilmiştir. Bu oylamada da benzer şekilde dört veya daha fazla olumsuz oy kullanılmış ise haricinin işlemleri bir yıl müddetle ertelenecektir.
7. Teklifin oylamasında üç veya daha az olumsuz oy varsa hariciden "Talepname" alınacaktır. Bu kez teklif sahibinin ismi belirtilerek gündeme alınacaktır. İlk defa 1972 tarihli bu tüzük metninde talepnamenin locada okunması ve Büyük Sekreterlik'e bildirilmesinin ardından işlemlerin Skrüten'e kadar götürüleceği hükme bağlanmıştır.
8. Bu tüzük metninde tahkikatın İşleme Devam Yazısı'nın alınmasından sonra on beş gün içinde başlatılacağı belirtilmektedir. Artık Tahkikat Üstatları'nın o loca

üyesi olma şartı kaldırılmıştır. Tahkikat süresi de tekrar eski süresine yani üç aya çıkartılmış ve gerekirse altı aya kadar uzatılabileceği hükme bağlanmıştır.

9. İlk defa 1972 tarihli tüzükte Skrüten'de çekimser kalınamayacağı özel olarak yazılmıştır.
10. Bu tüzük metninde tüm evrak okunduktan sonra Hatip'in değerlendirilmesinin alınması kaldırılmıştır. Ayrıca Skrüten'in icra edilmesi ile ilgili önemli bazı hususlar bu tüzük metninde vurgulanmıştır. Örneğin Skrüten kutusunun boş olduğunun oylama öncesi tüm üyelere gösterilmesi, "hepsi temiz," "temiz" ve "temiz değil" tabirlerinin tanımı açık bir şekilde tarif edilmiştir.
11. Bu tüzük metninde de bir önceki tüzükte olduğu gibi üç olumsuz oy haricinin işlemlerinin ertelenmesi anlamına gelmektedir. Ancak erteleme süresi ile ilgili açıklama değişmiştir, buna göre erteleme en az bir yıl en çok ise iki yıl için yapılabilecektir. Tekrar edilen Skrüten'de üç veya daha fazla olumsuz oyun çıkması haricinin reddedilmesi ve bir daha Masonluğa teklif edilememesi anlamına gelmektedir.
12. İki veya bir olumsuz oyun çıkması durumunda Skrüten sonucunda tekrise karar verilmiş, demektir. Artık olumsuz oy çıktığı için tahkikatların yenilenmesi veya Üstad-ı Muhterem'in olumsuz oy kullanma gerekçelerini araştırması bu tüzükle birlikte mevzuattan tamamen çıkarılmıştır.

24 Nisan 1982 tarihinde Türkiye Büyük Locası Genel Kurulu'nda kabul edilen ve 1 Eylül 1982 tarihinden itibaren yürürlüğe giren tüzük değişikliklerine göre:

1. İşleme Devam Yazısı'nın geçerlilik süresi de Engelsizlik Levhası gibi iki yıla çıkarılmıştır.
2. 1982 tarihli tüzük metniyle birlikte Skrüten ile ilgili önemli bir değişikliğe gidildiği görülmektedir. Buna göre aleyhte yazılı veya sözlü hiçbir beyanda bulunulmadığı halde Skrüten'de sayılan olumsuz oyların sayısı üç veya dört ise Skrüten, locanın takip eden ilk toplantısında tekrar edilecektir.
3. Bu tüzük metninde erteleme süresinin başlangıç tarihi olarak erteleme kararının alındığı tarihin kabul edileceği özel olarak belirtilmiştir. Ayrıca yeniden yapılan Skrüten'de eski tahkikat levhalarının da yeni hazırlanan tahkikat levhaları ile birlikte okunacağı vurgulanmıştır. Ertelendikten sonra yenilen Skrüten'de üç veya daha fazla olumsuz oyun çıkması, haricinin bir daha teklif edilemeyeceği anlamına gelmektedir.

27 Nisan 1985 tarihli Genel Kurul'da yapılan Localar Genel Tüzüğü değişikliklerinde Skrüten konusunda bir değişiklik yapılmamıştır.

24 Nisan 1992 tarihinde Türkiye Büyük Locası Genel Kurulu'nda kabul edilen ve 30 Ekim 1992 tarihinden itibaren yürürlüğe giren tüzük değişikliklerinin ilgili kısımlarında şu temel farklılıklar üzerinde durulabilir:

1. Bu tüzükle birlikte teklif eden üyenin hariciyi kendi locasının dışında bir locaya da teklif edebilmesi mümkün olmuştur.
2. Teklif sahibinin Skrüten'den önce herhangi bir safhada teklifini geri çekebileceği belirtilmiştir.
3. Tahkikatın "imkânsızlıklar sebebiyle" yapılamaması seçeneği ilk defa bu tüzükte yer almıştır. Bu durumda Tahkikat Üstatları durumu gerekçeleriyle birlikte Üstad-ı Muhterem'e bir rapor tanzim ederek bildirecekler ve Skrüten yapılmaksızın haricinin tük evrakı Büyük Sekreterlik'e gönderecektir. Ancak Büyük Sekreterlik raporlanan gerekçeleri yeterli görmezse dosyayı iade edip Skrüten'in yapılmasını isteyebilecektir.
4. İlk defa bu tüzük metninde Engelsizlik Levhası ve İşleme Devam Yazısı'nın da tahkikat evrakları gibi Üstad-ı Muhterem tarafından okunacağı belirtilmiştir.
5. 1992 tarihli tüzükle birlikte Üstad-ı Muhterem'in Skrüten'e geçerken Skrüten Kutusu'nu Loca'nın Büyük Loca Müfettişi (Tüzükteki ifadeye göre "Loca'nın Büyük Müfettişi")ile o toplantıda Bir Önceki Üstad-ı Muhterem mevkiinde bulunan görevliye göstereceği belirtilmiştir.
6. İlk defa bu tüzük metniyle birlikte oy kullanan sayısı ile çıkan oy sayısının arka arkaya yapılan iki oylamada da birbirini tutmaması halinde üçüncü oylamada oy kullananların loca mühürlü kâğıtlara (+) ve (-) işareti koymak suretiyle oy kullanacakları belirtilmiştir. Hatırlanacağı üzere çok eski tüzük metinlerinde sorunlu Skrütenlerde her oy kullanan kendi isim ve imzasını taşıyan el yazısıyla yazılmış oy pusulalarını kullanıyordu.
7. 1992 tarihli bu tüzük metninde, aleyhte yazılı veya sözlü hiçbir beyanda bulunulmadığı halde Skrüten'de sayılan olumsuz oyların sayısı üç veya dört ise Skrüten'in, locanın takip eden ilk iki toplantısından birinde tekrar edilmesi gerektiği yazılmıştır. Hâlbuki sözü edilen Skrüten, önceki tüzük metnine göre takip eden ilk toplantıda yapılıyordu.

1992 yılından sonra 22 Nisan 2000, 17 Aralık 2005, 9 Aralık 2006 tarihli Genel Kurullarda kabul edilen değişiklikler arasında Skrüten mevzuatını ilgilendiren bir değişiklik olmamıştır. 10 Mayıs 2008 tarihli Genel Kurul'da kabul edilen değişiklikler arasında şu hususların dikkati çektiği görülmektedir:

1. Bu tüzük metninde teklifini Skrüten başlamadan önce geri çeken teklif sahibinin bir yıl geçmeden teklifini yenileyebileceği ve böylece işlemlerin kaldığı yerden devam edeceği belirtilirken, teklifin üç kez geri alınması halinde o haricinin bir daha teklif edilemeyeceği ayrıca vurgulanmıştır.

2. 2008 tarihli bu tüzük metninde tahkikatların ayrı ayrı ve yüz yüze yapılması gerektiği ayrıca kaleme alınmıştır. Keza tahkikat süresi ile tereddütleri ortadan kaldıracak şekilde bu sürenin on beş günden az olamayacağı ve eğer süre uzatılması istenirse tahkikat için üç aylık sürenin en fazla iki ay daha uzatılabileceği vurgulanmıştır.
3. Daha önceki metinlerde olumsuz sonuçlanan Skrüten'in aynı locada ikinci kez yapılabilmesi için erteleme tarihinden itibaren en az bir yıl en çok iki yıl geçmesi gerektiği belirtilirken, bu tüzük metninde başka bir locada yapılabilmesi için en az iki yıl süre geçmesi gerektiği eklenmiştir.

Bu tarihten sonra 23 Mayıs 2009 tarihli Genel Kurul'da Localar Genel Tüzüğü üzerinde tahkikat levhalarının imha edilmesiyle ilgili redaksiyon mahiyetinde bir değişiklik yapıldığı görülür. 8 Mayıs 2010 tarihli Genel Kurul'da ise ilgili mevzuata ilişkin bir değişiklik yapılmamıştır. 7 Mayıs 2011 tarihli Genel Kurul'a gelindiğinde 18-27 yaş arasındaki Mason çocukları ve torunlarından talep edilmesi halinde giriş ödentisinin yarısının alınacağına ilişkin tek maddelik bir değişiklik yapılmışsa da bu değişiklik bir sonraki Localar Genel Tüzüğü'nde kaldırılmıştır.

19 Kasım 2011 tarihli Büyük Loca Toplantısı'nda kabul edilen Localar Genel Tüzüğü genel yapısı, madde sıralanışı, Masonik tabir ve dil kullanımı itibarıyla öncekilerden farklılıklar arz etmektedir. 19 Kasım 2011 tarihli Localar Genel Tüzüğü'nün kabul edilmesiyle birlikte 30 Nisan 1972 tarihinde kabul edilip 1 Eylül 1972 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Localar Genel Tüzüğü ve sonraki yıllarda bu tüzük üzerinde yapılan tüm değişiklikler yürürlükten kaldırılmıştır.

19 Kasım 2011 tarihli bu tüzük metniyle birlikte ilgili mevzuatta ana hatlarıyla şu değişikliklerin yapıldığı görülmektedir:

1. Teklifi yapacak üyenin teklif edecek hariciyi en az bir yıldan beri her özelliğini bilecek kadar tanıması şartı "hariciyi ve ailesini" içerecek şekilde genişletilmiştir.
2. Teklifin "Ön Tahkikat" yapılması için ilk aşama olarak Üstad-ı Muhterem'e "Ön Teklif Varakası" yoluyla bildirilmesi gerektiği tüzüğe girmiştir.
3. "Ön Tahkikat" aşamasında olumsuz sonuçlanan başvuruların da Büyük Sekreterlik'e bildirilmesi hususu tüzükte yer almıştır.
4. Geçerlilik süresi daha önce iki yıla çıkarılmış olan Engelsizlik Levhası süresi, tekrar bir yıla düşürülmüştür.
5. "İşlemden Çıkarılan" başvuru adıyla yeni bir tasnif yapılmış ve bu tasnifte Engelsizlik veya İşleme Devam Levha süreleri dolmuş, tahkikat aşaması tamamlanamamış, teklifi geri çekilmiş ve tekrisi yapılamamış olması nedeniyle dosyası kapatılan haricilerin yer alacağı belirtilmiştir. Keza Skrüten'i olumsuz sonuçlanan hariciler "İşlemi Ertelenen", Skrüten'i ilgili mevzuat çerçevesinde

iki kere olumsuz sonuçlanan veya üç kere "İşlemden Çıkarılan" hariciler "Reddedilen" olarak tasnif edilmiştir.

6. Talepname alınması aşamasında Adlî Sicil Kaydı'nın da alınacağı tüzüğe girmiştir.
7. Haricilerin fotoğraf ve gerekli kimlik bilgilerinin bir aylık askı işlemi ile ilgili olarak askı süresinin ne zaman başlayıp ne zaman biteceği detaylı olarak bu tüzükte belirtilmiştir.
8. Tekris edilmesi sakıncalı görülen hariciler hakkında o haricinin teklif edildiği locanın Üstad-ı Muhteremi'nin yanı sıra Büyük Sekreterlik'e de yazılı olarak bilgi verilebileceği bu tüzükte belirtilmiştir. Yine bu tüzüğe göre Büyük Sekreterlik, ilgili locaya o harici için göndereceği İşleme Devam Levhası'na bu yazılı itirazı da –itirazı yapanın kimliği saklı kalmak kaydı ile- ekleyecektir.
9. İki yıl içinde neticelenemeyen dosyaların Büyük Sekreterlik tarafından kapatılacağı bu tüzükte yer almıştır.
10. Tahkikat Üstatlığı için de teklifte bulunan Üstat da olduğu gibi Üstat derecesinde iki yılını doldurmuş olma şartı getirilmiştir.
11. Skrüten işlemi bu tüzükte tekrar sıraya konarak tarif edilmiştir. Buna göre önce Skrüten'e katılacakların sayısının tespit edilmesi gerektiği bu tüzükte yer almıştır. Benzer şekilde bu tüzükle birlikte görevli ismi "Büyük Loca Müfettişi"nden "Büyük Loca Gözlemcisi"ne dönüşen görevli de ilgili mevzuatta bu isimle ve "Eğer oradaysa" notuyla birlikte anılmıştır.
12. Skrüten sonucunun en geç bir hafta içerisinde Büyük Sekreterlik'e bildirileceği ilk defa bu tüzükte yer almıştır.
13. Bu tüzükle birlikte "Dosya Devri" başlığıyla ayrı bir madde açılmış, "Bir Locada işlem görmekte olan bir haricinin dosyasının bir başka Locaya, teklif eden Kardeşin talebi, ilgili iki Locanın mutabakatı ve Büyük Sekreterin onayıyla" devredilebileceği belirtilmiştir.

SONUÇ:

Türk Masonluğu'nda bir hariciyi Mason yaparak bünyesine kabul etme kararı,1909'daki kuruluşundan günümüze kadar Masonik mevzuata göre takip edilen bir süreç sonunda verilmekte ve bunun son aşamasını "Skrüten" adı verilen özel oylama teşkil etmektedir. Kuruluşundan bugüne 110 yıllık Masonik mevzuat Skrüten açısından incelendiğinde dikkat çekici bir Masonluk Geleneği'nin hayata geçirildiği söylenebilir. Bu mevzuatın zaman içinde hiç değişmeden bugüne kadar intikal eden veya zaman içinde değişen farklı yönleri özel bir tarihçe oluşturmaktadır. Bu tarihçe içinden seçtiğimiz birkaç dikkat çekici örnek üzerinde durmak bu süreci değerlendirmek açısından faydalı olabilir:

1. Ziyaretçiler dâhil olmak üzere, harici ile ilgili belgelerin tamamını dinleyen herkesin Skrüten'de oy kullanma hakkına sahip olması 1909'dan beri hiç değişmemiştir. Bir başka ifade ile hangi locaya mensup olurlarsa olsunlar, ilgili toplantıya katılan herkesin Skrüten'de oy kullanması Türk Masonluk Geleneği'nin değişmez bir parçası haline gelmiştir.
2. Öte yandan Skrüten'in, başlangıçta Çırak derecesinde icra edilmesine mukabil sonradan diğer tüm karar celseleri ile birlikte Üstat derecesine alındığı ve 1972 tarihli Localar Genel Tüzüğü'nden itibaren Masonik mevzuata geçtiği görülmektedir.
3. Tahkikat için tüzük gereği başlangıçtan itibaren hep üç Tahkikat Üstadı vazifelendirilmiştir.
4. Başlangıçta tek Üstat tarafından yapılabilen harici teklifleri için 1929 yılından itibaren üç Üstat tarafından yapılma zorunluluğu getirilmiştir. Bu zorunluluğun 1948 sonrası "Uyandırma" işlemlerine de tatbik edilmesi dikkat çekicidir. Teklif aşamasında Üç Üstat sınırı 1972 yılında kaldırılmış ve tekrar tek Üstada indirilmiştir.
5. Harici listelerinin lokal binalarında ilan edilmesi ilk olarak 1925 tarihli "Mesâî Ta'lîmâtnâmesi" ve 1929 tarihli tüzük değişikliği ile mevzuata girmiştir.
6. Tüm tahkikat evrakının haricinin kabul veya reddedilmesinin kesinleşmesinden sonra imha edilmesi 1929 tarihinden sonra yapılan ilk tüzük değişikliğinde yer almıştır.
7. İlk tüzüklere göre Skrüten'de tek olumsuz oy kullanılmış ise Üstad-ı Muhterem'in bunun gerekçesini hemen o toplantıda veya akabinde olumsuz oy kullanan üyeden şahsen dinleme hakkı vardır. Söylenen gerekçe şayet Üstad-ı Muhterem'i vicdanen tatmin etmezse veya olumsuz oy kullanan bu gerekçeyi dile getirmemiş ise bu olumsuz oy Üstad-ı Muhterem tarafından iptal edilebilir. Haricinin kabul edilmesi için bütün oyların olumlu olması gerekmektedir. Bu şart 1972 yılında kaldırılmış ve Skrüten'de olumsuz oyların gerekçesi ayrıca sorgulanmaksızın, üç oyun altında (yani en fazla iki oy) olumsuz oy çıksa da tekris kararı verilebileceği hükmü getirilmiştir.
8. İlk tüzüklerde Skrüten'de kullanılan olumsuz oyların toplam sayısı, oy kullanan üyelerin sayısının beşte birine eşit veya daha fazla ise haricinin işlemi en az bir yıl süre ile ertelenmekte idi. Eğer olumsuz oyların toplam sayısı, oy kullanan üyelerin sayısının beşte birinden az ise üç yeni tahkikat yapılması için Üstad-ı Muhterem görevlendirme yapmaktaydı. Bahsedilen beşte bir oranı1959 tarihli Localar Genel Tüzüğü ile kaldırılmıştır. Bu tüzüğe göre iki adet olumsuz oy kullanılmış ise Üstad-ı Muhterem tahkikatın genişletilerek yeniden yapılmasına karar vermekteydi. Bu sayı 1972 tarihli tüzük metniyle üçe çıkarılmıştır. Bir başka ifade ile 1972 yılından itibaren Skrüten'de üç olumsuz oy çıkmışsa haricinin işlemi ertelenecektir.

9. 1959 tarihli tüzükle birlikte, toplantıya katılanların sayısı ile çıkan oy sayısının karşılaştırması ilk defa olarak mevzuata girmiştir.
10. 1959 tarihli tüzükle birlikte hariciyi teklif edenlerin ilk defa haricinin masonik vasıflarını da "tekeffül" etmiş sayılacakları vurgulanmıştır.
11. 1972 tarihli tüzükle birlikte Büyük Loca'dan gönderilen Tasvipname Belgesi kaldırılmış, onun yerine Engelsizlik Levhası ve İşleme Devam Yazısı mevzuat içine alınmıştır
12. 1972 tarihli tüzükle birlikte Tahkikat Üstatları'nın haricinin teklif edildiği locanın üyesi olma şartı kaldırılmıştır.
13. İlk defa 1972 tarihli tüzükte Skrüten'de çekimser kalınamayacağı özel olarak yazılmıştır.
14. İlk defa 1972 tarihli tüzük metniyle birlikte Skrüten'de harici ile ilgili tüm evrak okunduktan sonra ilk olarak Hatip'in değerlendirilmesinin alınması işlemi kaldırılmıştır.
15. Ayrıca ilk defa bu tüzükle birlikte Skrüten kutusunun boş olduğunun oylama öncesi tüm üyelere gösterilmesi; "hepsi temiz," "temiz" ve "temiz değil" tabirlerinin ne anlama geldiği açık bir şekilde tarif edilmiştir.
16. 1982 tarihli tüzük metniyle birlikte Skrüten mevzuatında önemli bir değişikliğe gidilmiştir. Buna göre aleyhte yazılı veya sözlü hiçbir beyanda bulunulmadığı halde Skrüten'de sayılan olumsuz oyların sayısı üç veya dört ise Skrüten, locanın takip eden ilk toplantısında tekrar edilecektir. Ancak 1992 tarihli tüzük değişikliğiyle birlikte Skrüten'in ilk toplantıda değil, takip eden ilk iki toplantıdan birinde tekrar edileceği hükme bağlanmıştır.
17. 1992 tarihli tüzük değişikliği ile birlikte teklif eden üyenin hariciyi kendi locasının dışında bir locaya da teklif edebilmesi mümkün olmuştur. Keza teklif sahibinin Skrüten'den önce herhangi bir safhada teklifini geri çekebileceği de ilk defa 1992 tarihli bu tüzükte yer almıştır.
18. Yine 1992 tarihli tüzük değişikliği ile birlikte Üstad-ı Muhterem'in Skrüten aşamasına geçerken Skrüten Kutusu'nu Loca'nın Büyük Loca Müfettişi'ne ve o toplantıda Bir Önceki Üstad-ı Muhterem mevkiinde bulunan görevliye göstermesi gerektiği yer almıştır (Hatırlanacağı üzere 19 Kasım 2011 tarihli tüzük ile birlikte "Büyük Loca Müfettişi" yerine "Büyük Loca Gözlemcisi" tabiri kullanılacaktır.).
19. Tahkikatların ayrı ayrı ve yüz yüze yapılması gerektiği ilk defa 2008 tarihli tüzük değişikliği ile mevzuata girmiştir.
20. Adli sicil kaydının alınması ilk defa 19 Kasım 2011 tarihli tüzük metninde yer almıştır.
21. 1972 tarihli tüzükle birlikte, teklifte bulunacak üyenin Üstat derecesinde iki yılını doldurmuş olması şartı konmuştur. 19 Kasım 2011 tarihli tüzükle birlikte aynı şart Tahkikat Üstatlığı için de getirilmiştir.

Bir hariciyi Mason yaparak kendi bünyesine kabul etmek demek; Ön Teklif aşamasından, Teklif Oylaması'na, Talepname alınmasından Tahkikat aşamasına, loca üyelerinin bilgilendirilmesinden Büyük Sekreterlik ile yazışmalara ve elbette farklı aşamalarda açık veya gizli oylamalara varıncaya kadar uzun süren, kapsamlı ve ayrıntılı bir süreci ifade etmektedir. Bu süreç mevzuat ile ilişkisi yönüyle, kullanılan evrakın tasarım ve kullanımıyla, locada müzakere edilme şekliyle ve yapılan Skrüten ile birlikte Masonluk tarihimizin dikkate değer bölümlerinden birini oluşturmaktadır. Anılan sürecin Skrüten kısmı üzerine yoğunlaşan bu inceleme, umarız ki orijinal belge üzerinden tarihi anlama ve yorumlama çabalarına bir katkı olarak değerlendirilir ve muhtemel kusur ve eksiklikleri daha nitelikli çalışmaların yapılmasına vesile olur.

GNOSTİSİZMİN TARİHİ VE FELSEFESİ

Barış ERMAN

Beginning towards the end of the 1st century A.D. various Christian religious practices within the Mediterranean Basin have been branded as "gnostic". These practices thrived until the 4th century A.D. when, through the creation and structuring of an orthodox church, a single Christian practice came to dominate the area. In later centuries and millennia, Gnosticism inspired a number of spiritual and esoteric movements that don't require adherence to a specific belief system, including some aspects of freemasonry. However, the present article tries to shed light on the history and philosophy of Gnosticism in its original meaning.

MS 1-4. yüzyıllarda özellikle Akdeniz havzasında ortaya çıkmış, yayılmış ve 4. yüzyılın sonlarında Hristiyanlığın tek bir "doğru inanç" fikri (ortodoksi) içinde birleşmesi sonucunda ortadan kalkmış veya kaldırılmış bulunan çeşitli inanışların "Gnostisizm" olarak tanımlandığını görmekteyiz. Her ne kadar sonraki dönemlerde Gnostisizm, Hristiyanlık inancından bağımsız ve farklı inançlardan kişilerin dahil olabildiği spritüal veya ezoterik akımlara ve bu bağlamda Masonluğa da ilham kaynağı olmuş ise de, aşağıda orijinal anlamı ile Gnostisizmin tarihi ve felsefesine soru ve cevaplar çerçevesinde ışık tutmaya çalışacağım.

1. Gnostisizm nedir?

Gnostisizmi, inanç kisvesine bürünmüş bir felsefe akımı veya felsefi kaynaklardan yararlanan bir inanç olarak tarif etmek mümkündür. Her durumda Gnostisizm, kişinin kendi içindeki cevheri keşfederek benliğini yüceltmesi ve böylece dünyayı egemenliği altında tuttuğu varsayılan güçlerden özgürleşmesi hedefine yönelen bir düşüncedir.

2. Gnosis nedir?

Gnosis, Yunanca "bilgi" anlamına gelir. Ancak bu "bilgi", öğrenilerek edinilen dışsal bilgi değil, kişinin kendi içinden gelen veya deneyimlenerek anlaşılan bilgidir. Gnostikler, "Gnothi seauton" veya "kendini bil" mottosunu düşüncelerinin merkezine yerleştirmişlerdir. Onlara göre, kişinin kendini bilmesi, İlahi olanın bilgisine ulaşmasının yöntemidir.

3. Gnostiklerle ve Gnostisizmle ilgili kaynaklarımız nelerdir?

Yakın döneme kadar Gnostiklere ait kaynaklara büyük ölçüde yalnızca ikinci elden ulaşabiliyorduk. Bunlar da özellikle ünlü Kilise babalarının Gnostikler aleyhine kaleme aldıkları kitap ve değerlendirmelerden ibaretti. Özellikle Ortodoks Hristiyanlığın yayıldığı dönemde, Lyon Piskoposu Irenaeus'un 2. yy. sonlarında yazdığı "Sapkınlıklara Karşı" başlıklı beş ciltlik kitabın büyük bölümü Gnostiklere ayrılmıştı. Bunun dışında, Tertullian, Alexandrialı Clemens, Romalı Hippolytus, Origen, Epiphanius ve Neoplatonizmin en önemli ismi Plotinus, Gnostikler aleyhine eserler meydana getirmişlerdi. En önemlisi de bu eserlerde Gnostik yazılardan alıntılar yapmayı da ihmal etmemişlerdi. Bununla birlikte, söz konusu kaynakların büyük çoğunlukla Gnostiklere çeşitli absürt inançların ve ahlak dışı davranışların isnat edilmesi ve onların küçük düşürülmesine yönelik "karşı propaganda" içeren yazılar olduğu unutulmamalıdır ve bu nedenle, özellikle alıntılar haricinde söz konusu yazıların tarihsel gerçekleri yansıttığı düşüncesine temkinli yaklaşılması gerekmektedir. Özellikle de 4. yüzyıla yaklaşıldıkça, Ortodoks Hristiyanlığın etkisinin artması ve Gnostiklerin sayısının ve etki alanlarının azalması ile birlikte bu anlatıların giderek efsaneleştiği ve gerçekten uzaklaştığı görülmektedir. Epiphanius'un 374 yılında "Ecza Dolabı" (Panarion) adlı sapkınlıklara tanı ve tedavi getirme iddiası ile kaleme aldığı kitapta sapkın mezheplerin sayısının kehanetlere dayalı olarak yuvarlak 80 olarak verilmesi buna örnek gösterilmektedir. Yine aynı kaynakta, Sethian Gnostik hareketin Tanrısal bir varlık olarak kabul ettiği "Barbelo"dan gelen "Barbeloit" kelimesi, Gnostikleri aşağılamak amacıyla "Borborit" (Eski Yunanca Borboros-Çamur'dan türetilmiş bir kelime) olarak kullanılmış, bu nedenle de uzun süre bu adı taşıyan ayrı bir Gnostik grubun var olduğu sanılmıştı. Gnostiklerin kendi inanç ve felsefelerinin kaynağını oluşturan yazılar ise, 4'üncü yüzyılda, İncil'i oluşturan kitapların standartlaştırılmasının ardından Ortodoks Hristiyanlığın önde gelen din adamları tarafından lanetlenerek yok edildiler. Dolayısıyla, bunlar hakkındaki bilgilerimiz, karşıtlarının yanlı ve kısmen çarpıtmalar veya bağlam dışı değerlendirmeler içeren aktarımlarından ibaretti. Ta ki, Muhammed Ali adındaki bir bedevi, çölde gübre ararken bir çömlek bulana kadar.

Gnostiklerin Elyazmalarının orijinalleri, büyük bir tesadüf sonucunda 1945 yılında Mısır'daki Nec Hammadi Kasabası yakınlarında çöldeki bir küpün içinde keşfedildi. Bunlar, muhtemelen yakınlardaki bir manastırdaki rahipler tarafından yok edilmek

yerine saklanmış ve çöle gömülerek 1600 yıla yakın bir süre örtülü kalmışlardı. Elyazmaları, 4. yy. sonlarında kaleme alınarak ciltlenmiş olsa da, içindeki yazıların pek çoğunun 2. yüzyıla ve daha öncesine dayandığını biliyoruz. Bu metinlerin içinde, Gnostik İnciller ve yazılar yanında tam olarak "Gnostik" olarak adlandırılması güç, hermetik öğretileri içeren metinler ve Platon'un Devlet'inin bir bölümü gibi felsefi metinler de yer almaktadır.

Aslında Yunanca yazılmış olan birçok Gnostik metnin Koptça çevirilerini içeren bu elyazmaları, koleksiyoncular ve müzeler tarafından satın alındı ve uzun aralıklarla İngilizceye çevrilerek yayınlandı. Yayın aşamasındaki gecikmenin nedeni, komplo teorisyenleri tarafından Katolik kilisesinin baskılarına dayandırılsa da bugün esas sebebin Akademik hırs ve kıskançlık olduğunu biliyoruz.

Bu elyazmalarının bulunması, Gnostiklerle ilgili ufkumuzu açsa ve birçok inanç ve düşüncelerinin temelini anlamamızı sağlasa da birçok nedenle bu bilgimiz yeterli olmamaktadır. Öncelikle, elyazmaları boşluklar içermekte ve çevirileri kısmen tahminlere dayanmaktadır. İkincisi, bozulmadan ele geçen bölümler alegorilerle örülü, inanç, felsefe ve mitosu iç içe anlatan metinlerden oluşmaktadır. Bunlarda idealar aleminin ilahi varlıklarla birleştirildiği, bilgelik, sonsuzluk, içgörü, düşünce gibi kavramların aynı zamanda kozmik bir efsanenin figürleri olarak anlatıldığı görülmektedir. Bu efsanevi öykülerin ne kadarı Gnostikler tarafından gerçekten inanılan şeyler, ne kadarı ise felsefi düşüncelerin anlatılması için kullanılan alegorilerdir, bunları bilemiyoruz.

Günümüzde ise, Gnostisizmi tarafsız ve tarihsel olarak işleyen pek çok değerli çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalarda da kaynakların yorumu bakımından ciddi sorun ve engeller ortaya çıkmaktadır. Kardeşlerimin durumu akıllarında canlandırması için şöyle bir örnek düşünelim. Masonluğun çeşitli nedenlerle ortadan kalktığını, bütün ritüellerin yakıldığını ve elimizde yalnızca Anti masonik propaganda içeren komplo teorilerinin ve "İfşa" metinlerinin kaldığını varsayalım. Aradan 2000 sene geçtikten sonra ise, Albert Pike'ın *Morals and Dogma* Kitabı, Sahir Erman'ın derecelerin yorumlarını içeren kitabı, En Muhterem Remzi Sanver'in *Masonluk: Işığı Arayanların Hikayesi* gibi bazı kitaplar, o da Fransızca tercümeleri ile tesadüfen keşfedilsin. Biz de sadece bunları yorumlayarak Masonluğun neye benzediğini, hangi ritüellerin nasıl uygulandığını anlamaya çalışıyor olalım. Doğal olarak her bir araştırmacı, elindeki bilgileri farklı birleştirerek birbirinden farklı yorumlara ulaşacaktır.

Örneğin önde gelen Gnostisizm araştırmacılarından Elaine Pagels, konu ile ilgili olarak yazdığı pek çok eserde ağırlıklı olarak Gnostiklerin kadına bakış açısını ön plana çıkartmıştır. Bunun için bazı metinleri de farklı çevirmiş veya yorumlamıştır. Ancak Pagels'in bakış açısının tarihsel olmadığını söylemek yine de mümkün değildir. Aksine, yorumları tamamen bilimsel analiz ve çıkarımlara dayalıdır. Buna karşılık, Gnostikleri masalsı veya efsanevi bir yorumla neredeyse hiçbir tarihsel

veriye dayanmayan bağlantılar içinde açıklamaya ve bunu daha büyük bir mitolojik dizgenin parçası olarak görmeye çalışan eserler de bulunmaktadır. Bu gibi eserlerin edebi veya eğlenceye yönelik değerleri dışında herhangi bir hakikat içerdiği doğal olarak söylenemez.

4. Gnostisizmin kökeni nedir?

Gnostisizmin tam olarak hangi tarihte ortaya çıktığı ve ilk gnostiklerin kimler olduğu tam olarak bilinememektedir. Aşağıda, bununla ilgili çeşitli teorileri tarihsel veriler ışığında incelemeye çalışacağım:

a) Simon Magus

Irenaeus, İlk Gnostik olarak, "heretiklerin babası" olarak adlandırdığı Simon Magus'u göstermektedir. Simon Magus'un, İsa ile yaklaşık olarak aynı dönemde Samiriye'de çeşitli mucizeler ve alametler gösteren bir kişi olduğu rivayet edilmiştir. Anlatılara göre Simon, eskiden fahişe olan eşi Helene ile birlikte bir kültün odak noktasıdır. Samiriye'de kendisine duyulan sevgi ve inancı yaymak için Roma'ya gider ve orada da "İnsan görünümünde Tanrı" veya "Tanrı'nın oğlu" olarak ünlenir. Simon, kendisinin Tanrı'nın oğlu olduğunu, Helen'in ise kutsal bilgelik Sophia'nın dünyaya düşmüş ve kirlenmiş hali olduğunu öğretir. Helen, çeşitli reenkarnasyonlardan geçmiş, bu arada Truvalı Helen olarak da dünyaya gelmiş, sonunda ise alçakların en alçağı bir konumda, fahişe olarak bedenin tuzağına düşmüş ve kendi özünü unutmuştur. Simon ise onu bu konumdan kurtararak yeniden kutsal varlığını hatırlamasını sağlamıştır. Simon ile Helen arasındaki birlikteliğin kutsal niteliği, onların takipçileri tarafından da kutsallaştırılmakta, ikisinin resimleri tapınma aracı olarak kullanılmaktadır. Ancak Simon ile Helen, aynı zamanda çeşitli ahlak dışı davranışlarda da bulunmaktadırlar.

İncil'de ise Simon, yalnızca Havarilerin İşleri bölümünde bir ad olarak geçer. Burada Samiriye'de Hristiyanlığa dönen Simon adında bir kişi, Havariler Pavlus ve Petrus'un ellerinden nur saçarak insanları kutsadıklarını görünce, kendisine de bu mucizenin öğretilmesini ve böylece havariler arasına kabul edilmesini ister ve karşılığında para teklif eder. Bu teklif karşısında da Petrus tarafından ağır bir şekilde azarlanır. Bu nedenle Hristiyanlıkta dini değerleri alıp satmak "Simonizm" olarak adlandırılır. Bu Simon'un Simon Magus olduğu kesin değilse de sonraki yorumlar bu hikayeyi Simon Magus'a atfetmiştir.

Sonradan kilise babaları, özellikle de Şehit Justin tarafından nakledilen hikayeler çerçevesinde Simon Magus'un Roma'da büyük bir hayran kitlesinin olduğu, hatta onun adına "Yaşayan Tanrı" sözlerinin de yazdığı bir heykelin dikildiği, Petrus ile mucize yaratma yarışına girdiği, fakat bunda kaybettiği, cennete yükseleceğini söyleyerek uçmaya başlamışken, Petrus'un bir duası ile yere çakılarak öldüğü de anlatılır. Başka bir efsaneye göre, yeniden dirilmek için kendisini canlı canlı gömdürmüş, ama

ölmüştür. Üçüncü bir versiyon ise kafasının kesilmesini istemiş, son saniyede kendisi yerine bir koçun geçeceğini öngörmüş ama başarılı olamamıştır.

Ancak Simon Magus ile ilgili veriler efsanevi anlatımların ötesine geçmemekte, böyle bir kişi gerçekten yaşadıysa da öğretilerinin niteliği tam olarak bilinmemektedir. Hakkındaki yazılar çoğunlukla öldüğü varsayılan tarihten yüzyıllar sonrasına dayanmaktadır. Adına dikildiği söylenen heykel de üzerindeki yazı ile birlikte 15. Yüzyılda keşfedilmiş olup, heykelin iddiaların aksine Simon ile ilgisi bulunmamaktadır.

Dahası, bu anlatılarda İsa ile diğer, "sahte peygamberler" arasındaki farkı gösterme amacının öne çıktığı, bu nedenle anlatıların bilinçli olarak alegorik olduğu da düşünülebilir. Simon'u "azarlayan" ve sonradan onunla inanç ve mucizeler yaratmak konusunda "yarışan" Petrus'un da asıl adı Simon'dur. Böylece gerçek inanç ile sahte büyücülük arasındaki karşıtlık üzerinden bir efsane üretilmiş olmaktadır. Yine ölümü ile ilgili hikayelerin de Tevrat ve İncil'de yer alan ve İbrahim'e veya İsa'ya atfedilen mucizelerin birer taklidi olduğu barizdir. Bu açıdan bakıldığında, Simon Magus'un öğretisinde ve ona atfedilen hikayelerde yer alan ve Gnostisizmle benzeşen pek çok nokta, aslında Ortodoks Hristiyanlığın bir bütün olarak Gnostisizme yönelttiği eleştirilerin kişileştirilmesi de olabilir. Örneğin, Helen'in aslında düşmüş olan Bilgelik (Sophia) olması, erkek ile kadın arasındaki birleşmenin kutsallığı, bunun ahlak dışı bazı davranışların kutsallaştırılması şeklinde ortaya döküldüğü gibi hikayeler, Ortodoks Hristiyanların Gnostisizm hakkında bildiği veya onlara atfettiği davranışlarla da örtüşmektedir. Yani Simon Magus ile ilgili anlatıların hiçbiri gerçekte yaşanmamış, ancak kilise babaları tarafından Gnostikleri itham etmek için edebi bir araç olarak kullanılmış olabilir.

Dahası, Gnostik inanç veya felsefenin Simon Magus'un yaşadığı tahmin edilen 1. yüzyıldan çok öncesine dayandığı düşünülmektedir.

b) Esseniler

Gnostiklerin dayandığı iddia edilen bir başka tarihsel kaynak, Essenilerdir. Esseniler, MÖ 2. yy. ile MS 1. yy. arasında Ölü Deniz yakınlarında bulunan Kumran Harabeleri ve çevresinde yerleşmiş bulundukları kabul edilen bir Yahudi tarikatıdır. 60-65 yılları arasında Roma saldırıları neticesinde bölgeyi boşaltırlarken arkalarında ünlü Ölü Deniz Elyazmalarını bırakmışlar ve böylece dönemin Yahudi inancına ve tarihine ışık tutmuşlardır. Essenilerin en azından kutsal kabul edilen tapınak bölgesine kadınları almadığı, burada bulunan bir salonda birlikte yemek yedikleri ve ibadet ettikleri, aralarına yeni üyeleri inisiyasyon yoluyla aldıkları ve onlardan bütün maddi varlıklarını geride bırakmalarını talep ettikleri anlaşılmaktadır. Esseniler, kendi taş ocakları, kil atölyeleri ve yazı masalarının bulunduğu, kutsal metinlerin kopyalandığı odaları ile, kendi kendine yeterli, manastır benzeri bir yaşam alanı kurmuşlardır.

Essenilerin Gnostiklerin atası olduğu veya Gnostisizmin dahil olduğu inanç sisteminin Esseniler tarafından bilinçli olarak yaratıldığı gibi düşünceler günümüzde taraftar bulmaktadır. Bunun çeşitli nedenleri vardır:

1. İsa'nın da Esseni olduğu teorisi. Buna göre, İsa, Essenilerin dahil olduğu apokaliptik inancı üstlenmiştir. Apokaliptisizme göre, dünyanın sonu gelecek ve Mesih İsrailoğullarını son savaşta bir araya getirerek kurtuluşa götürecektir. Bunun ardından da Göklerin Krallığı kurulacaktır. İsa'nın öğretilerinde de Essenilerin yazıtlarında olduğu gibi, apokaliptik öğeler dikkat çekmektedir. Bundan yola çıkarak, İsa'nın bir "Esseni Mesih yaratma projesi" olduğu da ileri sürülmüştür. Gnostisizmin de İsa'nın bu gerçek öğretisini sürdürdüğü çıkarımı yapılmıştır.
2. Düalizm. Esseniler de Gnostikler gibi düalisttir. Bu durum onları Ortodoks Yahudi inancından farklı bir noktaya koymaktadır. İsa'nın bazı öğretileri de düalizm çerçevesinde anlaşılabilir. Bu teoriye göre, İsa'nın düalizm ile çelişen söz ve düşünceleri, sonradan İncillere eklenmiş ve böylece öğretinin orijinal hali ortadan kalkmıştır. Gnostikler ise bu kökenlere bağlı kalmışlardır.
3. Vaftizci Yahya bağlantısı. Vaftizci Yahya, İsa'yı vaftiz eden peygamberdir. İsa'dan önceki dönemde Yahudi inancında vaftiz benzeri bir yıkanma ritüeli bulunmakta ise de bu İslam'daki abdestin benzeri bir uygulamadır, yani ibadetten önce veya temiz kabul edilen bir şeye dokunmadan önce yapılması gereken bir şeydir. Yoksa, insanın önceki günahlarını silen, onu günahtan arındıran bir temizlenme değildir. Bunun bilinen iki istisnası, Esseniler ve Vaftizci Yahya'dır. Essenilerin inisiyasyonun bir parçası olarak vaftiz benzeri bir yıkanma ritüeli uyguladığı, Vaftizci Yahya'nın da benzer bir amaçla çölün ortasında insanları vaftiz ettiği bilinmektedir. Dahası Vaftizci Yahya'nın coğrafi konumu, Ölü Deniz'den çok uzakta da değildir. Benzer bir vaftizin İsa tarafından da uygulanması, Essenileri, Vaftizci Yahya'yı ve İsa'yı birbirine bağlayan bir unsur olarak gösterilmektedir. Buna Gnostiklerin en azından bir bölümü tarafından Vaftizci Yahya'ya atfedilen özel önem eklenmektedir. Gerçekten Gnostik bir metin olan Yakub'un Gizli Kitabı'na göre, "kehanetin başı Yahya ile birlikte kesilmiştir". Dahası, Gnostik bir kavim olan Mandeliler veya Sabiler, Vaftizci Yahya'nın gizli öğretilerin asıl sahibi olduğunu, İsa'nın bunu yozlaştırdığını iddia etmektedirler. Bu durum, Vaftizci Yahya'nın Gnostisizmi Essenilerden öğrenerek yaydığını ve bu kapsamda İsa'yı da inisiye ettiğini iddia eden bir görüşün ortaya çıkmasına neden olmuştur.
4. Ölü Deniz Elyazmaları ile Nec Hammadi Kitaplığı arasındaki benzerlik. Bu benzerlik içerikte değil, bu yazıtların bulunma şekli ve bulundukları tarihe ilişkindir. Her iki keşif de çöldeki çobanlar tarafından tesadüfen gerçekleştirilmiş, bunlardan biri gübre ararken yanlışlıkla bulunmuş, Ölü Deniz Elyazmaları ise keçisi bir mağaraya kaçan çobanın, hayvanını bulmak için içeriye attığı bir taşın kil küplerden birini kırması ile keşfedilmiştir. İki keşfin arasında da yalnızca iki yıl vardır. Bu durum, Gnostikler ile Essenilerin dünya kamuoyunun dikkatini birlikte çekmeleri ve bunun bir ilişki gibi algılanması sonucunu da doğurmuştur.

Ancak dikkatli bir inceleme ile Esseni-Gnostik bağlantısının son derece zayıf olduğu anlaşılabilir.

1. Öncelikle, apokaliptisizm, yalnızca Essenilere değil, dönemin bütün Yahudi düşüncesinde yaygın bir inançtır. Babil egemenliği ve esareti altında yüzyıllar geçiren Yahudiler, Zerdüşt inancında yer alan düalizme ve apokaliptisizme eğilim göstermeye başlamışlardı. Bulundukları dönemin düşmanca koşulları ve kendilerine vaat edilen kurtuluşun bir türlü gelmemesi de bu apokaliptik inançları körüklemişti. Dolayısıyla apokaliptisizim, Yahudi toplumunun genelinde giderek yayılan bir inanç olmuştu. Essenilerin bu konuda ayrıntılı kehanetleri bulunsa da benzer kehanetlere Tevrat'ta yer alan İşaya'nın vahyinde de rastlamak mümkündür. Nitekim Roma egemenliği ile birlikte, İsa'dan önce ve sonra ortaya çıkan pek çok sayıdaki peygamber, dünyanın sonunu ve göklerin krallığını müjdelemiş ve Romalılar tarafından idam edilmişti. İsa'yı bunlardan farklı kılan nokta ise, ölümünden sonra dirildiğine yönelik inancın yaygınlaşması olmuştu. Ortodoks Yahudiliğin apokaliptisizmden yeniden uzaklaşması, İkinci Mabet'in yıkıldığı 70 yılından sonra ortaya çıkan Rabbilik akımının neticesinde
2. Gnostikler ile Essenilerin düalizm anlayışı birbirinden çok farklıdır. Esseniler, Babil efsanelerinde yer alan klasik "iyi-kötü" düalizmini kabul ederlerken Gnostikler iyiliğin kaynağını tek ve sınırsız olan Tanrı'a bulurlar. Onlara göre düalizmin kaynağı, ruh ve madde ayrımıdır. Ruhun "iyi", maddenin ise "kötü" olduğuna inanılması, kötülüğün iyilik ile eşit bir kozmik güç olarak görülmesi anlamına kesinlikle gelmemektedir. Essenilerde ise ruhun maddeden ayrı bir şekilde kurtuluşa ereceği veya insanların ölümden sonra ruhsal varlıklara dönüşeceği gibi düşüncelere rastlanmamaktadır.
3. Vaftizin anlam değiştirmesi bakımından Esseniler ile Vaftizci Yahya arasında bir bağlantı olsa da bu iki olgunun dışında o dönemde vaftizin başka gruplar tarafından uygulanıp uygulanmadığını kesinlikle bilmemekteyiz. Bu durumda, kurulan bağlantılar, çok az bilgi ile çok fazla çıkarım yapılması anlamına gelmektedir.
4. Essenilerin en önemli özelliği, Yahudi inancına ve geleneklerine son derece sadık olmalarıdır. Hatta, dönemin önde gelen grupları olan Ferisî ve Sadakileri yorumlarında yeterince katı olmamakla suçlayan mektuplar yazmışlardır. Aralarındaki anlaşmazlıklar genellikle Yahudiliğin emir ve yasaklarının gündelik yorumundan ibarettir. İsa da özellikle Ferisîler ile ters düşmekle birlikte, onun bakış açısı tam tersidir. Örneğin İsa, havarilerinin Sabat günü tarladan ekin toplayıp yemelerine izin vermiş, buna karşı çıkan Ferisîlere ise, "İnsan Sabat için değil, Sabat İnsan içindir" diye yanıt vermiştir. Gnostiklerin önemli bir bölümü ise Yahudiliğin emirlerini tamamen reddeden Pavlus'u yüceltirler. Bunun dışında Ölü deniz Elyazmalarında Gnostisizmin temel öğretisi olan kendini bilmek ve kendi içindeki bilgelik vasıtasıyla Tanrı ile bütünleşmek gibi fikirler, Platonizme veya diğer Yunan filozoflarına atıflar hiçbir şekilde yer almamaktadır.

Sonuç olarak, Esseniler ile Gnostikler arasında tarihsel bir bağlantı olduğuna yönelik teorilere kanaatimce itibar edilmemelidir.

c) Eski Mısır gizemleri, Hermetizm ve eklektik kaynaklar

Elimizde bulunan Gnostik metinler, Hristiyan azizlerine atfen kaleme alınmış "İncil", "mektup" veya "vahiy" gibi formatlardadır ve İsa bu metinlerde önemli bir rol üstlenmektedir. Ancak metinlerin en azından bir kısmında, giriş ve sonuç bölümleri atıldığında geriye Hristiyanlıkla ilgili hiçbir şey kalmadığı görülmektedir. Bazı yazarlar bu durumu, yazının orta bölümünün çok daha eski olduğu, ancak Gnostiklerin Hristiyanlık çerçevesinde yayılmak amacıyla Hristiyanlığa ait dinsel kavramları bu metinlere ekledikleri yönünde yorumlamaktadırlar. Yine Yuhanna'nın Gizli Kitabı olarak adlandırılan metinde İsa, Yuhanna'ya "diğer meleklerin adları Zerdüşt'ün kitabında yazılıdır" demektedir.

Her durumda Gnostiklerin felsefe ve mitoslarının kaynağı olarak çok çeşitli antik inanç ve düşünceyi kullandıkları ve bunları bir potada eritmeye çalıştıkları gözlemlenmektedir. Kullandıkları kaynaklar arasında Mısır inancı, Babil efsaneleri, Zerdüşt dini, Yunan efsaneleri, Platonik felsefe, Pisagorcu öğreti, Yahudi ve Hristiyan inançları yer alır. Yine Gnostikler ile Hermetizm arasında pek çok ortak özellik göze çarpar. Bunları kendi içlerinde birleştirmiş ve kendilerine özgü mitosun birer parçası haline getirmişlerdir. Örneğin her şeyin kaynağı olan "görünmez ruh"un, idealar dünyasını yaratması Zeus'un Athena'yı zihninden doğurmasına, maddi dünyanın ve insanın yaratılışı Narcissus mitine, Adem ile Havva meseli Daphne efsanesine benzetilmiştir.

Nec Hammadi kütüphanesinde Gnostisizmle doğrudan bağlantılı olan veya olmayan Hermetik kaynakların da bulunması, bu iki sistemin kendi aralarında bir alışverişinin olduğunu veya en azından bazı Hermetik öğretilerin Gnostikler tarafından iktibas edildiğini göstermektedir. Örneğin Sekizinci ve Dokuzuncu hakkında söylev (Ogdoad and Ennead) başlıklı metin, Hristiyanî hiçbir özellik içermemekte, Gnostisizm'de de yer alan sekizinci ve dokuzuncu göklere ulaşabilmek için gerekli ruhsal yükselme bakımından bir rehber niteliği taşımaktadır. Buradaki usta, "Baba" veya "Hermes"tir ve adı anılmayan, yalnızca "Oğul" olarak geçen adaya bilgi vermektedir. Yine bazı Gnostik metinlerde Tanrı'nın ilk yarattığı varlık olan Barbelo, "üç defa yüce", "üç defa kudretli" gibi adlarla anılmaktadır ki bu da Eski Mısır'dan alınan ve Hermes'e yakıştırılan "Trismegistus" sıfatını çağrıştırmaktadır. Yine Hermetik metinlerde, özellikle de Poimandres'te Narcissus mitine ve yani insanın kendi aksini görmesine yapılan gönderme, Tanrı'nın eril ve dişil nitelikleri bir arada bulundurması gibi özellikler Gnostik kaynaklarda da bulunmaktadır.

Hermetizm ile Gnostisizmin birbirinden ayrıldığı önemli noktalar da mevcuttur. Öncelikle Hermetizm, Gnostiklerin yaratılış mitini benimsememekte, dünyanın

Tanrı'nın meydana getirdiği ilk maddeden ve bundan doğan dört elementten meydana geldiğini kabul etmektedir.

Burada ilginç bir sorun, iki gelenekten hangisinin daha eski olduğudur. Her ne kadar Hermetizm kendisinin Eski Mısır gizemlerinin devamı olduğunu kabul etse de, tarihsel olarak bakıldığında Hermetik metinler en eski 3. yüzyıla dayanmaktadır. Yine de burada yansıtılan düşüncelerin daha eski olduğu kabul edilse bile, Gnostisizm ile Hermetizmin yaklaşık olarak aynı dönemlerde yayıldığı, ancak Gnostiklerin Hristiyanlar tarafından baskılanarak yok edilmesinin ardından Hermetizmin varlığını daha uzun süre devam ettirebildiği anlaşılmaktadır.

Gnostisizmde Eski Mısır gizemlerine yakınlaşan bir husus da ölümden sonra ruhun yükselmesi bakımından öngörülen ritüeldir. Gnostisizmde Kefaret olarak adlandırılan bu ritüel, ölenin ruhunun göğün çeşitli katlarında durdurulması ve sorgulanması, ancak doğru cevapları verebilenin bir sonraki aşamaya geçmesine izin verilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. 1. yy. döneminden önce bu gibi ölümden sonra ruhsal bir yükselme inancına ve benzer ritüellere ancak Eski Mısır'ın Ölüler Kitabı gibi kaynaklarda rastlanmaktadır.

Bununla birlikte, Firavunlar dönemi Eski Mısır inancının Gnostisizmde veya Hermetizmde orijinal haliyle yaşamakta olduğu gibi bir düşünce, tarihe indirgeyici bir bakışı yansıtmaktadır. Unutulmamalıdır ki, Hiksoslarla Samileşmiş, Ptoleme Hanedanı döneminde ise Helenleşmiş olan Mısır'ı MÖ 1. yüzyılda Romalılar işgal etmişti. Kleopatra'nın Keops piramidinin yapıldığı tarihe nazaran günümüze daha yakın bir çağda yaşadığını düşünürsek, arada geçen dönemde Mısır inanç ve geleneklerinin ne kadar dış etkilere açıldığı gözler önüne serilir.

Dahası, 1. yüzyıla gelindiğinde Akdeniz bölgesinde pek çok gizem okulunun bulunduğu, bunların farklı, fakat birbirinden etkilenen ezoterik öğretileri özellikle elit kişilere tevcih etmekte olduğu ve kültürlerin etkileşimi nedeniyle bu öğretilerin de eklektik bir özellik taşıdığı dikkate alındığında, Gnostiklerin de bu modayı Hristiyanlık çatısı altında takip eden, ezoterik bir felsefe ve inanç sistemini benimsediği sonucuna varmak en doğrusu olacaktır diye düşünüyorum. Yani Eski Mısır gizemleri veya Hermetizm ile olan ilişki tarihsel olmaktan çok, felsefi bir etkilenme ve iktibas boyutundadır. Hermetizm özelinde ise belki karşılıklı bir etkileşimden söz edilmesi de mümkündür.

5. Gnostisizmin geliştiği dönem nasıldır?

Tarihin belki de en ilginç dönemi, İsa'dan önce 1. yüzyıldan İsa'dan sonra 2. yüzyıla kadar geçen çağdır diyebiliriz. Roma İmparatorluğunun bu altın çağı, etraftaki pek çok uygarlığın Roma etkisi altına girmesi ve bir kültür çatışması ile kültürlerin birleşmesini aynı anda yaşaması sonucunu doğurmuştur. Aynı zamanda da bu

uygarlıklar üzerlerinde ortak bir siyasi baskı hissetmişler ve bu baskı ile başa çıkmanın çeşitli yöntemlerini denemişlerdir. Mısır bu dönemde Roma denetimine girmiş, İsrail ve Yahuda krallıkları Roma tarafından yönetilmeye başlanmış, burada İmparatorluğa karşı direncin artması sonucunda ortaya çıkan isyanlar kanlı bir şekilde bastırılmış ve sonunda İkinci Mabet yıkılmıştır. Bir yandan da Hristiyanlara yönelik baskılar ve zulüm giderek artış göstermiştir. Bunun sonucunda, Yahudi ve Hristiyan inançlarında büyük bir konsolidasyonun yaşandığı, bu dinlerin "ortodoksluk» yani "doğru inanç" ekseninde birleştiği ve dinlerin giderek sistemleştiği görülmektedir.

Gnostisizm, bir yandan siyasi baskı olarak görülen İmparatorluk sistemine, diğer yandan ise dini baskı olarak görülen Ortodoks din otoritelerine karşı çıkan ve kurtuluşu kişinin içe dönmesinde, Tanrı ile bir olmada arayan bir inanç ve düşünce olarak ortaya çıkmıştır. Onlara göre özellikle Ortodoks-öncesi Hristiyan din teşkilatı, İsa'nın gerçek öğretisini ortadan kaldıran, şehitliği yücelterek insan kurban eden, kurumsallığı ruhsallığın önüne geçiren bir sistemdir. Piskoposlar ve papazlardan oluşan ruhban sınıfı, "kurumuş kanallardan" ibarettir.

Gnostikler, Hristiyan toplumunun arasına karışmakla birlikte, kendi ritüellerini uygulamışlar ve burada hiyerarşiyi bütünüyle reddetmişlerdir. Özellikle Valentinus'un başını çektiği bir Gnostik akımın mabetlerinde çeşitli görevleri kalıcı olarak üstlenmedikleri, hatta cemaatin görevlere her toplantıdan önce kura çekmek suretiyle geldiği ve böylece görev üstlenmenin yarattığı hiyerarşinin kalıplaşmasının önüne geçildiği aktarılmaktadır.

6. Gnostisizmin özellikleri nelerdir?

Gnostisizmin bazı temel özelliklerinden söz edilebilir. Ancak tarihte birbirinden çok farklı Gnostik grupların var olduğu ve bunların inanç ve felsefelerinin tutarlı bir bütün oluşturmadığı düşünüldüğünde, bunların genellemeden ibaret olacağı unutulmamalıdır.

i. Düalizm

Gnostisizmin düalizmle olan ilişkisi, muhtemelen en bilinen özellikleridir. Ancak bu "bilinme" durumu, körlüğe de yol açabilmektedir. Biraz açayım: Gnostiklerin madde ile ruh arasında katı bir ayrımı öngördüğü ve maddeyi genel olarak kötü, ruhu ise iyi olarak nitelendirdikleri bir gerçektir. Ancak onlara göre maddenin yaratıcısı olan güç mutlak kötü olmadığı gibi, iyiliğin mutlak kaynağı olan *görünmez ruh*tan bağımsız ve ona denk bir kuvvet de değildir. Yine Gnostiklere göre, insanın kendisini bilerek ve benliğini yücelterek görünmez ruhla bir olması gerekmektedir. Buna göre, ruhsal olan her varlık sonunda tek olanla birleşecektir. Buna Gnostik metinlerde "zifaf odası" benzetmesinin yapıldığı görülmektedir.

"Bütün Sapkınlıkların Çürütülmesi" başlıklı bir eser kaleme alan Hippolytus, "Monomius" adını verdiği Arap bir Gnostik tarafından Theophrastus'a yazıldığını söylediği bir mektubu aktarır. Burada Monoimus, Tanrı'nın nerede bulunacağını çok da monist bir yaklaşımla açıklamaktadır:

Tanrıyı, yaratılışı ve bunun gibi şeyleri aramayı bırak ve Onu kendinde ara, "benim Tanrım, benim zihnim, benim aklım, benim benliğim, benim bedenim" diyerek senin içinde olan her şeyi kendisine atfedenin kim olduğunu öğren. Ve hüznün, neşenin, sevginin, nefretin, istemsiz uyanıklığın, istemsiz uykunun, istemsiz kızgınlığın ve istemsiz arzunun nereden geldiğini öğren ve eğer bunları doğru şekilde sorgularsan, Onun kendisini, tekilliği ve çoğulluğu kendi içinde bulacaksın ve O da kendi ilahiliğinin kaynağını sende bulacaktır.

ii. Kötümserlik

Gnostikler, maddi dünyanın Demiurgos'un ajanları olan kötü güçler tarafından yönetildiğini, bedenin insan için bir hapishane olduğunu ve bundan kurtulmadan ruhsal birleşmenin yaşanamayacağını düşünmektedirler. Onlara göre maddesel olan her şey yok olmaya mahkumdur. Kendi materyalist varlığının ötesine geçemeyen insanlar da yine yok olacaktır. Ancak bu kötümserliğin, kişinin kurtuluş umudunu da içinde barındırdığını düşünmeliyiz. Kendisini bilmek yolunda çalışan, tinsel yükselme ve içe dönüş için uğraşan insanlar, mutluluğu bu dünyada da yaşayabilirler. İnsanlar bu dünyada bir uyku veya sarhoşluk halindedirler, ancak gerçeğin ötesindeki gerçeği görebilirlerse bu uykudan uyanırlar ve tekil bir ruh olarak özgürleşirler.

iii. Yorum

İsa'nın niteliği, Gnostikler ile Ortodoks Hristiyanlar arasındaki başlıca teolojik tartışma konusudur. Gnostiklerin önemli bir bölümü, İsa'nın çarmıhta acı çekmediğini, İsa ile Mesih'in, yani Hristos'un iki farklı varlık olduğunu, insan olan İsa'nın içine ilahi bir varlık olan Mesih'in girdiğini ve çarmıha gerilmeden hemen önce ruhun İsa'yı terk ettiğini kabul ederler. Bu ve benzeri inançlarını kanıtlamak için de Eski Ahit ve İncil'i oluşturan kutsal yazıtları farklı bir şekilde yorumlarlar, kimi zaman bunları alegorik okumalarla kendilerine göre açıklarlar. Örneğin İsa'nın çarmıhta söylediği varsayılan "Baba, beni neden terk ettin" sözlerini, böylece kendilerine bir dayanak olarak kullanırlar.

Gnostiklerin farklı yorumladığı bir diğer mesel de İlk Günah ve Adem ile Havva'nın Cennet Bahçesi'nden kovulmasıdır. Buna göre, insanı cennet bahçesine koyan, maddi dünyanın yaratıcısı olan kusurlu Tanrı'dır. Cennet Bahçesinin varlık sebebi, bu kusurlu Tanrı'nın Adem'i bir unutuş halinde ve kendi kontrolü altında tutma isteğidir. Böylece Adem kendisini bilemeyecek, kendi ruhunun aslında daha yüce bir kaynaktan geldiğini hatırlayamayacak ve böylece hakikî Tanrı'yı bulamayacaktır. Ancak Adem, kendi

içinde bilgeliğin kıvılcımını hisseder. Maddi dünyanın yaratıcısı olan Tanrı da bunun üzerine o kıvılcımı Adem'in içinden çıkararak bir kadın yaratır. Ancak kadını gören ve ona âşık olan Adem, ilahi bilgeliği daha da iyi kavrar ve kendi tutsaklığının farkına varır. Bunun üzerine Tanrı, oğullarını göndererek Havva'ya tecavüz etmelerini sağlarsa da ilahi bilgelik bundan önce Havva'nın içinden çıkarak iyilik ve kötülük ağacına dönüşür. Burada Tevrat'taki efsane ile Eski Yunan'daki Daphne mitinin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Tanrı'nın Tevrat'ta Adem'e seslenerek "neredesin?" diye sorması da onun her şeyi bilen mükemmel Tanrı olmadığının kanıtıdır. Adem'in iyilik ve kötülük ağacının meyvesinden yemesi ise, mükemmel Tanrı'nın planının bir parçası, yılan da Adem'in kendi varlığını hatırlaması için gönderilmiş bir aracıdır.

Gnostikler Tevrat'ın maddi dünyanın yaratıcısı olan Tanrı tarafından gönderildiğini, ancak İsa'nın ise hakikî Tanrı'nın sözü olarak dünyaya geldiğini kabul ederler. Ancak İncil'deki bazı kitapları farklı yorumlayarak bu inancı desteklerler. Özellikle Matta ve Yuhanna İncilleri ile Pavlus'a atfedilen bazı mektupların Gnostikler bakımından büyük önem taşıdığı görülmektedir.

iv. Mitos

Gnostiklere göre maddesel evren, bir hata sonucu oluşmuştur. Maddeyi yaratan varlık, gerçekte kendisini tek Tanrı zanneder, fakat bütün iyiliğin kaynağı olan görünmez ruhtan ayrıdır. Adlandırılamayan Tanrı olan Görünmez ruh, kendi tekilliği içinde ilk düşünceyi, yani Barbelo'yu yaratır. Barbelo, hem erkek, hem de dişi özellikleri olan, ama dişi tarafı öne çıkan bir varlıktır. Görünmez ruh ona bazı özellikler bahşeder (sonsuzluk, yok edilemezlik, sonsuz zihin gibi) ve bu özellikler başka ilahi varlıklar (aeonlar) olarak var olurlar. Bu varlıkların oluşturduğu bütünlük (Pleroma), aslında Platon'un idealar dünyasının karşılığıdır. Bunlar da erkek ve dişi çiftler olarak yaratılmış ve kendi içlerinde uyum halinde bulunurlar. Ancak bunlardan biri olan Bilgelik (Sophia), tek başına yaratmaya karar verir ve mükemmel bir varlık tasarlar, ancak tasarımı kusurludur ve bundan bir Hata doğar. Sophia hatasını diğer ilahi varlıklardan gizlemeye karar verir. Ancak Demiurgos veya Ialdabaoth olarak adlandırılan bu varlık, kendisini tek tanrı zanneder ve maddi evren ile bu evreni yönetmekte kendisine yardımcı olacak kuvvetler yaratır. İnsanı da bu sözde Tanrı yaratır, ancak içine ruh üflerken, kendisinden daha yüce olan görünmez ruhun kendi içindeki parçasını da insana aktarmış olur. İşte bu yüzden insan, bedeni nedeniyle maddeye bağlı, ancak içindeki ruhu sürekli yükseltmeye çalışan, bu yüzden de maddi dünyayı yöneten güçler tarafından sürekli engellenmeye çalışılan bir varlıktır.

Bu mitosun bir teodezi gibi görünmesine karşın, günümüzde bazı yazarlar Gnostiklerin bunlara gerçekten inanıp inanmadığını sorgulamakta, mitosun aslında felsefi düşüncelerin aktarılmasında alegori olarak kullanıldığını savunmaktadır. Olgusunda dönemin Gnostiklerinin arasında her iki uçta bulunanlar kadar, bunların arasında bir yerde yer alanların da olduğunu varsaymak çok yanlış olmaz diye düşünüyorum.

v. Ezoterizm

Gnostikler, İsa'nın bazı gizli öğretilerini diğer havarilerinden ayrı bir iç halkaya aktardığını, kendilerinin de bu gizli öğretilere sahip olduklarını ileri sürmüşlerdir. Gnostik metinlerin büyük bölümü "gizli kitaplar"dan yani apokriflerden oluşmaktadır. Belirtmek gerekir ki, bunların büyük bölümü havarilere atfedilmiş olsa da gerçekte yazarlarının İsa'nın havarileri olmadığı kesindir. Bununla birlikte, belirli bir havarinin adının seçilmesi, kitabın gerçekten onun tarafından yazılmış olduğu iddiasından çok, o havarinin sembolize ettiği belirli bir anlamı ifade etmektedir. Örneğin Gnostiklerin kullandığı metinlerin arasında en eskisi olan Tomas İncili'nin başında, "bunlar yaşayan İsa'nın konuştuğu ve Didymus Judas Tomas'ın kaleme aldığı gizli sözlerdir" yazmaktadır. Didymus Yunanca, Tomas ise Aramice "ikiz" anlamına gelmekte ve yazarın İsa'nın ikizi olduğu ima edilmektedir. Alegorinin arkasına baktığımızda ise, aslında kitaptaki öğretilerin gizli anlamlarını kavrayan okuyucunun İsa'nın ikizi haline geleceği anlamı çıkmaktadır. Dahası, "ikiz" kelimeleri çıkarıldığında yazarın adının Judas, yani Yahuda olduğu anlaşılmaktadır. Bu da İsa'nın hem karşıtı hem de Gnostik felsefede onu en iyi anlayan havarisi olan Yahuda İskaryot'a bir gönderme olarak düşünülebilir.

Gnostiklerin gizli öğretileri arasında Gnostik mitos yanında, kendilerini ruhsal birleşmeye taşıyacak bazı ritüeller, gizli kelimeler ve soru-cevap şeklinde kateşizmler yer almaktaydı. Günümüzde bu ritüellerin tam olarak nasıl gerçekleştiğini bilemiyorsak da soru-cevapların bir kısmı Gnostik metinlerde elimize ulaşmıştır. Gnostiklerin, dış dünyadan saklanmak ve birbirlerini tanımak için bazı parolalar ve el sıkışma şekilleri de geliştirdiği, örneğin el sıkışırken karşısındakinin el ayasını tırmalar gibi bir hareket yaptıkları da aktarılmaktadır.

7. Antik gnostikler hangi gruplardan oluşmaktaydı ve inançları nelerdi?

Gnostikler arasında Şit'çi ve Valentinusçu olarak adlandırılan iki temel grup bulunmaktadır. Gnostik mit, bu gruplar tarafından farklı şekillerde açıklanır ve yorumlanır.

Valentinusçuların ayırıcı özelliği, kendilerini Ortodoks Hristiyanlık içinde gizlemeleri, daha çok entelektüel elite ve dini dogmaları sorgulayanlara yönelerek onları aralarına katmaları, bu sırada da Ortodoks Hristiyanmış gibi görünmeleridir. İnançlarının sırlarını, aralarına kattıkları ve güvenilir buldukları kişilere, karşılıklı güven tesis ettikten sonra aşama aşama vermişlerdir. Bu nedenle de yazıları çok daha karmaşık alegoriler ve çift anlamlar içermektedir.

Şit'çiler, kendilerinin Tevrat'ta Adem ile Havva'nın oğullarından olarak kabul edilen Şit'in yani Seth'in soyundan geldiklerini ileri sürerler. Buna göre Adem ile Havva'nın ilk oğulları olan Habil ile Kabil, Havva'nın tecavüze uğraması sonucu meydana

gelmiştir. Şit ise Adem ve Havva'nın ruhsal birleşmesinin ürünüdür. Şit'in torunları, *Sarsılmaz ırkı* meydana getirirler ve dünyanın sonunda yalnızca bu ırkın üyeleri kurtulacaktır.

Şitçiler ile Valentinusçular, maddi evreni yaratan Tanrı'nın niteliği bakımından anlaşmazlık halindedir. Şit'çiler bu Tanrıyı kötücül ve kıskanç bir varlık olarak nitelendirirler. Valentinusçular ise daha yumuşak betimlemelerde bulunur. Örneğin Valentinus'un kendisine atfedilen "Hakikat İncili'nde yaratılış efsanesi şöyle aktarılmaktadır: "Başlangıçta her şey Baba'nın içindeydi, ama Baba'nın sınırsızlığı ve anlaşılamazlığı nedeniyle, Baba'yı bilemediler. Bu cehalet dehşete ve korkuya neden oldu. Dehşet ve korku bir sis gibi yoğunlaştı ve Hata'yı ortaya çıkardı. Hata unutkanlık yüzünden arada kalanları kendine tutsak etti. Unutkanlığın yok edilmesi ile Baba'nın bilgisine varılınca Hata da ortadan kalkacaktır." Burada Şitçilerin çok önem verdiği Yaldabaoth, Achamoth gibi isimlerin yerine Hata, unutkanlık, korku, cehalet gibi kavramların kullanıldığı da dikkat çekmektedir.

Şitçiler ile Valentinusçular arasındaki önemli bir farklılık, irade özgürlüğüne verilen önemdir. Her iki grup da kurtuluşun yalnızca küçük bir azınlığa tanındığı konusunda birleşirler. Ancak bu azınlığa dahil olmak ve ruhsal yükselmeye katılmak kişinin kendi seçimi midir, yoksa bu önceden belirlenmiş midir? Gnostiklere göre, insanlar üçe ayrılır: Ruh sahibi olanlar (Pneumatikler), Benlik veya can sahibi olanlar (Psişikler) ve yalnızca bedenden ibaret olanlar (Hylikler). Hyliklerin yok olacağı kesindir. Pneumatiklerin ruhlarının ise 8'inci ve 9'uncu göklere yükselerek Tanrı ile bir olacağı ve böylece sonsuz yaşama kavuşacağı da mutlaktır. Ancak can sahibi olan (psişik) kişiler ne olacaktır? Bazı Gnostikler bu kişilerin yeniden dünyaya döneceğini ve reenkarne olacağını kabul ederler. Böylece, bir sonraki gelişlerinde ruhlarını geliştirmeleri ve kurtuluşu hak etmeleri mümkündür. Buna karşılık Valentinusçularda iyi ahlaklı can sahibi kişilerin tam kurtuluşa eremeyeceği, ancak arada bir yerde kalacağı, maddi dünyanın yaratıcısı Yehova ile birlikte kendi çaplarında mutlu bir ölüm sonrası hayata erecekleri inancı yaygındır.

8. Gnostiklerin ritüelleri nelerdi?

Bütün eski çağ Hristiyanları gibi Gnostikler de yeni üyeleri temel olarak inisiyasyonla kabul ediyordu, çünkü Hristiyanlık sonradan ortaya çıkan bir din olarak daha çok ergin kişilerin özgür seçimleri ile kabul ettiği bir inançtı. Yine Gnostisizmin ezoterik özelliği öne çıkan bir inanç sistemi olması ve özellikle Valentinusçuların üyelerini Ortodoks Hristiyanlardan seçmeleri nedeniyle, bilgileri belirli aşamalarda vermeleri nedeniyle, belirli ritüelleri uyguladıkları düşünülmektedir.

Şitçi metinlerde, meditasyon benzeri uygulamalar ve belirli seslerin veya Aeonların adlarının tekrar edilmesinden oluşan dualar dikkat çekmektedir.

Valentinusçu metinlerde ise beş *kutsal*dan söz edildiğini görüyoruz. Bunlar, Vaftiz, Yağlama, Komünyon, Kefaret ve Zifaf Odası'dır. Bunların ilk üçünün ritüelik olduğu kesindir, Kefaretin de yine ritüelik bir uygulama olması çok yüksek bir ihtimaldir. Bu nedenle, Zifaf Odası'nın da yine bir ritüelinin olduğu tahmin edilmektedir. Ancak, özellikle bu son "kutsal" çok ağır bir alegori perdesi altında açıklanmakta ve bu da Gnostiklerin "ahlak dışı" kabul edilen uygulamalarda bulundukları rivayetini beslemektedir. Şimdi bu ritüelleri sırasıyla inceleyelim:

a) Vaftiz

Gnostikler, aralarına aldıkları herkesi, hatta önceden vaftiz olmuş diğer Hristiyanları da vaftiz etmekteydi. Bu ritüel, özel bazı dualarla birlikte ve mümkün olduğunda "canlı su" yani bir akarsuda bedenin çıplak olarak suya bütünüyle batırılması suretiyle gerçekleştirilmekteydi. Bu ritüel muhtemelen Hristiyanlığın ilk dönemlerinde bütün cemaatlerde benzer şekilde uygulanmaktaydı. Ancak Gnostikler, *giysilerin çıkarılması*nı bedenin geride bırakılması şeklinde yorumlamakta, canlı suyu da hakikî Tanrı'nın kendi aksini gördüğü ışıltılı suların, yani Pleroma'nın bir sembolü olarak anlamaktaydı.

Valentinusçu bazı cemaatlerde, vaftizin ardından gruba yeni katılan üyenin Tanrı ile birleşme anlamına gelen bazı kerametler göstermesinin beklendiği aktarılmaktadır. Buna göre vaftiz edilen kişinin bilinmeyen dillerde konuşması, kehanetler aktarması veya transa veya bir aşkınlık durumuna geçmesi olağan karşılanmaktaydı.

b) Yağlama

Yağlama veya meshetme ritüeli, kişinin içinden kötü etkilerin çıkarıldıktan sonra bedenin yine dualar eşliğinde "mühürlenmesi" anlamına gelmekteydi. Burada da yine ritüelin Tanrı ile bir olmayı çağrıştırdığı görülmektedir. Gnostik metinlere göre "insan vaftizle Hristiyan olur. Meshedilmekle ise Hristos, yani Mesih olur". Vaftizin suyu, yağlamanın ise ateşi remzettiğini görüyoruz.

c) Komünyon

Ortodoks Hristiyanlıkta rahibin kutsadığı ekmek ve şarabın İsa'nın eti ve kanı haline dönüştüğü kabul edilir. Ancak Gnostikler, bu düşünceyi yamyamlık ve insan kurban etme olarak algılarlardı. Yine, İsa'nın gerçekte bedensel olarak Çarmıhta acı çekmediğini düşündükleri için, bu gibi bir komünyonu kabul etmezlerdi. Bunun yerine komünyon olarak şarap ve suyu karıştırarak içtikleri, böylece can ile ruhun, eril olanla dişil olanın birbirine karışmasını sembolize ettikleri aktarılmaktadır.

d) Kefaret

Kefaret, Gnostisizmin tamamen kendine özgü ritüellerinin ilkidir ve ruhun ölümden sonraki yükselişini anlatır. Buna göre, ölümden sonra ruhu yükselmeye başlayan Gnostik, yöneticiler (Archonlar) tarafından durdurulur ve ona "nereden geliyorsun", "kimsin", "nereye gidiyorsun" gibi sorular yöneltilir. O da yöneticilere, "ben sizden daha üstün bir ruhun cevherini içimde taşıyorum, geldiğim yere geri dönüyorum" gibi cevaplar vererek bir üst kata çıkar. 7. Gökte yaratıcı Tanrı ile karşılaşır, ona da gizli bir kelime ve bir işaret vererek geçer, sonunda 8. ve 9. Göklerde kendisi gibi ruhların yanında yerini alır. Bu ritüelin, Gnostik cemaatlere kabul edilen kişilere tek seferde değil, belirli aşamalarda kendilerini ispat etmeleri sonucunda öğretildiği düşünülmektedir. Bu ritüel Gnostisizm ile Hermetizmin birbirine en çok yaklaştığı noktadır diyebiliriz. Kefaret ritüeli ile Sekizinci ve dokuzuncu göğün sırlarına, Hermetik bir metin olan Ogdoad ve Ennoad'da, Philip İncilinde, Petrus'un Vahyinde değinilmektedir.

e) Zifaf Odası

Gnostiklerin en büyük gizemi, Zifaf Odası'dır. Bu gizem o kadar iyi korunmuştur ki, kendisinden bahseden birçok metne rağmen neyi ifade ettiği bugün tam olarak bilinememektedir. Zifaf Odası'nın, insan ruhu ile Tanrısal varlıklar arasındaki nihai birleşmeyi ve böylece Bütünlüğün yeniden tesis edilmesini sembolize ettiği de anlaşılmaktadır. Gerçekten Gnostik düşünceye göre, insanın içindeki Tanrısal kıvılcım dişi bir enerjidir ve her bir insanın idealar dünyasında bir melek karşılığı bulunmaktadır. Bu melek de eril enerjidir. Bu ikisinin birleşmesi ile bölünmüş olan erkek ve dişi parçalar yeniden bir araya gelecektir.

Tomas'ın İşleri adını taşıyan Gnostik Romans'ta, Hindistan'da bir düğüne katılan Tomas, evlenecek olan prens ve prenses için dua eder. O gece prens zifaf odasına girdiğinde ise, içeride prensesin Tomas'a benzeyen bir adamla konuşmakta olduğunu görür. Ancak bu, Tomas'ın ikizi olan İsa'dır. İsa, yeni evli çifte cinsel birleşmeden uzak durmalarını, böylece kendilerini kutsal mabetler haline getireceklerini söyleyerek, özellikle çocuk yapmanın kötülüklerinden bahseder. Buna karşılık kendilerini Tanrı'ya verirlerse, hakikî evliliği tadacaklar ve lekelenmemiş çocuklar olarak kalacaklardır.

Bununla birlikte, Zifaf Odası'nın bu dünyada bir ritüel olarak uygulanıp uygulanmadığı, uygulanıyorsa da neye benzediğini bilemiyoruz. Konunun cinsel birleşmeye olan yakınlığı, Gnostiklere atfedilen ahlak dışı uygulamalara yönelik rivayetleri körüklemiştir. Kendisinin de bir Gnostik tarikata katıldığını iddia eden Epiphanius, zifaf odası adı altında Gnostiklerin ritüelik bir seks büyüsü yaptıklarını, burada erkekle kadının birleştikten sonra vücut sıvılarını birleştirerek içtiklerini, bu birleşmeden kadının hamile kalması halinde ise ceninin çıkarılarak yendiğini iddia etmiştir. Ancak Epiphanius'un yaşadığı ve eserlerini kaleme aldığı çağda onu aralarına alacak bir Gnostik tarikatın halen var olduğu çok şüphelidir.

Belirtmek gerekir ki, Gnostiklerin "ahlak dışı" (antinomian) davranışlarının olup olmadığı konusu çok tartışmalıdır. Bu konuda Gnostiklerin kendi kaynaklarında bulunan tek ifade, Pistis Sophia (İnanç-Bilgelik) adlı geç dönem eserdir. Burada İsa, bu gibi davranışlarda bulunan grupları lanetler ve onların asla kurtuluşa eremeyeceklerini açıklar.

Gnostik metinlere bakıldığında Zifaf Odası'nın ruhani bir birleşmeyi ifade ettiği, ancak bunun açıkça cinselliği çağrıştıran bir ortamda, buna yönelik ifadelerle anlatıldığı görülür. Yine Gnostiklerin üreme konusuna olumlu bakmadığı, bunun yeni bir ruhun da bedene hapsolması ve böylece Tanrısal Bütünlükten uzaklaşma anlamına geleceğini düşündükleri bilinmektedir. Hatta Zifaf Odası'ndan söz eden bazı metinlerde, evli çiftler arasında dahi bekaretin korunması gerektiği gibi aşırı asketik yaklaşımlar göze çarpar. Bu nedenle bir görüş, Zifaf Odası'nın Gnostik evli çiftlere öğretilen bir doğum kontrol yöntemi olduğunu savunur.

Nec Hammadi'de bulunan metinlerde ahlak dışı bir birleşmenin veya cinsellikle ilgil bir ritüelin uygulandığını gösteren net bir bilgi bulunmamaktadır. Yine de, Zifaf Odası'nın en büyük gizem olduğunun altı çizilmekte ve bu konuda çok yoğun bir alegori de kullanılmaktadır.

Gnostiklerin asketik mi, ahlaksız mı olduğu, yoksa normalde uydukları toplumsal normları belirli durumlarda törensel olarak yıktıkları mı kabul edilmelidir? Burada bir de kendi kendini olumlayan bir kehanetin varlığı da düşünülebilir. Kilise babalarının Gnostiklere isnat ettiği ahlak dışı davranışlar, tarih içinde pek çok heterodoks inanca çok benzer ifadelerle atfedilmiştir. Ancak bazı Gnostik veya Gnostisizme özenen grupların tam da Kilise babalarının bu anlatılarından etkilenerek benzer uygulamalar ve inançlar geliştirmiş olması da mümkündür. Bu anlatıların gerçek Gnostik metinlerde asla olumlanmaması ve bunlara yönelik ifadelerin yer almaması da bu olasılığı akla getirmektedir. Günümüzde dahi kendilerine Gnostik adı veren bazı büyü ve din oluşumlarının, örneğin Gnostik Katolik Kilise'de ve ona bağlı olarak çalışan AA örgütü ve Thelema dininde, Epiphanius'un tarif ettiğine benzer seks büyüsü ritüelleri uygulanmaktadır.

9. Gnostiklerin kendilerinden sonraki tarihsel akımlara etkisi nedir?

Bu soruyu ikiye ayırarak incelemek gerekir. Öncelikle, Gnostisizm'in bastırılmasının ardından ortaya çıkan, ondan ilham almış bazı inançlar, mistik ve felsefi öğretiler ortaya çıkmıştır. Bunların başlıcaları, Maniheizm, Mandeizm, Bogomillik, Cathar'lar ve bir ölçüde de Kabala'dır.

Maniheizm, Gnostik inancın Zerdüşt, Hindu, Pagan inançları ile birleştirilmesi ile oluşturulan bir dindir. Dinin kurucusu Mani, Gnostik bir geleneğin hakim olduğu bir köyde kendisine görünen bir meleğin talimatları doğrultusunda inancını şekillendirmiş

ve bütün Dünya inançlarını birleştirme misyonunu üstlenmiştir. Maniheizmde Gnostik öğeler bulunmakla birlikte, iyi-kötü düalizminin öne çıktığı, Gnostik mitin yerine Babil inancını andıran farklı bir mitin kabul edildiği, bir ruhban sınıfının yaratıldığı ve kurtuluşun yalnızca bu sınıfa tanındığı, Maniheistlerin manastıra benzeyen şekillerde örgütlenerek ruhbanlara maddi destek sağlayan bir dış kabuğun yardımından yararlandığı görülmektedir. Ayrıca Hristiyanlığın dogmatik kurucularından kabul edilen Aziz Augustinus da Maniheizm'den Hristiyanlığa dönmüş ve Platoncu bir monizmi benimseyerek önceki öğretilerini reddetmişti.

Kabala'nın Gnostisizmle benzerliği şaşırtıcı düzeydedir. Özellikle de aralarında 900 yıla yakın zaman olduğu dikkate alındığında. Her iki sistemde de Tanrı ile bütünleşme (Ein-Soph), ruhsal yükselme, idealar dünyası ve bunun maddi dünyaya kusurlu şekilde yansıması gibi ortak noktalar bulunmaktadır. Yine Kabala mitinde de Gnostik mitte olduğu gibi Tanrısal kuvvetin kusurlu olması söz konusudur. Ancak farklı görülebilecek bir nokta, bu kusurun adı telaffuz edilemez Tanrı'dan ayrı bir yaratıcı Tanrı figüründen kaynaklanmamasıdır. Kabala'da yaratılışa yer açmak isteyen Tanrı, kendisini sınırlandırarak bir kasılma (Tzimtzum) gerçekleştirir ve bunun sonucunda Adam Kadmon ortaya çıkar. Ancak arketipsel insan olan Adam Kadmon, bu formda var olamaz ve parçalanır. Böylece çeşitli Tanrısal erdemler maddi dünyaya yayılır. Kabalistin amacı, bu yayılmayı ve erdemleri toplayarak Tanrı'yı yeniden bütünlüğe kavuşturmaktır. Buradaki bütünlüğe yeniden kavuşma, Gnostisizmdeki *zifaf odası*nı, Adam Kadmon ise Adamas'ı veya Anthropos'u çağrıştırmaktadır. Ancak Kabala'da bütünlüğe kavuşturulması gereken kusurlu Tanrısallık tektir.

Tasavvufun da Gnostiklerden etkilendiğini kabul edenler bulunmaktadır. Gnostik metinlerin bazılarının mutasavvıflar tarafından çevrildiği ve kullanıldığı düşünülmektedir. Simurg efsanesini nakleden ve tasavvufun öncülerinden kabul edilen Şehabettin Sühreverdi, kendisini Platonik, Pisagorcu, Hermetik gelenek ile Aristocu, İbni Rüştçü geleneğin ortak varisi ilan etmiş ve eserlerinde Gnostisizmi andıran kavramları kullanmıştı. Yine İbnül Arabi ve Hallacı Mansur gibi mutasavvıfların da Gnostisizmden etkilendiği ileri sürülmektedir. Tasavvufta da Gnostisizmde olduğu gibi kurumsal bir kiliseden çok usta-çırak ilişkisine dayanıldığı, kendini bilme ve içsel mistik yolculuk sonucu Tanrı ile birleşme fikrinin bulunduğu görülür. Ancak Tasavvuf düşüncesinde Tanrı'nın anlaşılamazlığı, ilerleyen zaman içinde aklın reddedilmesi ve Tanrısal hakikatin tek iletim yolunun vahiy olarak kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur. Gnostisizm ise klasik felsefeden bağını koparmamış, Tanrı'nın akıl yoluyla anlaşılmaya çalışılmasının kişinin iç yolculuğunun bir parçası olduğu ve bunun da Tanrısallığa kapı açtığı üzerinde durulmuştur.

Ancak belki Mandeizm hariç olmak üzere bu inançların hiçbiri, Gnostiklerin tarihsel ardılları değildir ve pek çoğu ile tarihsel Gnostikler arasında yüzyıllar bulunmaktadır. Gnostik inanışların bu inanç gruplarını etkilemiş olduğu kesine yakın ise de bu etkinin ne şekilde gerçekleşmiş olabileceği tam olarak bilinmemektedir.

İkinci olarak ise Gnostisizmin önemli bir başka etkisi, günümüz Hristiyan inancının şekillenmesinde üstlendiği roldür. Ortodoks Hristiyanlık, doğru inancın kurallarını belirlerken, Gnostikler başta olmak üzere heretiklere cevap vererek kendisini tanımlamıştır. Bu da İznik Konseyi'nde kabul edilen ve günümüzde kadar büyük ölçüde korunan amentüyü oluşturmuştur.

10. Modern çağda gnostiklerden ilham alan akımlar nelerdir?

Gnostik inanış ve düşünce, tarihin çeşitli dönemlerinde "moda" haline gelmiştir. Bunlar da özellikle insanların siyasi ve dini baskılarla baş etmeye çalıştığı, insanların toplumsal ve teknolojik gelişmeler karşısında kendilerini yabancı hissettikleri ve bununla birlikte entelektüel birikimin de kümelendiği dönemlere karşılık gelmektedir. 17. yüzyılın ikinci yarısı, 19. yüzyılın sonları ve günümüzde Gnostik akımlara olan ilginin arttığı ve bunun çeşitli şekillerde kendisini gösterdiği görülmektedir. Gnostik-Hermetik ezoterizm 17. yüzyılda masonluk da dahil olmak üzere dönemin çeşitli oluşumlarına dahil edilmiştir. 19. yüzyılın sonlarında, bu kez masonluğu da kullanarak gelişen okült akımlar, özellikle de Aleister Crowley'den etkilenen Altın Şafak, O.T.O. gibi örgütler kendilerine "gnostik" yakıştırmasında bulunmuşlardır ve bu bağlantı iddiasını halen sürdürmektedirler. Yine bunlarla bağlantılı olan Teosofistler de kendilerini Gnostik öğretinin ardılları olarak görmüşler ve yansıtmışlardır. Günümüzde Gnostik kilise adı altında faaliyet gösteren bu gibi grupların bir bölümü mistik, diğerleri ise büyü ile bağlantılı okült uygulamalara yönelmiştir. Bunların hepsi Gnostik metinleri kendilerine göre yorumlasa da hiçbirinin İlkçağ Gnostikleri ile tarihsel bir ilgisi bulunmamaktadır.

İlginçtir, C.G. Jung da Gnostisizmden etkilenmiştir. Ona göre Gnostik yaratılış miti, gerçekte insanın kendi bilinç dışı ile olan ilişkisini ve deneyimini sembolize etmektedir. Bunun sonucunda Nec Hammadi Yazıtlarının bir bölümü de Jung vakfı tarafından satın alınmış olup, halen bu kitaplara "Jung kodeksi" adı verilmektedir.

Ancak 20. yüzyılın sonlarında Gnostisizmden etkilenen yeni bir akımdan söz etmem gerekir. Günümüzde kendisini teknolojik gelişmenin karşısında giderek sanal bir dünyaya hapsolmuş olarak bulan insan, yeni bir yabancılaşma süreci içindedir. Bunun karşısındaki kurtuluş hissini ona yaşatan başlıca etkenler ise, başta bilim kurgu ve fantezi dallarındaki edebiyat, sinema ve oyunlardır. İşte bu alanlarda son dönemde ortaya çıkan pek çok eser, doğrudan veya dolaylı olarak Gnostik düşünceden, mitostan ve felsefeden etkilenmiştir.

Bu eserlerin ortak noktası, kahramanların gerçekte kendilerine dayatılan dünyanın arkasında daha derin bir gerçekliğe uyanmaları ve bir daha geri dönüşü olmayacak şekilde daha üst bir varoluş aşamasına geçmeleridir. Yapay zekanın yaratılmasına yaklaşılması ve holografik evren inancı gibi, bilimkurgunun çok büyük bir yaratıcılıkla kullanabildiği temalar, aynı zamanda Gnostisizmden ilham alan yaklaşımların da önünü açmıştır.

1950'lerde hikâye ve romanlar yazmaya başlayan ve 1982 yılında ölen Philip K. Dick, günümüzde bilim-kurgunun en yaratıcı isimlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Neoplatonik felsefeden ve Gnostisizmden çok etkilenmiş olan Dick, 1974 yılında uyuşturucuların da etkisi ile "mistik bir deneyim" yaşar, bunun sonucunda gerçeklikle olan bağı kopar, uzun süren tedavilere rağmen hezeyanları ölene kadar devam eder. Ancak günümüzde geniş kitleleri peşinden sürükleyen pek çok sinema filmi, dizi ve oyun, ya Dick'in eserlerinin uyarlamalarıdır veya ondan büyük ölçüde ilham almıştır.

11. Gnostisizmden biz ne öğrenebiliriz?

Tekris Töreninde Üstad-ı. Muhterem şöyle seslenir: "Masonluk ahlaka uygun olan her kanıya saygı gösterir ve her türlü kişisel düşünceyi hoşgörüyle karşılar".

İşte bu yüzden, kanaatimce Gnostisizme ve Gnostiklere de doğru ve yanlışlarıyla, bilgileri ve bağnazlıklarıyla, objektif bir şekilde bakabilmek büyük önem taşımaktadır. Hakikati belirli bir inancın üstünlüğünde ya da doğaüstü güçlerde aradığımızda veya insan aklının erişemeyeceği yerlere saklamaya çalıştığımızda, en başta Gnostiklerin hatırasına hakaret etmiş oluruz diye düşünüyorum. Bu nedenle, gelin onların siyasi ve dini baskılara karşı duruşundan ilham alalım, felsefeye ve bilgiye olan düşkünlüklerini benimseyelim, tinsel yükselmenin, özgürleşmenin, içe dönmekle ve insanın derinliklerinde gizli olan cevheri bulmakla yaşanabileceğini hatırlayalım ve benliğimizi yüceltelim.

KAYNAKLAR

1. Churton, Tobias;
   Gnostic Mysteries of Sex: Sophia the Wild One and Erotic Christianity (2015)
   Gnostic Philosophy: From Ancient Persia to Modern Times (2005)
   The Mysteries of John the Baptist (2012)
2. Ehrman, Bart
   How Jesus Became God: The Exaltation of a Jewish Preacher from Galilee (2014)
   Lost Christianities: The Battles for Scripture and the Faiths We Never Knew (2003)
3. Floramo, Giovanni; Gnostisizm Tarihi (Çev: S.A.Baş – B. Baş), Litera (2005)
4. Hoeller, Stephan; Gnosticism: New Light on the Ancient Tradition of Inner Knowing (2012)
5. King, Charles William; The Gnostics and Their Remains (1864)
6. Meyer, Marvin W. (Ed.); The Nag Hammadi Scriptures (2007)
7. Pagels, Elaine;
   Adam, Eve, and the Serpent (1988)
   Beyond Belief: The Secret Gospel of Tomas (2003)
   Gnostic Gospels (1979)
   Reading Judas: The Controversial Message of the Ancient Gospel of Judas (2007)
   The Gnostic Paul (1975)
8. Smith, Andrew Philip;
   John the Baptist and the Last Gnostics (2016)
   Lost Teachings of the Cathars (2015)
   The Secret History of Gnostics (2015)

HÜRMASONLUKTA RENK SEMBOLİZMİ[1*]

Leon ZELDIS
Çeviri: Ali Kerem GÜLERMEN

Color is a fundamental element of masonic symbolism. It appears in the descriptions of aprons, sashes and other items of regalia, in the furnishings and wall-hangings of the lodge room for each degree or ceremony, and in many other masonic accoutrements. White is the original color of the masonic apron was always considered an emblem of purity and innocence. Blue is the perfection color of the craft, used in aprons, collars, and elsewhere. A review of the traditional explanations for the choice of certain colors in masonic symbolism have heraldic, alchemical and historical roots.

GİRİŞ

Renk, Masonluğun sembolizminde esaslı bir yer tutar. Kapladığı yeri önlük, kuşak ve diğer regalyalarla birlikte bir mabedin dekorasyonunda, her törende kendini belli eden sembollerde, belirli derecelerde giyilen bazı kıyafetlerde ve Masonlukla ilgili birçok başka eşyada görmek mümkündür. A. E. Waite bu konuda; "Masonluğun renkleri üzerine tanımlı bir şema ya da yöntem yoktur"[i] der ve onun dediği gibi belirtilmiş renklerin her biri mutlak suretle bir anlama gelmiyor da olabilir. Ritüellerin çeşitli yerlerinde belirli bir renkle ilgili kesin bir açıklamaya rastlayabiliyoruz ancak bu durum ilgili kullanımın çıkış noktasıyla alakası olmayan ve ancak kökenine dair az çok bağlantı kurabilmiş bir yorumlamadan ibaret kalabiliyor.

1 [*] *Ars Quatour Coronatorum'un 1992 tarihli 105 numaralı sayısında yer alan ve Leon Zeldis'e ait olan "Color Symbolism in Freemasonry" adlı makalenin çevirisidir. Orijinal metnin kaynaklarıyla notları metnin sonunda romen rakamlarıya ve araştırma yapmak isteyen kişi için karışıklık içermeyecek kadar verilmiş; çeviri için eklenen notlar ise dipnotlar şeklinde verilmiştir.*

Bu yazı, akılcı bir mantıkla masonik sembollerdeki renk seçimlerinin çıkışına göz atarken konularını üç derece ve Eski ve Kabul Edilmiş (Skoç) Rit ile sınırlı tutup atıflarını da bir yandan *Royal Arch'*tan aldığı biçimde tamamlamaktadır [ii]. Renklerin her biri ve her birine ait tüm sembolik anlamlar ayrıntılı olarak incelenmemiştir. Aksi durumda çok büyük bir uğraş hâline gelir ve genel amaç için de gereksiz olurdu [iii]. Bu sebeple kendimizi Masonluk üzerinde doğrudan etkisi olan sembollerle sınırlayacağız. Bu konuda bir istisna yaparsak tüm kuralların ihlal edilebildiğini kanıtlamaktan fazlasını yapmamış olduğumuzu kabul edeceğiz. Sembolizm, bir kişinin aradığı şeyi ilk etapta kolayca bulabildiği ancak devamında dikkat ve ustalık isteyen bir alan. Elbette ki vardığım sonuçlar sağlıklı bir şüphe derecesinde ele alınıp yeni ve farklı ifadeler eklenerek tekrar incelenebilir.

RENK VE SEMBOLİZM

Renklerin zihinlerde güçlü bir etkiye sahip olduğu ve bu nedenle sembolik, alegorik ve mistik göndermeler yoluyla belirli bir ahlaki ve estetik değer için kullanılabildiği çok önceden keşfedilmiştir. Newton, "rengin duyumsal ve manevî etkileri" [iv] hakkında yazarken duyuyla alınanların "duyular tarafından aktarılmış" olduğunun anlaşıldığını belirtmiştir. Goethe de iki bin sayfadan fazlasıyla renk üzerine yoğun bir biçimde yazmıştır.

KABUL EDİLEN TEORİLER

Bernard E. Jones'in yazdığı güvenilir rehberin *Masonik Renkler ve Sembolizmi* adlı bölümündeki ilgili alıntısından yardım alarak başlayabiliriz [v]:

"Renkler, mesleğin geleneklerinde o kadar büyük bir yere sahiptir ki kaçınılmaz olarak şu soru ortaya çıkar: Kadim sembolizm mi Masonluğun renklerine ilham vermiştir yoksa renkler mi seçilen sembollere uydurulmuştur? Uzun yıllar önce bir yazar bu sorunun derinliklerinde gezerken vardığı bir kanıyla İngiltere Büyük Locası'nın renklerinin İngiliz Şövalye Nizamı'ndan alındığını söylemiştir. Bu fikir, dünya çapında saygı duyulan ve otorite kabul edilen Henry Sadler'in az ya da çok bir onayını almadı ama Sadler; "Konuya akla gelebilecek her açıdan baktıktan sonra, daha olumlu bir açıklamaya varamadım." demekle yetindi. Masonluğun renklerinin kadim sembolizmden daha çok Hristiyanlığın Yahudi rahiplerinin renginden türetilmediği sonucuna varmalıyız.

Üç gruptaki derece kıyafetleri temel olarak üç renk ile ilişkili durumdadır: Meslekî (Üç) ya da sembolik derece olarak tabir edilenlerdeki Mavi; Kızıl rengi ile Royal Arch ve Siyah renk de dâhil olmak üzere benzer türden derecelerdeki Yeşil, Beyaz ve diğerleri. F. J. W. Crowe, Oxford mavisi olarak kabul edilen koyu mavinin Büyük Görevlilerdeki kullanımının Dizbağı Nişanı'nın[2] şeritlerinden geldiğini söylüyor.

2 *Most Noble Order of the Garter* çn. - Referanslarını aynı isimli şövalyelik nizamlarından

Nişanın ilk zamanlarında, 1348 yıllarında bu renk açık mavi iken 1714'te, I. George'un dahil olmasından sonra bu rengi kıtadan sürgün edilmiş Stuartların taraftarlarından ayırt etmek için şimdiki koyuya çevrildiği belirtiliyor. Cambridge mavisi olarak da betimlenen açık mavinin loca kıyafetleri özelinde Büyük Loca kıyafetlerinin koyu tonuna karşı farklı olması açısından kasıtlı olarak seçildiği görülüyor.

F. J. W. Crowe'un deyişiyle Büyük Şölen Üstatlarının Locası'nın kızıl renginin 1. George tarafından 1725'te ihya edilen Bath Nişanı'ndan[3] geldiği düşünülüyor. 1687 yılında yeniden düzenlenen ve 1905'te yeniden kurulan Devedikeni Nişanı'nın[4] devedikeni yeşilinin de İskoçya Büyük Locası'na esin kaynağı olduğu belirtiliyor.

İrlanda Büyük Locası ise muhtemelen İngiltere Büyük Locası'nın koyu mavi rengine zıtlık yaratmak sebebiyle açık mavi rengi seçmiş oldu ve bu sayede 3. George tarafından 1783'te İrlanda için kurulan ve 1905'te revize edilen Aziz Patrik Nişanı'nın[5] rengini aldı."

MASONİK MAVİ

Meslek renklerinin âlâsı olarak kabul edilen ve önlük, kordon ve daha birçok yerde kullanılan renk; Mavi. Chetwode Crawley'den yaptığımız alıntıyla devam edelim [vi]: "Sıradan bir araştırmacı bile Masonluğun ayırt edici rengi olarak mavinin seçiminde Kral Süleyman'ın efsanesinin doğal dizisini görecektir. Çünkü Yahudilere ilahî olarak "mavi bir kordon" kuşanmaları emredilmiştir (Çölde Sayım 15:38).

Bu pasajın modern çevirisi şöyledir: "İsrail halkına de ki, 'Kuşaklar boyunca giysinizin dört yanına püskül dikeceksiniz. Her püskülün üzerine lacivert bir kordon koyacaksınız."[6] Eski Ahit'teki metin daha sonra dindar Yahudiler tarafından giyilen püsküllere dâhil olacak mavi ipleri ifade ederken Chetwode Crawley, bir şekilde önlüklerin, yakaların ve kordonların bezemeleri hâline gelen mavi şeritlere odaklanıyor.

Başka bir renk kaynağı için de İsa'nın annesi Aziz Meryem'e ve alanında belirgin bir figür olan Kapadokyalı koruyucu Aziz Yorgi'nin kırmızı sancağı ile ilişkisine dikkat çekiliyor. Mavi ve kırmızı renkler hanedan timsali olarak bazı Mason kuruluşlarının arma ve nişanlarındaki şeritlerde de yer yer göze çarpıyor. Masonlukta kullanılan

alırlar. Metinde adı geçen tüm bu nizamlar çeşitli topraklarda egemenlik sağlamış Avrupalı hükümdarların kurucu olarak yer aldığı, kendilerine has nişanları, şövalyeleri, sembolleri, renkleri ve mottoları olan yapılanmalardır.

3 *Most Honourable Order of the Bath* çn.

4 *Most Ancient and Most Noble Order of the Thistle* çn.

5 *Most Illustrious Order of St. Patrick* çn.

6 Makalede ilgili pasajın İngilizce modern çevirisi kullanıldığı için Türkçe alıntısı da 2009'da yapılan ve "Yeni Çeviri" diye adlandırılan metinden yapılmıştır. Kitab-ı Mukaddes çevirisi de dâhil olmak üzere ilgili yer "lacivert" olarak çevrilmiştir.

beyaz, mavi, kırmızı ve diğer renklerin sembolizmine vereceğimiz kısa bir arayla tarihsel açıklamalara devam edelim.

İNGİLTERE BÜYÜK LOCASI'NDA RENKLERİN KULLANIMI

Operatif Masonların süssüz beyaz önlükler giydiği konusunda çok az şüphe olabilir. Birçok eski resim ve çizim bu gerçeği göstermektedir [vii]. Strasbourg Taş Ustaları Loncası'[7]nın on dördüncü yüzyıldaki sancağı beyaz zemin üzerine birbirine yönelmiş üç siyah çekiçle (kalkanın sol üstünden alt sağına doğru yönelen çapraz biçimde) tasvir edilmiştir [viii].

Bu operatif geleneğe evvela birinci Büyük Loca devam etti. 24 Haziran 1727 tarihli bir Büyük Loca kararı, beyaz bir kordona asılan bijuları kullanmaları üzerine verilen emri altındaki localarda bulunan tüm Muhterem Üstat ve Nazırlara iletmiştir.

Crowe, Joseph Highmore'un bir resminden kopyalanan, 1717 Büyük Locası'nın ilk Büyük Üstadının oyma portresinden bahisle önlüğün hiçbir ek olmadan kesinlikle düz beyaz olup beyaz dışında herhangi başka bir rengin yokluğunun tüm dereceler için evrensel bir kural olduğuna dikkat çekiyor. Bunun önlüğümüzün bilinen en eski temsili olduğu düşünülüyor [ix].

Ancak bu durum hızla değişir. Büyük Loca'nın 17 Mart 1731 tarihli tersimatında "Büyük Üstat, Büyük Üstat Kaymakamı ve Büyük Nazırların altın ve yaldızlı bijularını boyunlarındaki mavi kordonlara takacakları ve mavi ipekle kaplı beyaz deri önlüklerini giyecekleri" yazılıdır. Aynı durum diğer Büyük Görevliler için de geçerlidir. Şölen Üstatları ve öncekileri için ise durum kırmızı ipek ve kordon kaplı önlüklerdir. İlginç biçimde locaların başlıca görevlileri düz beyaz regalya kullanmaya devam edeceklerdir.

1734 tarihli Rawlinson Elyazması'ndan Büyük Üstadın önlüğünün mavisinin Büyük Üstat Kaymakamının önlüğünde olduğu gibi dizbağı mavisi olarak nitelendirildiğini görebiliriz. Chetwode Crawley de "Bu nedenle Büyük Görevlilerin kordon ve önlüklerinin 1727'den itibaren mavi renkte ve gitgide dizbağı mavisine doğru yöneldiğini varsayabiliriz." Diyor [x]. Dizbağı mavisinin kullanımına dair tarih içinde yol alındığında Dizbağı Nişanı'ndaki kurdelenin renginin varlığı ortaya çıkıyor. Otoritelerin tasvir ettiği üzere nişanın ilk yıllarında oldukça soluk gözüken bu rengin tonu Tudor Hanedanlığı'nın zamanına dek uzanıyor. Ardından bu renk sulu renk yapısını yitirip açık bir gök mavisi hâline geldiğinde bu yeni biçimini Hannover Hanedanı'na dek koruyor [xi]. Renk, nihayet dizbağı mavisi olarak bilinen hâle doğru

7 *The Stonemasons Guild of Strasbourg* çn. - 15. yüzyılda kurulup 17. yüzyılın başlarına dek aktif olarak devam eden bir Orta Çağ zanaat loncası. Almanya'nın önemli yapılarından bazıları bu loncanın üyeleri olan taş ustaları tarafından inşa edilmiştir. Kendilerinin 1459 tarihli nizamnameleri de vardır.

derinleşti ve bizim öncelikli hedefimiz de bu değişimin gerçekleştiği zamanı mümkün olduğunca saptamaya çalışmak ve Crawley'in vardığı netice de bu değişmenin 1745 yılında olduğu yönünde.

Berat ve levhalarla locaların yapılarını oluşturan ilk büyük loca olan İrlanda Büyük Locası, ilk kullandığı belgelerin kurdelelerinde soluk gök mavisini kullanır (1730 -1). Bu da biraderlerin daha o ilk günlerde kullandıkları rengin açık mavi olduğuna dair sağlam bir kanıt olarak görülür. Renk tonunun geldiği yerin de İrlanda bayrağından kaynaklandığı ayrıca ileri sürülmüştür: *gök mavisi, arp* [xii].

MASONİK RENKLERİN SEÇİMİ

Görüldüğü üzere "dizbağı mavisi" teriminin kullanımı, Masonlukla ilgili araştırma yapanlar tarafından bu rengin Dizbağı Nizamı/Nişanı sebebiyle seçildiğine inanmalarını sağlamış ve bu bir prestij meselesi hâline gelmiştir. Bu nedenle Crowe şu teoriyi açıklar: "Büyük Görevlilerin giyimlerinin rengi Dizbağı Nişanı'ndan alınmıştır. Büyük Şölen Üstatlarınınki ise ikinci sıradaki ulusal nişan Bath Nizamı'ndan gelmiştir. İskoçya Büyük Locası ise kuşkusuz Devedikeni Nişanı'nın rengini kopyaladı ve İrlanda Büyük Locası da Aziz Patrik Nişanı'nın 1788 yılındaki seçimini takip ederek açık maviyi tercih etmiş oldu [xiii].

Crowe'un varsayımı da açık mavi rengin localarda kullanımıyla birlikte kontrast oluşturması sebebiyle Büyük Localarda koyu mavi rengin tercih edilmeye karar verildiği ve çok geçmeden bu durumun bir kurala dönüştüğü yönünde gelişiyor.

Öte yandan bu tür fikirlerin renkleri seçenlerin zihninde olduğunu gösteren kesin bir kanıt bulunmuyor. Hatta İrlandalı biraderlerin bir biçimde yeni bir şövalyelik nizamı için elli yıl kadar sonra seçilecek rengi öngörme düşüncesi gerçekleri büken aşırı bir örnek oluşturmaktadır.

1734'te tercih edilen "dizbağı mavisi", bu nişan ile ilgili direkt bir bağlantı oluşturmaz. Renklerin tanımı zor bir konudur ve ton farklılıklarında kullanılan kelimeler uzun zamandır alışılagelen örneklerdir (deniz mavisi, gök mavisi, elma yeşili, nergis sarısı, bordo kırmızısı, kömür karası gibi örneklerle). Bu bağlamda Bernard Jones da Büyük Locanın renklerini tarif ederken Oxford mavisi tonunu, localarınkini tarif ederken de Cambridge mavisini kullanmaktadır [xiv]. Bu tasvirler sebebiyle sembolik derecelerin iki üniversite ile bir bağlantısı olduğu ileri sürülebilir mi?

Önceki Büyük Görevlilerin bijularının da Dizbağı Nişanı'nın dâhil olduğu nizamın regalyalarından biri olan *Lesser George*'[8]a çok benzediği ve tıpkı *Royal Arch*'ta olduğu gibi sol omuzda asılı durduğu belirtilir. Ancak bu benzetme yalnızca bir spekülasyondan ibarettir. Tören kuşakları genellikle kılıç kayışı olarak giyilir ve bu

8 Dizbağı Şövalyelik Nizamı'ndaki mavi bir kuşağın adı.

bijular sadece imalat kolaylığı ve iyi takılmaları nedeniyle biçim olarak dairesel olma eğilimindedir.

Chetwode Crawley, *Royal Arch*'taki kırmızı kullanımının Bath Nizamı Nişanı'ndan benimsendiği varsayımını reddetmiştir. Savı ise bu nişanın dâhil olduğundan daha düşük bir Şövalyelik Nizamı renginin daha üst bir masonik derecenin oluşumuna verilemeyeceği üzerine. Başka bir birader de *Royal Arch*'ın iki renginin Hannover Kraliyet Ailesinin kimliğinden ileri geldiğini [xv] ve *Royal Arch*'ın ilk görünümünde sadece kızıl rengin olduğunu öne sürüyor [vi].

İskoçya Büyük Locası'nın regalyasında kullanılan yeşile gelirsek Crowe'un bu konudaki düşüncesi Devedikeni Nişanı içerisinde kullanılan rengin seçildiğine dair hiç şüphe götürmediği üzerine. Crowe, "İskoçya'daki önlüklerin her ton ve hatta kırmızı, mavi, beyaz, yeşil ve ekose desen kombinasyonunda bulunduğunu, localarda bile bu konuda bir kalıcılık olmadığını ve görüşüne göre sık sık değiştiklerini" belirterek devam ediyor. İskoçya'da da tıpkı İngiltere'de olduğu gibi önce beyaz önlükler vardı. On yedinci yüzyılın ortasından sonraki loca kayıtlarında bu durumdan bahsedilir. Yalnızca Büyük Loca'nın 1736'daki oluşumunda yeşil renk seçilir. Bununla birlikte Robert Lindsay *44 numaralı Holyrood Evi (Aziz Luka) Locası Tarihi* yazısında şöyle der [xvii]; "Büyük Loca ilk biju ve kıyafetlerini 30 Kasım 1765'e kadar üretmedi ve bu nedenle rengini de bu tarihten önce kullanma fırsatı bulamadı. Şimdilerde yeşil renk bir fark gözetmeksizin herhangi bir İskoç Locası kullanımına yasaklı durumdadır. Eğer bu renk büyük görevlilerin Devedikeni Nişanı'nı yansıtması için seçilmiş olsaydı neredeyse tam olan bir seçim özgürlüğü sağlamak yerine tüm localar tarafından kullanılması mantıklı olabilirdi.

RENKLERİN FARKLI İDARELER ALTINDAKİ TASNİFİ

Crowe'un önerdiği sınıflandırma şöyledir:

1. Kendilerini mavinin çeşitli tonlarıyla belirleyenler. Büyük Localaların çoğu bu gruba dahildir.
2. "Büyük Doğular" altında çalışan localar. Hem önlük hem de mabet dekorasyonlarındaki mavi rengin yerini genellikle kırmızı almıştır. Portekiz Birleşik Büyük Lusitanyalı Doğusu (İrlanda'ya benzer biçimde açık mavi ve altın rengi) ve Belçika Büyük Doğusu (işleme ve altın kabartmalı mavi ipek) istisnaları teşkil eder.
3. İskoçya ve Hollanda gibi her bir alt otoritenin seçimini kendi yaptığı Büyük Localar
4. Mavi rengin yerine koyu ve açık yeşili kullanan ve uzun süredir feshedilmiş olan Mısır Büyük Locası

İtalya Büyük Doğusu, Üstat derecesi önlük süslemesinde işlenmiş kırmızı renkle yeşil kuşağı birleştirip Kalfa önlüğünde ise tamamen yeşili tercih eden özel bir duruma sahiptir. Crowe, bu yeşil kullanımının 1735'te Roma'da çalışan bir İskoç Jakobit Locası'nın etkisinden kaynaklanabileceğini öne sürüyor. Mısır'daki yeşil kullanımı ise İtalyan etkisinden kaynaklanabilir. Yeşilin geleneksel olarak İslamiyet ile bağlantılı bir renk olduğunu ve Mısır'a ait regalyalar için bu rengin doğal bir tercih olabileceğine de dikkat çekmek gerekir.

RENKLERİN MASONİK SEMBOLİZMİ

a) Beyaz

Beyaz, Mason önlüğünün aslî rengidir ve beyaz zambak ya da düşen kar tanesi gibi örneklemelerde de karşımıza çıktığı üzere her zaman saflığı ve masumiyeti temsil eder.

Platon [xviii], Tanrıların renkleri arasında beyazın üstünlüğünden bahseder. Eski Ahit'te Daniel Tanrı'yı kar gibi beyaz giysiler içinde yaşlı bir adam olarak görür (Daniel 7:9). Yeni Ahit'te İsa yüceliğini, Yakup, Petrus ve Yuhanna'dan önce Tabor Dağı'nda "yeryüzünde hiçbir çamaşırcının erişemeyeceği beyazlık ve giysilerinin göz kamaştıracağı beyazlığa bürünüşüyle" alır (Markos 9:3). Birçok inancın din görevlisi de beyaz giymiş ve giymeye devam etmektedir. Eski Kudüs'te de hem rahipler hem de Tapınak ayinlerini yapan Levililer beyaz giymekteydiler.

Romalılar arasında gelecek vadeden bir memurun karakterindeki saflık ve kusursuzluk, o kişinin beyaz togasıyla[9] ifade edilir. "Candidate - Aday" kelimesinin orijini *candidatus* olarak bilinir ve *beyazlar giyinmiş* anlamı taşır. Roma mahkemesindeki kararlar kaplara atılan küçük taşların (calculi) niteliğiyle verilir ve beyaz renk taş aklarken siyahlar mahkûm eder [xix].

Beyaz; başlangıçları, esas olanı ve lekesiz bir sayfanın açılışını ifade edişiyle anlaşılır bir biçimde inisiyasyonun rengidir [xx]. Lohengrin'deki [10] kuğu temsilinde olduğu gibi mükemmelliğin sembolüdür [xxi]. Bu açıdan İbranicede "tchelet" olarak ifade edilen ve semantik olarak "tichla - mükemmellik, tamlık" ve "tachlit - tamamlanma, erek" [xxii] kelimelerine bağlanışıyla açık veya gök mavisi ile de ilgilidir. Druidlerin[11] beyaz kıyafetleri tercih ettiği bilinir. Keltler arasında kutsal kabul edilen beyaz, mavi ve yeşil renklerin sırasıyla ışık, gerçek ve ümit anlamlarına geldiği bilinmektedir [xxiii].

9 Vücuda sarılan ve tunik üzerine giyilen Antik Roma giysisi
10 Richard Wagner'e ait bir opera eseri
11 Antik Keltlerin rahip sınıfı

Beyaz, ölüm ve dirilişle de bağlantılıdır. Kefen bezleri beyazdır ve ruhlar beyaz tüller içinde temsil edilir. Beyaz, Fransa'nın eski kralları arasında ve bazen Japonya'da yas rengi olarak siyah yerine de kullanılmıştır [xxiv]. Yunanca *Leukos* tıpkı Latince *candidus* gibi, hem "beyaz" hem de "neşe" tanımlarında ifade bulur. Romalılar şenlik günlerini kireç, kötü günlerini ise kömürle işaretler.

b) Mavi
Mavi, cennetin kapladığı renk sayılır ve gökyüzü, gök mavisi ve Akdeniz mavisi gibi tanımlamalar içerir. Evrensel olarak ölümsüzlüğü, sonsuzluğu, iffeti ve sadakati ifade ederken soluk/uçuk mavi özelinde sağduyu ve iyiliği temsil eder [xxv]. *Royal Arch*'ta Şapitrin Üçüncü Başkanına[12] bunun bir cömertlik ve hayırseverlik remzi olduğu söylenir.

İncil'in geçtiği zamanlarda mavi renk, mor ile ilişkiliydi. Bilginler, gerçek anlamına varmadan nesiller boyunca "tchelet - açık mavi" ve "argaman - mor" u birbirleri için ve birbirlerinin yerine kullandılar. Ancak sonrasında antik Fenikeliler ve İbraniler tarafından kullanılan boyarmaddelere ve boyama yöntemlerine dair geniş kapsamlı araştırmaların ortaya çıkmasıyla bu sorun nihayet çözüldü. Her iki renk de Lübnan kıyılarında bol miktarda bulunan kabuklu bir deniz canlısı olan dikenli salyangozdan elde edilen boya maddeleriyle üretilir oldu. *Tchelet* kısa dikenli bir türden (murex trunculus) elde edilirken *argaman* ise tek kılçıklı "murex brandaris" cinsinden ve daha az olmakla birlikte ayrıca kırmızı ağızlı deniz minaresinden (thais haemastoma) çıkarıldı [xxvi].

Bazı tarihçiler Orta Çağ Avrupası'nda maviye verilen değerin düşük olduğu sonucuna varmışlardır. Dönemin sevilen rengi kırmızıydı ve bunun sebebi boyacıların, eski dünyanın prestijli morunu akla getiren güçlü tonları bu renkten elde etmesinden kaynaklanıyordu. Orta Çağ'ın sonlarına doğru mavi yavaş yavaş asil bir renge doğru dönüş yaşadı ve gitgide *Kralî Mavi* [13] olarak kırmızının yerini alarak kırmızıyı daha alt sınıflara ve nihayetinde bayağı bir manaya kadar düşürdü. Mavi ve altın (sarı) renkleri daha sonra kalkanlar, sancaklar ve armalar için de tercih edilir hâle geldiler [xxvii].

Dolayısıyla Üstat olarak tanımlanan bir kişinin ilk olarak 1730'da *The Daily Journal'*da [xxviii] çıkan *Masonluk Gizemi* adlı verdiği pozda sarı ceket ve mavi pantolon giyiyor oluşu ilgili benzetmeden kaynaklı olarak tesadüf olmayabilir. Bu ifadenin geleneksel açıklamaları altın, yaldızlı veya pirinç kollar ve çelik veya demir süslemelerde kendine yer bulmaktadır (Çelik kesinlikle mavi görünebilir ama demir öyle değil!).

12 Royal Arch Şapitrlerinin asıl görevlileri karşılıklarını *First Principal*, *Second Principal* ve *Third Principal* olarak bulur. Bu görevler aynı zamanda birer derecedir. Bu yazıda Tamer Ayan Biraderin "Royal Arch" eseri esas alınarak ilgili terim onun çevirdiği biçimde aynen kullanılmıştır. çn.

13 *Royal Blue* çn.

Fransa'da mavi, kraliyetin *fleur-de-lys*'inin [14] zemini olarak kullanılmış ve mavi kan, *cordon bleu* (aslen Kutsal Ruh Nizamı Nişanı [15] kordonu), mavi şerit (Atlantik'teki) ve mavi yonga gibi prestijli terimlerle ilişkilendirilmiştir.

c) Mor
Mor, imparatorluğa ait kralî nitelikle zenginlik sembolüdür ve aynı zamanda Hristiyanlığın *Alçalış* ve *Yükseliş* dönemlerinin sırasıyla tövbekârlık ve ihtişamına da denk düşer.[16]

Bununla birlikte örneği *Royal Arch*'ta da olmak üzere "mavi ve kızıldan oluşan bir birlik simgesi" olarak tanımlanmıştır. Bunun biraz tartışmalı bir açıklama olduğuna inanıyorum ancak bu konuda yazanların çoğundan kaçmış görünen ilginç bir gerçek var ki o da Kabala'da İbranice mor, *argaman* kelimesinin, Yahudi ezoterizminde beş ana meleğin isimlerinin baş harflerini temsil eden bir yapısı olmasıdır.

d) Kırmızı
Kırmızı ya da kızıl, ateşin ve sıcaklığın rengi olmasıyla geleneksel biçimde savaş ve ordu ile ilişkilidir. Roma'da generaller tarafından giyilen *paludamentum* adlı cübbe kırmızı renkliydi. Kanın doğal rengi olarak bu renk, fedakârlık, mücadele ve kahramanlık gibi anlamları çağrıştırır. Aynı zamanda hayır, bağlılık ve feragat gibi kelimeleri de çağrıştırır ki belki de bu yolla neslini kendi kanıyla besleyen pelikanı anımsatır.

İlk insan Adem'in İbranice isim anlamı kırmızı, kan ve toprak ten rengine referans verir. Bu bağlantı belki de kırmızı rengin tutkuyla olan bağlantısını, dünyevi aşkı ve kadınların sevdiklerini cezbetmek için kullandıkları kozmetikleri açıklayabilir. Kırmızı, gençliğin rengidir. Genel olarak engin bir kuvveti ve canlılığı temsil eder. İnanç ve metanetin sembolü olan bu renk *Royal Arch*'ta şevk ve hevesin remzini de ifade eder. Daha karanlık yanıyla ise cehennem alevleri, şeytanın görünümü ve öfkeden kudurmuş simayı da ifade eder [xxix].

Açık parlak kırmızı[17] Burgundy Dükü İyi Philip (1419-67) tarafından 1429'da yaratılan Altın Post Nişanı'nın[18] ayırt edici rengidir. Bu renge sadece düz giysilerde değil cübbe, özel bir şapka[19] ve asılı flamalarda da rastlanmıştır [xxx].

14 Fransız kraliyet sembolü zambak çiçeği figürü. Genelde mavi zemin üzerinde resmedilir.
15 *The Order of the Holy Spirit* çn.
16 Alçalış, oruç dönemi (Lent) ve Yükseliş günü (Advent)
17 *Scarlet* çn.
18 *Order of the Golden Fleece* çn.
19 *Chaperon* çn.

e) Yeşil
Yeşil renk, diriliş ve ölümsüzlük fikirleriyle doğrudan ilişkilendirilmiştir. Masonik devamlılığın ve tazeliğin timsali yeşil akasya da bir yaşamın veya yeniden doğuşun ve aynı zamanda ölümsüzlüğün bir sembolü olarak ileri sürülmüştür. Yeşil renk, Antik Mısırlılar için de umudun simgesi olarak bilinir [xxxi].

Daha önce de belirttiğimiz üzere İskoçya Büyük Locası sembolik renk olarak yeşili benimsemiş ve bu renk çeşitli tonlarıyla İngiliz, İrlanda ve İskoçya Masonluklarında da çeşitli dereceler, objeler ve sembollerde kullanılmıştır.

f) Sarı
Sarı, belki belli biçimlerde Kıta Masonluğunda bulunur ancak localarda nadir yer alır. En iyi ve en kötüyü, pirincin ve balın rengini, kükürdü ve korkaklığı temsil etmesiyle kararsız bir renktir. Altın Çağ'ın mükemmelliği, Altın Post'un[20] paha biçilemez kalitesi ve Hesperidlerin elmalarıyla[21] gözümüze ilişir. Aynı zamanda Yahudilerin takmaları için maruz bırakıldığı utanç kumaşının rengidir.[22] 16. yüzyılda da bir vatan haininin kapısı sarıya boyanırdı [xxxii]. Sararmış bir göz[23] düşmanlığı ifade ederken zihinlerde yer etmiş bir sembolizmle sarı renk bizlere güneşi ve altını da hatırlatmaktadır.

g) Siyah
Avrupa'nın Orta Çağlarına kadar tüm medeniyetlerde bulunan üç temel renk beyaz, kırmızı ve siyah olur. Üç derecenin beyazı, *Royal Arch*'ın ve Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti'nin belirli bazı derecelerinin kırmızısı, Malta Şövalyeleri de dahil olmak üzere diğerlerinin siyahı olmak üzere bunlar Masonluğun ana renkleri olarak da kabul edilebilir. Paletin diğer renkleri sınırlı kullanım alanı buluyor ve sadece birçok beyaz kuzu derisi önlüğün, kuşağın ya da diğer regalyaların desen, çerçeveleme ya da diziliminde yer alıyorlar.

Karakteristik olarak siyah, karanlığın, ölüm ve yeraltı dünyasının rengidir ve her ne kadar 14. yüzyılın ortasına kadar yas tutulmasa da [xxxiii] buna rağmen bu tür kullanımlara nihayet 16. yüzyılda rastlanır. Melankolinin Latincede *atra bilis* olarak karşılığını bulan kara mizahı, siyah karganın laneti, kara kütle, karaborsa ve "gelen kara günler" olmak üzere hepsi olumsuz şeyleri ifade eder. Müslümanlar, Mekke'deki siyah renkli Hacer-ül-Esved Taşı'nın[24] da bir zamanlar beyaz olup insanın günahlarından sebepli dönüşüme uğradığına inanır.

Siyahın itidal ve ağırbaşlılık yönleriyle pozitif anlamları da olmuştur. Reform Avrupası'nda renkli kıyafetler hoş görülmezdi. Gün içi ya da gece olsun fark

20 Yunan mitinde iktidar ve zenginliği sembolize eden post
21 Yunan mitinde Hesperidlerin bahçesinde bulunan altın elmalar
22 Nazi Almanyasında Yahudilere takılan ve sarı renginin üzerinde "Jude" yazan bant
23 *Jaundiced view* çn. *(Jaundiced eye, kemgöz)*
24 *The Black Stone in Mecca…* çn.

etmeksizin resmî kıyafetler siyah renk olmaya devam ediyor. Her ne kadar bu renk aynı zamanda kanunsuzluğun, korsanların ve anarşistlerin kullanımında yer alıyor olsa da aynı zamanda yeniden doğum ve dönüşümle de ilişkilendirilir.

Fransız ve Skoç ritlerinin üçüncü derecesindeki mabet dekoru siyah renktedir ve beyaz ve gümüş gözyaşı desenleriyle Hiram Usta'nın ölümünün neden olduğu hüznü temsil etmektedir.

ARMA RENKLERİ

Hanedan arması renklerinin sayısı yedidir ve Güneş ile Ay'ı da içine alan antik çağın yedi gezegenine denk düşer. İkisi *metal*dir ve genellikle *sarı* (gold - or) ve *beyaz* (argent - silver) olarak temsil edilir. Diğerleri *emaye* ve *tentür* ya da basitçe renk denerek adlandırılır: *sable, gules, azure, vert* ya da *sinople* ve *purpure*, sırasıyla siyah, kırmızı, mavi, yeşil ve mor olarak bilinir. Sonuncusu diğerlerinin bir sentezi olarak ve hem metal hem de emaye biçiminde kabul görür [xxxiv].

Hanedan tentürleri onları sıradan renklerden ayıran metafiziksel bir öneme sahiptir. Metal ve emaye gibi tanımlamalar akla ateşle çalışmayı getirir ve altın üzerinden merkezlenen bir simya çalışması olarak fiziksel hâlden tinsel ışığa dönüşümü konu edinir.

Jean Vassel [xxxv], "sarı renkten altına dönüşümün kırık ve doğrudan olmayan farkındalığın net ve direkt hâle dönüşümünü ifade ettiğini" yazıyor. Bu işlem simyasal "altın üretiminin" özelliklerinden biri olarak yer alıyor. Bu bağlamda hanedan renklerinin kullanımı da referansını Büyük Sanat'ın[25] simya aşamalarından almış oluyor.

Renk hiyerarşisi "etkin biçimde farklı varlık hâllerini ifade ediyor" [xxxvi]. Bu durum ne metalin emaye ne de emayenin metalin üstünde oluşuyla hanedan arma sanatının esaslı kuralını teşkil ediyor [xxxvii]. Bu kuralın en dikkat çeken istisnası ise Kutsal Toprakların cennetle yeryüzü arasındaki bağlantı noktası olduğunu simgeleştiren ve Kudüs Krallığı Arması'nın gümüş üzeri altından oluşan yapısı olarak karşımıza çıkıyor.

Her bir arma rengine bağlı sembolizmler böylece özetlenebilir:

Argent (beyaz): yeniden doğuş, başlangıç. Suyun akışını, vaftizi ve ışığın ilk keşfini temsil eden Ay gölgesi
Sable (siyah): Ölüm. Esasında ne bir metal ne de bir tentür olarak değil samur bir kürk (zibeline) cildi siyahtan beyaza ya da tam tersine dönüştüren. Derideki bu değişim inisiyatif üç ölümü sembolize eder.

25 *Great Work* çn. (*Ars Magna, Ulu Sanat, Simyanın Son Aşaması)*

Gules (kırmızı): Savaş, muharebe, fedakârlık, cesaret
Azure (mavi): Cennet, gökyüzü, kozmik ustalık, birlik, cennete geçiş
Or (altın): Manevi yaşamın merkezi, küçük gizemlerden büyüklerine geçiş. Altınla kendini dünyasal şövalyeden göksel şövalyeye döndürme
Vert (yeşil): Yeni yaşam, ölümsüzlük, Kutsal Kâse
Purpure (mor): Hermetik ölçeğin doruk noktası, üç kere büyük (Hermes, Merkür ve Thoth). Felsefe taşı. Ruhun ve evrendeki egemenliğin bütünlüğü

SONUÇ

Masonik sembolizmde belirli renklere dair yapılan geleneksel açıklamaların gözden geçirilmesi renklerin bu konuya dair zayıflıklarını ortaya koymaktadır. İngiliz regalyası esas alındığında bir Üstat Masonun mavi rengin İbranice kelimelerden biri ile İncil arasındaki bağlantıyı bulması güç olmayacaktır. Bununla birlikte hanedan armalarındaki tentürleri ve anlamlarını da bir yandan inceleme şansına sahip olduk.

Editör Notu[26]: Zeldis'in makalesi hanedan arması tentürlerinin sembolizmine doğru genişledi ve Zeldis renklerin Kabalistik ve simya esaslı yönlerini incelemeye devam etti. Simyacı düşüncenin, yeni ortaya çıkan spekülatif Masonluğun sembolizmini etkilemiş olabileceğini öne sürdü. Daha sonra, üç derecenin sembolizmlerine dair daha fazla ayrıntıya girdi ancak büyük ölçüde yalnızca Avrupa Kıtası üzerinden uygulanan Fransız, Skoç ve diğer ritlere aşina olanların bileceği niteliklerle yakından ilgilendi. Sonunda Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti'nin renk sembolizminin otuz üç derecesini de çalışmasına kattı. Londra'daki Yüksek Şura'da buradaki yazılardan daha çoğu yer almaktadır ve bunlar meraklılara yönelik ilginç olsalar da sayfa alanının sınırlı olması sebebiyle Zeldis'in metninin bu bölümlerinin buraya dâhil edilmesini önlemiştir.

NOTLAR :

[i] Arthur Edward Waite, *A New Encyclopaedia of Freemasonry*, Londra, 1921, vol. 1, s. 113.

[ii] Yazıda geçen "Skoç" kelimesinin yazım ve kaynağına dair çokça belirsizliğin yer aldığını, bu tabirin İngiltere, İrlanda, Finlandiya ve Avustralya Yüksek Şuralarının isimlendirmesinde hiç yer almayıp diğerlerinde "Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti" olarak bulunduğunu ve örnekse Amerika'da yaygın biçimde direkt olarak "Skoç Riti" olarak da kullanıldığını belirtmek isterim.

[iii] Renklerin genel sembolizmine dair faydalı bir başlangıç kabul edilebilecek yayın olarak Frédéric Portal'ın *Des Couleurs Symboliques*'i tavsiye edilebilir, Guy Trédaniel, Paris, 1979 (tekrar basım: 1984). Bilimsel bir çalışma değildir ancak oldukça kapsamlıdır.

26 Ars Quatour Coronatorum'un editörüne ait olan ve yazı sonunda bulunan not.

[iv] Rupprecht Matthaei'den alıntıdır. *Goethe's Colour Theory*, Studio Vista, Londra, 1971, s. 168.

[v] Bernard E. Jones, *Freemasons' Guide and Compendium*, Harrap, Londra, 1950, s. 470

[vi] W. J. Chetwode Crawley, '*Masonic Blue*', AQC 23 (1990), s. 309-20.

[vii] "Örnekse *Kudüslü Aziz Yuhanna'nın Hospitalier Nizamı'*nın Büyük Üstadının yaptığı ve Rodos Kuşatması'ndaki Mason Yoldaşların gösterildiği meşhur çizime bakılabilir." 1480'ler. 6067 sayılı Latince Elyazması. Paris Ulusal Kütüphanesi. "Çalışan tek işçi bembeyaz önlüğüyle birlikte. Bu resim ayrıca tekrar çizilip resmedilmiştir." *Humanisme*, Nisan 1990, No. 190.

[viii] Çizim ve detaylar için; *'Guild Banners'*, *Ciba Review*, No. 77, Basel, Aralık 1949, s. 2819.

[ix] F. J. W. Crowe, *'Colours in Freemasonry'*, AQC 17 (1904), s. 3

[x] Chetwode Crawley, age s. 312.

[xi] Dizbağı Nişanı 1346 ilâ 1348 yıllarında yaratılır. Tudor Dönemi 1485'ten 1603'e kadar uzanır. Hanover Dönemi 1714'te başlar.

[xii] Andrew Oliver, *'Colours in Freemasonry'*, AQC 17 (1904), s. 176.

[xiii] Crowe, age s. 110-11.

[xiv] Jones, age s. 470.

[xv] Gordon Hills'in Crowe Biraderin yazısının üzerine yorumu, age s. 9.

[xvi] W. H. Rylands Biraderin Crower Biraderin yazısının üzerine yorumu, age s. 10.

[xvii] Edinburgh, 1935, s. 137.

[xviii] *The Laws*, XII, 956a. Mension-Rigau tarafından alıntılanmıştır. Bkz. *20* numaralı not.

[xix] Ovidius bahseder. The *Metamorphoses*, 15, 41-2.

[xx] Eric Mension-Rigau, *'Historia del Color – III – El Blanco: Donde lo Posible Puede Ser Realidad'*, El Mercurio, Santiago, Şili, Şubat 1991.

[xxi] age.

[xxii] Bkz. Ernst Klein, *A Compherensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language for Readers of English*, Carta, Kudüs, 1987.

[xxiii] Crowe, age s. 110.

[xxiv] Mension-Rigau, age.

[xxv] Jones, age s. 471.

[xxvi] Moshe Ron, 'Tchelet and Argaman' (İbranice), *Yalkut*, No. 103, Kudüs, Eylül 1984, s. 19 ve Israel Ziderman, 'The difference between Tchelet and Argaman' (İbranice), *Yalkut*, No. 104, Kudüs, Ocak 1985, s. 38.

[xxvii] Mension-Rigau, *'La Mansedumbre del Azul'*, *El Mercurio Gazetesi*, Santiago, Şili, 9 Kasım 1990.

[xxviii] Harry Carr, *The Freemason at Work*, Londra 7th ed., 1992, s. 5. Dumfries No. 4 MS'de 'Gazete esasen "pirinç ve demirden yapılan ve sarı ve mavide anlamını bulan pergele" referans veriyordu' demektedir.

[xxix] Mension-Rigau, *'Dejemos Habler al Rojo', El Mercurio Gazetesi*, Santiago, Şili, 13 Ocak 1991.

[xxx] H. Wescher, 'Fabrics and Colours in the Ceremonial of the Court of Burgundy', *Ciba Review*, No. 51, Basel, Temmuz 1946, s. 1851.

[xxxi] Jones, age s. 472.

[xxxii] Mension-Rigau, *'El Amarillo – Simbolo de lo Mejor y lo Pear', El Mercurio Gazetesi,* Santiago, Şili, 24 Şubat 1991.

[xxxiii] Mension-Rigau, *'Melancolia, Encierro y Austeridad del Negro', El Mercurio Gazetesi*, Santiago, Şili, 10 Mart 1991.

[xxxiv] Burada bulunan açıklamaların çoğu Gérard de Sorval'in *'Introduction a l'étude du langage symbolique du blason'* adlı yazısından alınmıştır. s. 17, 43.

[xxxv] *'Le Symbolisme des Couleurs Heraldiques', Etudes Traditionelles*, 1950.

[xxxvi] Sorval, age s. 23.

[xxxvii] "Hanedan armacılığında öğrenilen ilk kurallardan biri hiçbir rengin başka bir renk ya da hiçbir metalin başka bir metal yerine konmayacağıdır. Her zaman ve katı bir şekilde gözetilmesi gereken kesin bir kuraldır. Birçok yazar bu kuralın tek istisnasının Kudüs armalarındaki gümüş haçlarda yer aldığını söyler." A. C. Fox-Davies, *A Complete Guide to Heraldry*, New York, 1978, s. 85.

ESKİ ÇAĞLARDAKİ İZLERİYLE "AHİLİK"

Mehmet AHİ

Ahilik as an institution, which combines craft with morality, nowadays lost such essences. Moreover, Ahilik was transformed to traditional and folkloric celebration at a certain week of a year. Are we clearly able to express invaluable past blueprints that used to show the way to society? When analyzed the history of Ahilik, one can state that Ahilik stood for models of virtues with many aspects. Ahilik started with rich Turkish traditions that reached to the Anatolia with abundant cultural values, and progressed to Ahi Evran. Universal "Brotherhood" as another propertiness of Ahilik should be told. Ahilik, of whose roots founded upon the history of humankind, should be evaluated with its properties such an announcement of universality and humane secrecy, and a virtue gifted by the God that inseminate the human spirit through the Genesis. Such qualifications are embedded in the essences of humankind, and become in reality through Ahilik, if given an opportunity. Ahilik should not only be equated with the experiences in Anatolia or Islam since it is much bigger than those. Ahilik has to be investigated deeply into the virtues such as brotherhood, comradeliness, bravery, generosity, love, rightfulness, wisdom, and morality all of which trace back to the ancient times such as the ancient Philosophers, Socrates and Plato, and ancient civilizations, Sumerians or even much older.

ESKİ ÇAĞLAR

İlk insan toplumlarının ortaya çıkışından yazının bulunuşuna (ya da ilk devletin kuruluşuna) kadar geçen zaman dilimine "İlkel Topluluk Düzeni" denilmektedir. İnsanlar "İlkel Topluluk Düzeni" içinde binlerce yıl yaşamışlardır.

İnsanın kökenini merak eden insanlar ilkel toplumun tarihini incelediler, gelişimin ve değişimin yasalarını bularak ilkel topluluk düzeninin nasıl evrimleştiğini açıkladılar. Bu işi ilk kez Amerikalı bir araştırmacı Lewis Henry Morgan yaptı. Kızılderili

kıyımına karşı çıkan ve 1847'de Seneca kabilesine oğul olarak kabul edilmiş olan Morgan, aynı zamanda bir siyasetçidir. Liberal-hümanist görüşlü Morgan yazdığı eserlerle evrimci toplum bilimin temellerini atmıştır.

Çağımızın önemli düşünürlerinden biri, F. Engels, "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" adlı eserinde Morgan'ın görüşlerinden büyük ölçüde yararlanmıştır. Morgan'a göre insanlar tek bir kökenden türemiştir. Başka deyişle yeryüzündeki bütün insanların ataları, bir zamanlar ilkel topluluk düzeninde yaşamışlar, çağdaş kurumlarımızın tohumlarını da ilkel atalarımız atmışlardır. Yönetim, dil, aile, din, ev içi yaşam ve mimarlık ile mülkiyet gibi düşünceler insan yaşamında yavaş, yavaş şekillenerek çağımızdaki biçimini almıştır ancak bunların gelişip değişmeleri de kaçınılmazdır.
Morgan, Kızılderililerin yaşamını inceleyerek İlkel Toplumların toplumsal kurumlarını, gelişim ve değişim dinamiklerini anlamaya çalıştı.
Kızılderili kabileleri ile Avustralya yerlilerindeki akrabalık ve hısımlık ilişkilerini inceleyen Morgan, İlkel Toplumun kandaş bir toplum olduğunu, aynı atadan geldiklerine inanan akraba toplumların bir arada yaşadıklarını ve aynı tanrılara taptıklarını; örf, adet gelenek ve göreneklerinin aynı olduğunu; eşitlikçi ve demokratik olduklarını; en eski klan ve kabile liderliklerinde verasetin bulunmadığını ve liderlik görevlerine seçimle gelindiğini, en eski toplumsal yapının anaerkil olduğunu ve ana soyunun temele alındığını kanıtladı.

Morgan'ın ilkel toplumlarda tespit ettiği aile biçimleri, akrabalık ve hısımlık ilişkileri, toplumun anaerkil ve kandaş yapısı, temel örgütlenme biçiminin soya dayanması gibi olgular, daha sonra çeşitli Asya ve Afrika halklarını inceleyen başka araştırmacılar tarafından da doğrulandı. Bu incelemeler sonucunda farklı toplumların sanatları, kurumları, inançları ve yaşam biçimlerinin özde aynı olduğu anlaşıldı.

"Eski Toplum" (Ancient Society) adlı eserin yazarı antropolog LEWIS MORGAN'a göre; İnsanlığın geçirdiği yaşam ve deneyimleri, insanlık tarihindeki sözcüğü, bilimsel anlamıyla iki yönetim plânını karşımıza çıkarmaktadır. İlki ve en eski olanı soylara Klan, (Gentes) FRATRİLERE (*Kardeşlik Örgütlerine*) ve kabilelere *(Tribülere)* dayanan "Toplumsal Örgütlenme", diğeri ise; daha sonra oluşan Ülke, Toprak ve Mülkiyete dayalı Siyasal Örgütlenmedir. Morgan ve diğer araştırmacılar, İlkel Toplumun en eski ve temel örgütlenme biçiminin soya (klana) dayandığını göstermişlerdir. Kan temeline dayanan soylar, yine aynı kandaş temeldeki akraba soylarla bir araya gelerek Fratriler (boylar) ve kabileler biçiminde örgütleniyorlardı.
(1) Lewis Henry Morgan, Eski Toplum 1, İstanbul, 1986.V. Dıakov- S. Kovalev, İlkçağ Tarihi 1, Ankara, 1987.

Fratriler

Fratri örgüt yapısı incelendiğinde önemli özelliklerinden biri olan; Herkese açık sofralar ve oyunlar düzenlenmesi, *AHİ ZAVİYESİ'Nİ anımsatmaktadır.* Herkese açık sofralar donatmak, Ahiliğin 'Cömertlik' vasfını ve zaviyelerdeki ziyafet ve toplantılarını akla getiriyor. Ahiliğin önem verilen altı ilkesi içinde "sofranı açık tut" ilkesinin izlerine burada rastlayabiliriz. Herkese açık oyunlar düzenlemekte, Ahilikteki Yaren toplantı ve eğlencelerini çağrıştırır Grek Fratrilerinin işlevlerinden biri de belirli dinsel ve kutlu cenaze törenlerin yerine getirilmesidir. Fratri tarafından yapılan 'Arınma Törenleri' AHİLİK ve Aleviliğin Şed törenleriyle ile benzeşirken, adalet, suçlama (ile bir anlamda savcılık) Ahilik ve Alevilikte de bulunmaktadır. Herkese açık oyunlar düzenlemekte, Ahilikteki Yaren toplantı ve eğlencelerini çağrıştırır. Yine Fratrilerdeki Savunma ve savaş örgütlenmesini meydana getirmek, Ahilik'teki ülkenin savunmasını, kurulların işleyiş ve çalışmalarını düzenlemek ise 'Yiğitbaşı'nın görevlerini hatırlatmaktadır. Bir anlamda AHİ Zaviyesinin olumlu nitelikleri, binlerce yıl önceki Fratri'nin bu en eski *"KARDEŞLİK"* yani Ahi örgütünün insancıl özellikleri ile gözle görülür bir şekilde fark edilmektedir. İnsanlığın başlangıcından itibaren Cömertlik, Doğruluk, Yiğitlik, Kardeşliği büyük boyutlarda günümüze ulaşan eskinin tabletlerinden ve büyük filozoflardan öğreniyoruz. Temel fark Ahi zaviyesi, bir Ahi liderliğinde kurallarıyla belirli bir süre içinde zorlukla kazanılmış, Sosyokültürel bir olgu olarak kabul edilirken Fratri denilen '*Kardeşlik örgütü'* ise bir anlamda doğa tarafından yaradılışta öze armağan edilmiş (ruhuna üflenmiş) olan çok daha gerçek bir bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. *(2) Sadık Göksu Ahilik İlk Çağlarda Başlar. S.545-546*

Sümerliler

İlk insanla doğan AHİLİK Sümerliler ile tarihe girer. Bu gelişimi de Sümerolog Kramer'in "Tarih Sümer'de başlar" adlı temel yapıtında izleyebilmek mümkündür. Bu konuda büyük arkeoloğun bize çok önemli bir yol göstererek 39 ilklerin yer aldığı bölümde bir anlamda sanki Ahiliği tarif etmektedir. Temel yapıt incelendiğinde Eğitim ve okullar bölümünde yer alan "Kent Babası", ve "Okul Babası" gibi deyimler karşımıza çıkmakta ve Ahi Baba'yı , Öğrenciler deyimi ise "Okul Oğulları" Fityan'ı anımsatırken , Ahiliğin ana ilkeleri olan yiğitlik ve bilgelik için yazılanlarda bizleri Ahilikten izlere götürüyor. İkinci bölümün başlığı "Okul günleri" olup, bu bölümde "Cömertlik övülüyor." bu da Ahiliğin diğer çok önemli bir ilkesi. Öğrencinin cömertliği karşısında öğretmenin öğrencisine yaptığı söylem ise Ahilik'teki *"ŞEDD KUŞATMA"* törenindeki AHİLİK söylemleriyle benzeşmektedir. "Delikanlı sözlerimi tuttuğun, kulak ardı etmediğin için yazmanlık sanatının zirvesine erişesin, hakkıyla bu sanatın üstesinden gelesin. Kardeşlerinin önderi sen olasın, arkadaşlarının başı sen olasın, öğrencilerin en yükseği sırasına yerleşesin. Okul etkinliklerini çok iyi yerine getirdin, bir bilgi adamı oldun" demektedir. Ahilik'te ise Şedd töreni esnasında ustalığa

yükseltilecek kalfasının sırtını okşayan Ustasının söylemi "Taşı tut altın olsun, Tanrı seni iki cihanda aziz etsin, tuttuğun işte hayır gör. Geçenler, erenler, pirler, yardımcın olsun. Tanrı rızkını bol etsin, yoksulluk göstermesin, sıkıntı çektirmesin. Bilginlerin dediklerini, kâhyaların öğütlerini, benim sözlerimi tutmazsan, ana, baba hoca, usta hakkına riayet etmezsen, halka zulmedersen, kafir ve yetim hakkını alırsan, hulasa Tanrı'nın yasaklarından sakınmazsan, yirmi tırnağım ahirette boynuna çengel olsun demektedir. İkinci Bölüm de bahsedilen Baba ve oğulun söyleşisi tıpkı Ahilik'teki gibidir. Başka bir yerde ise; Bilgelik ve İnsancıl çabalar övülürken, maddi başarılar peşinde olmak eleştiriliyor. "El Sanatları Tanrısından" söz ediliyor. Eski Payen dinlerde el sanatlarını Tanrılar korurdu. Göksel dinlerde, İslamiyet'te ve Ahilik'te bu koruyucular *PİRLER* olarak karşımıza çıkmaktadır. Devamında iş sahibi olmak ve alçak gönüllülük övülürken, boş gezmek eleştiriliyor. Bunlar Ahiliğin temel öğeleri değil midir? Başka bir yerde ise Ahice İş gücü sahibi olmanın, ahlak fazileti ile bilgelik birlikte övülerek tekrar edilmektedir. Böylece Ahiliğin tarihsel belgeler ışığında iki bin yıldan fazla yaşayan Sümerlere kadar izini bir nebzede olsa sürebilmiş olduk. *(3) Sadık Göksu Ahilik İlk Çağlarda Başlar. S.566-567*

Bir diğer önemli hususunda Ahilik felsefesinin esasını oluşturan Ahlak ve sanata, neredeyse bütün Fütüvvetnamelerde yer aldığını görebiliriz. İnsanlık tarihinde bilinen ilk Fütüvvetname **Sümerler Ut-**Namnu Fütüvvetnamesidir.

Babil Uygarlıkları

Babil uygarlıklarında, Müzik, yazıcılık, marangozluk, demir işçiliği, duvarcılık gibi bilgelikler, tanrılar tarafından insanlığa armağan edilmiş ve bu bilgeliklerin korunmasından, 'Göğün Hizmetkarları' adı verilen rahipler örgütü sorumlu tutulmuştur. Bu örgüt ileri tarihlerde Babil ve Kalde okullarına dönüşmüştür. Ünlü Zigguratların yapımında ön ayak olan bu okullarla ilgili bulunan bir yazıtta, "İster prens olsun ister köle olsun, kapı herkese açıktı, doğudan mabede geçerlerdi. Göksel babanın, önünde eşittiler, burada gerçekten hepsi *KARDEŞTİLER"* ifadelerinin bulunduğu görülmektedir. Ahilik'te de temel ilke örgüte üye olanların kesin eşitliği ve de kardeşliğidir. Ancak aşama bakımından küçükten büyüğe doğru sonsuz bir sevgi ve hürmetin olduğu görülür.

Eski Yunan medeniyeti

Sokrates ve Eflatun'un Ahilik Anlayışı

Eski Yunan Medeniyetlerinde yetişen filozofların Ahiliğe bir katkısı olabilir mi? Diye düşünürken karşımıza İ.Ö. 8. Yüzyılda Sokrates'ten önce yaşamış olan, antik ozan Hesiodos çıkıp önceki çağları anlatıp, çalışmayı övüyor. Hesiodos sonrası Ahiliğin izlerini birazda Eski Yunan Medeniyetinde, Yunan filozofları Sokrates ile Eflatunun söylemlerinde sürelim.

Sokrates çağının görüşlerine kökten karşı çıkarak, "çalışmayı savunmuştur". Eflatun'a gelince hemen tüm diyaloglarında ve özellikle Devlet yazıtı ve Lakhes diyaloglarında ahlak felsefesi ile teorik güçlü bir temeli atarken, Yasalar adlı diyaloğunda çalışma zanaatkârlık esnaflık, ticaret, Pazar ve bütün bunların devlet tarafından düzenlenmesi denetlenmesine dönük son derece önemli yasalar geliştirmeye özen göstermiştir. Her iki büyük filozofta o zamandan Ahiliğin oluşumuna ve ahlaklı çalışma hayatına dair prensiplerine olan katkılarını özetlemek istersek;

Sokrates Söylem ve eserlerinde, Dostluk, kardeşlik ve çalışmanın değerini savunurken; Geleceği bakımından yanlış iş tutan birisi için daha yararlı bir iş tutmasının gerekliliği, Adalet, Bilgelik, Yiğitlik vasıflarının önemi, Ahilikteki gibi görgü kuralları, aksiyon adamı olmak isteyenlerin ilk önce kendilerini denetim altına almalarının gerekliliğinden bahsederken, Çağının, başkasının yanında çalışmanın kölelere özgü ve aşağılık bir şey olduğu şeklindeki ön yargısı ile savaşmanın önemi, İş öğretmek ve bu konuda tavsiyelerde bulunmak gibi unsurlara yer verdiğini görebilmek olasıdır. (4) Prof. Dr. Candan Şentuna Ksenephon Sokrates'ten Anılar Türkçeye çevirisinde Sokrat'tan Ahiliğe katkı sayılabilecek örneklere yer vermektedir. Yine bu konularda Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY, Eflatun kaynağına ve gerçeğine çok yaklaşmış olan AHİLİK araştırmacısıdır).

Eflatun (Platon) söylemlerinin yer aldığı 'Devlet ve Yasalar' adlı eserlerde; sanat ve ticaret ile ilgili getirilen kuralların, Ahilik kurallarıyla benzeştiğini, hatta Devlet ve Lakhes diyaloglarında bazı Ahilik ve Fütüvvet kurallarının örneklerini belirlemeye başladığını görmek mümkündür. Örneğin; Nerede ne kadar el sanatçısı gerekiyorsa, sadece o kadarına izin verilmelidir, Herkesin tek işle uğraşması şart olmalıdır, Satıcı, sattığı mal için farklı söyleyemez, sattığı malı övmesi ve yemin etmesi yasaktır. Hileli mal satana rastlayan kişi konunun uzmanıysa, bu sahtekarlığı yöneticilerin önünde kanıtlamalıdır, Savaşta bizi kurtarmakla yükümlü olarak komutan ve bu alandaki uzmanlar da başka türden sanatçı sayılırlar.

Ahilik kurallarına göre esnaf, malının fiyatını istediği gibi artıramadığı gibi, keyfî olarak fiyat ayarlaması yapamazdı. Bozuk mal üretilmesi ve tüketicinin kandırılması önemli yasaklardandı. Teşkilatta karşılıklı sevgi, saygı ve güven prensipleri hakimdi. Ahîlik eğitiminde tespit ettiğimiz aşağıdaki özellikler günümüz dünyasında da aranan özelliklerdir. Kişinin mesleğini kabiliyetine göre seçmesi, seçtiği meslekte öğrenimine devam etmesi ve tekrar meslek değiştirmemesi şartı ile meslekte başarılı olması ve kalitenin sağlanmasının yanı sıra eğitime harcanan zaman kaybını önlenmesi hedeflenmiştir. Aksi halde meslek değiştirmek eğitimde zaman, insan gücü ve kaynak israfına neden olmaktadır. Meslek mensupları her şeyden önce meslek ve iş ahlakına sahip olmalı, mesleğini sevmelidir. Meslekî ihmal, hata ve suçlar kendi içlerinde cezalandırılmalıdır şekliyle görürüz.

Diğer bir benzerlikte; Ahilik yoluna girilirken yapılan törende şalvar giydirilip, Şedd bağlanırken tuzlu su içirilmesidir. Bu geleneğin temeli Romalılar ve eski Yunanlılara kadar uzanmaktadır. Yunanlılar ve Romalılar 'da ayinlerinde tuzlu su sunarlardı. Romalılara göre ise tuz dostluğun simgesiydi. Tuzlu su geçmişten günümüze kutsal sayılmış verimlilik ve dostluğun simgesi olmuştur. (Fütüvvetnameler tuz 'un kardeşliği, dostluğu ve birlikteliği sağladığına yer vermektedir.)

İsmaililer

Eski Mısır loncalarının devamı niteliğindeki İsmailli Fütüvve örgütü, Türkler arasında Orta Asya'da yaygınlaşarak "AHİLİK" adını almıştı.

Örgütün yaygınlaştırılması ile Fütüvve ilke ve esaslarını kapsayan Fütüvvetnameler yazılarak, sistemin tüm Müslüman dünyasında yayılmasına önderlik etmiştir.

Fatımiler

Mısır ve Kuzey Afrika'da 909-1171 yılları arasında hakimiyet kuran Fatımiler dönemin en yaygın Batini ekolü olan *İsmaililiği* örnek alarak, tamamen Batini inançlı bir devlet meydana getirmişlerdir. Piramitleri ve mabetleri inşa eden Mısırlı eski zanaatkâr Loncalarını organize ederek, yeni bir örgütlenme ile bu loncaları kalkındırdılar. İzciler anlamına gelen "Fütüvve*" adı altında genç İsmailli zanaatkârlardan muazzam bir askeri güç oluşturdular.* Fütüvve teşkilatının derece sistemleri içinde Birinci derece Nazil-İkinci derece Tim Tarik-üçüncü derece Meyan Beste- dördüncü derece Nakip Vekili - beşinci derece Nakip- altıncı derece Baş Nakip-yedinci dereceye ise Kardeş anlamına gelen **"AHİ"** adı verilirdi

Collegia'lar

Eski Roma İmparatorluğunda tüm sanat ve meslekler "Collegia" (Kolejler) adı verilen kuruluşlar etrafında örgütlenmişti. Collegia'ların her biri, belirli bir sanat ya da meslek üzerinde tekelci bir denetime sahipti. Collegia'ların varlığına ilk kez M.Ö 715 yılında kral Numa Pompilius *döneminde rastlanmaktadır. Bu Collegia'lar içerisinde aralarında dülgerlerin de bulunduğu 9 işçi birliği yer almaktaydı. Roma ordusu bünyesindeki inşaatçı birliklerinin varlığına ilk kez bu dönemde rastlanmıştır.* Romadaki Collegialar barbar istilalarına kadar Batı Roma'da etkinken, istila sonrası Doğu Roma'da gelişmiş ve 11 yüzyıl sonlarında Haçlılarla karşılaşmıştır. Haçlı seferleri ile birlikte zanaatçı birlikleri, gildeler *bünyesinde bir kez daha batı ülkelerinde gelişmeye başladılar* Collegia Bizans yaşamında devletin bel kemiğini oluşturmuştur. *(5) Cihangir Gener Ezoterik Batini Doktrinler tarihi s.223*

KARDEŞLİK, Doğruluk, İyilik gibi mevhumları savunan Collegia mensupları sadece birer inşaatçı değil, dönemin tüm bilgilerini edinmiş aydın insanlardı. Her iki birliğin işçilerden yani meslek sahiplerinden oluşması, her iki birlikte çalışmanın esas

olması, sistem içinde yer alan kişilerin mesleklerinin yanında iyi birer asker olmaları, siyasi irade üstünde etkilerinin olması, meslekler konusunda devletler tarafından sınırsız yetkiler verilmesi, birliklerin organizasyonunun demokratik bir biçimde gerçekleşmesi, *Kardeşlik, Doğruluk ,İyilik* gibi mevhumları savunmaları ile bir dinin taraftarı olmaları, sofra düzen ve törenlerinin bulunmaları Ahilik ile Collegia'lar arasındaki başlıca benzeşmeleridir. Ancak Ahiliğin Collegia sistemine göre daha nitelikli ve gelişmiş olduğu söylenebilir.

Como yapı ustaları

Barbar istilaları sonucunda bulundukları kentlerle birlikte zanaat örgütlerinin yok olmasıyla Como Gölü kıyısındaki Como kentine yerleşen bazı mimar ve yapı ustalarının "Como Ustaları" adı altında varlığını sürdürdüğü sanılmaktadır. Bu Ustalar inşaatçılıklarının yanı sıra heykeltıraşlık, resim, mozaik, ağaç işleri ve oymacılık gibi birçok farklı sanatı, hatta müzik ve edebiyatı da bir arada uygulamayı biliyorlardı. Como ustaları sözlerine ilk kez Lombard Kralı Rotharis (636-652) yasalarında göze çarpmaktadır. Bu yasaların 143. ve 145. maddelerinde Como ustaları kendi sırf işçi ve çalışanlarına sahip, her türlü yapı işleri için sözleşmeler yapmakta tam ve sınırsız yetkili olan mimar ve yapı ustalarından oluşan "*BİR MESLEK VE KARDEŞLİK ÖRGÜTÜ"* olarak anılmışlardır. Como ustaları hala yalnızca bir kuramdan ibarettir. *(6) Bu konuda araştırmalar yapan Leader Scott "(takma adıyla yazılar yazan hikayesi Lucy Baxter) Her ne kadar günümüz Masonluğunun içinden çıktığı gerçek kaynağın Como ustaları olduğu şeklinde kesin bir kanıt bulunmamasına karşın, Como Ustaları örgütünün Roma Collegia'sı ile Orta çağın meslek ve sanat örgütlenmeleri arasında bir bağlantı halkası olduğu kabul edilebilir." kuramını savunmaktadır.*

Orta Çağ Yapı Ustaları (Duvarcılar)

Haçlı seferleri sırasında, Şövalyelerin Doğunun Fütüvvet örgütlerinden görerek benimsedikleri *KETUM KARDEŞLİK,* örgütlenme yol ve yöntemlerinin duvarcı loncalarına girdiği sanılmaktadır. Duvarcılar, Templiyelerin doğudan getirdikleri bilgilerin hiç de şeytan işi olmadığını da ilk anlayanlar olmuşlardı. Ve bu kaçak asilleri ellerinden tutmaya ve onları, duvarcı ustası olmadıkları halde loncalarına kabul etmeye başladılar. Bu sıkı ahlak ve ketumiyet ilkelerinin, diğer loncalarda bulunmayan bir ölçüde duvarcı loncalarına girdiğini, 1390 yılında kaleme alındığı sanılan "Regius" adlı, duvarcılığın ve temel bilimlerin bir şiir halinde anlatıldığı bir kitapçıktan anladığımız kadarıyla; Meslekte uyulması gerekli kardeşlik kuralları sayılmakta, sıkı kurallarla dürüst bir *AHLAK VE KARDEŞLİK öğretilmekteydi.* (7) *"Özgür duvarcı (Free Mason). 9th November 2011, G*ökhan *Turan*

Bizans Loncaları

Bizans loncalarıyla olan karşılaştırmalara bakıldığında *AHİLİK*, Bizans loncalarının kökenleri, siyasi otoriteyle ilişkileri ve yapıları bakımından uzantısı olamayacak kadar farklıdır. Ahiliğin Bizans ile olan etkileşimini açıklayıcı belgeler yetersiz olduğundan, bu kaynaklara göre Ahiliğin hangi konularda tam olarak Bizans etkisinde kaldığını söylemekte zordur. Ancak gerek askeri, siyasi gerek sosyal ve kültürel gerekse ticari alandaki yoğun ilişkilerine bakarak Ahilik felsefesinin Doğulu birçok kaynaktan etkilendiği gibi, Batı'dan da Bizans'ın etkisi yadsınamayacak kadar önemlidir.

Bizans Loncaları ile Ahilik Teşkilatı karşılaştırıldığında;

Bizans Loncalarında;

Konulacak kurallar siyasi otorite tarafından tespit edilirdi.-Loncalar Bizans devletinin sıkı denetimi ve gözetimi altında çalışırdı.- Herhangi bir loncaya üye olabilmek, imparator veya onun görevlendirdiği kişilerden birinin onayı ile mümkündü.-Loncaya giren bir daha ayrılamazdı.- Bizans loncaları yalnız tüccar ve sanatkarları üyeliğe kabul ederdi.- Kuruluşta ekonomik amaç gözetilirdi.

Ahilik Teşkilatında;

Ahilik'te ise, bu kurallar Ahilik kaideleri esas alınarak, teşkilat yöneticilerince tespit edilirdi.- Ahi birliklerinde ise doğrudan bir devlet yönetimi etkisi olmamıştır.-Kuruluş yıllarında devlet, Ahi birlikleri yönetimine karışmamıştır.-Ahi birliklerine giriş serbestti.- Üyeliğe kabul işlemleri, teşkilat yetkililerince yapılır devlet müdahale etmezdi.-Teşkilattan çıkarılınca üye Sanatını icra edemezdi.-Ahi birliklerinde ise Ahilik prensiplerini kabul eden ve bir işi veya sanatı olan herkes üye olabilirdi.-Ekonomik amaç, tek ve ana amaç değildi. Diğer bir hususta Türklerin yoğun temasta bulundukları Hristiyanlardan bazı meslekleri öğrendikleridir." *(8) Mustafa Akdağ A.G.E. 1.cilt* "Şehirlerdeki sanayi ve ticaret köylerdeki tarım usulleri ve ürün çeşitleri elbette Türklerin *Hristiyanlardan birçok şey aldıklarını gösterir. Dokumacılık, maden işçiliği, madeni eşya yapımı ve inşaat sahalarında yerli Hristiyan ustalar, Türkler geldikten sonra da sanatlarını işlemeye devam etmişler ve Türkler onlara bir süre çırak olmuşlardır."*

İhvan Üs Safa, Karmatîlik, Haşhaşîlik, Melamilik, Mutezile, Zerdüştlük ve Masonluk

Ahilik kuruluşunun İhvan üs Safa, Karmatîlik, Haşişîlik, Melamilik, Mutezile, Zerdüştlük ve Masonluk ile de kardeşlik, şövalyelik ve sanatsal ahlak gibi benzerliklerine rastlıyoruz. Ancak bu kuruluşlar Ahilik ile karşılaştırıldığında "AHİLİK temeli Yiğitlik (Şövalyelik)-Ahlaklılık, Kanaatkârlık, konukseverlik, yardımcılık - Sanat olmak üzerine 3 temel üzerine kurulmuştur. Bu temel elemanlardan

biri eksik olursa Ahilik olmaz" Halbuki yukarıdaki kuruluşların prensipler biraz daha farklılık göstermektedir.

Masonluk

Ahiliğin amacı *"kâmil insan"* yetiştirmektir. Dolayısıyla da Kâmil toplum yetiştirmektir. Bu amaç Masonluğun ideali ile de örtüşmektedir. Ahi Evren tarafından şekillendirilen; *"Hak ile sabır dileyip, bize gelen bizdendir. Akıl, ahlâk yolunda, İlim ile çalışıp, bizi geçen bizdendir"*. İle Masonluğun felsefesi olan *"Bilim Akıl ve Hikmet'e destek olur."* sözleri arasında, sadece ifadesel değişikliğin bulunduğu görülmektedir. Her iki kuruluşun bazı, gerek hiyerarşik yapılanmaları, çırak, kalfa, ustalık gibi dereceleri ile gerekse kimi ilkeleri, Kardeşlik unsurunu ön plana çıkarmaları, öğretilerinin birbirleri ile bazı noktalarda benzeştiği de söylenebilir. Ahilik temelde iki bölüm halinde de incelenebilir. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethine kadar olan dönemde Ahilik hem operatif hem de spekülatif bir yapıya sahipti. Fatih Sultan Mehmet, Ahilerin spekülatif yanını kaldırarak yarı sanat ve yarı mistik ağırlıklı operatif bir kardeşlik haline dönüşmesine neden olmuştur. Masonlukta zaman içerisinde operatiflikten spekülatifliğe geçiş yapmıştır. Ahiler 'in önde gelen özelliklerinin başında iyi ahlak, eşitlik ve kardeşliğe önem vermiş olmalarıdır. Ahilik'te Çırak, Kalfa ve Ustalık dereceleri ile bağımsız çalışma biçimleri, mesleğe kabul töreni ve önlük kuşatma ritüeli şeklen Operatif Hür Masonluk ile Yeni Hür Masonluğa benzeşse de Masonluktaki sembolizm dili Ahilikte kullanılmamıştır. Masonlar Mason kardeşlerinin huzurunda yemin ettikten sonra derecelerinin bilgilerine eriştirilirken, Ahilik'te kabul gören anlayışına göre Ahi yemin etmezdi. Ancak yapabileceğine inandığı şeyler için söz vermek ve o sözü mutlaka yerine getirmekle vicdanen yükümlü idi.

Bektaşilik, Alevilik ve Mevlevilik

XIII. asır Anadolu'sunda halkın büyük bir çoğunluğunu kucaklayan Ahilik, kendisinden sonra oluşumlarını tamamlayan Alevilik ve Bektaşilik ile aynı kültür çevresine mensuptur. AHİLİK, Bektaşilik ve Aleviliği etkilemiş, Ahilerin uyguladıkları merasimler daha sonraları Alevi ve Bektaşilerce neredeyse aynı denilecek şekilde benimsenerek takip edilmiştir. Bu durum Yol Atası ve Yol kardeşi edinme, ikrar verme törenlerinde açıkça tezahür eder. Bu bağlamda törenler esnasında kullanılan **Şedd**, hırka, taç, boyuna geçirilen ip, süpürge, tuz vb. kıyafetler ve diğer şeyler her iki zümrenin müşterek sembol ve yorumlarla benimsedikleri motiflerdir. Bunların yanında Ahi teşkilâtının iç düzeniyle ilgili (yani Yola dair) soru ve cevaplar, talibe verilen nasihatler, çeşitli vesilelerle okunan dualar, tercümanlar, gülbenkler çoğu kere sözleri bile fazla değişmeden özü itibariyle Aleviler ve Bektaşiler tarafından da dile getirilmekteydi. Bektaşilik öğretisinde müritler Şeriat kapısı, Tarikat kapısı, Marifet kapısı ve de Hakikat Kapısı aşamalarından geçilirdi. Her kapı on basamaktan oluşurdu. Şeriat kapısının 10 basamağı içerisinde Ahiliğin en önemli unsurlarından biri olan

"*Helal Kazancın*" yer aldığını görürüz. Ahi Evran ve Hacı Bektaş-i Veli yaşadıkları dönemde ortak bir dinî/siyasi düşünüş ve anlayış içinde olmuşlardır. Bektaşilik Ahilik Fütüvetnameleri'nden faydalanmıştır. Hacı Bektaş-i Veli yaşadığı süreçte Bektaşilik adıyla bir tarikat kurmamış, Bektaşilik kendisinden sonra bir tarikat biçimini almıştır. Ancak Alevilik gibi sürekli olamamıştır. Alevilik ise Şamanizm başta olmak üzere çoğu eski inanış sistemlerin hümanist yanını alarak onu Alevilik içinde sentez etmiştir. Doğa-insan-evren esasında doğayı, insanı sevmek, dürüst onurlu olmak, mazlumun ezilenin yanında ve adaleti olmak Aleviliğin temel prensipleridir. *"Eline beline diline sahip ol"* desturuna aynı şekilde Ahilik'te de rastlıyoruz. Ahilik gerek kurumsal ilişkiler itibariyle gerek inanç motifleri bakımından gerekse merasim erkan ve adabı ile daha sonra Aleviliği teşkil edecek zümreleri kesin olarak etkilemiş ve onlara ön model oluşturmuştur. Anadolu Alevîlerinin tarih boyunca en yakın ve dostane ilişkiler kurduğu toplum kesimlerinin başında Ahiler bulunmaktadır.

Hz. Mevlâna'nın ise Mesnevi'nin bir bölümünde *Çalışma ve İrade* karşısına çıkarılan sadece Tanrıya dayanma-Kadercilik konusundaki olumsuz gelişmeyi kabul etmeyerek, Tevekkül ve Kaderciliğe karşı çalışmayı ve iradeciliği güçlü bir şekilde savunduğunu görürüz.

Çağlar Boyunca Önlük

Önlük bağlamanın anlamı Ezoterik yönden olgunluk ve yetkinliktir. Önlük ve kuşak antik çağlardan bu yana çalışan insanlara özgü bir kıyafet olmasının yanı sıra, dünyanın hemen her tarafında çeşitli din, mister ve kültürlerde özel bir alamet ve sembol olmuştur. Ahilikte önemli bir yeri olan Şedd (Önlük/Peştamal) Eski çağlarda Antik Mısır heykellerinde, önlük kuşananların bir tür tekris *(İnisiyasyona* kabul) töreninden geçmiş oldukları izlenimini veren tepesi yukarıda üçgen şeklindeki örneklerine rastlanmaktadır. Firavun Tutankamonun mumyasının önlüklü olmasının yanısıra Firavun I. Amenofis bir resminde değerli madenlerle işli önlük kuşanmıştır. Suriye'deki antik Ugarut kentinde bulunan tanrı Ba'1 heykeli, Kızılderili, *İnkalar* ve Aztekler, Peru'daki bazı insan figürleri önlüklüdür. Antik *Çinde* de tanrı figürleri yarı dairesel önlüklüdür. Hindistan Brahman kastlarının tekrislerinde adaylara, masonik eşarpın bir benzeri olarak şaş veya kutsal zünar denilen dokuz bükümlü bir hamayil, sol omuzdan sağ kalçaya doğru asılırdı. Hele Toltek koruyucu tanrısı Tepostekalt'ın *üçgen bir önlüğünün olması ve elinde bir çekiç bulunması ise çok ilginçtir. Önlük ezoterik toplumlarda kutsallığın ve safiyetin amblemidir. Önlükte beyaz renk din adamları için aklı hikmeti temsil ederdi. Türklerde ise kuşak töresi çok eski zamana dayanırdı. Dede Korkut destanlarında ve Divan-ı Lügat-it Türk'te bütün oğuz beyleri kuşaklı olarak tanınır. Günümüzde Ahi, Alevi ve Bektaşi kuşakları, eski Türk kuşaklarının devamı niteliğindedir.*

AHİLİK *ESNAFIN ŞEREF VE NAMUS SÖZLEŞMESİDİR*
Fransız doğu bilimcisi Louis Massignon
(1883-1962)

Ahilik esas itibariyle bir tarikat değil, Tarihi ve Sosyoekonomik zorunlulukların ortaya çıkardığı, bir Türk esnaf birliği kurumudur.

AHİLİK Ahlak ile sanatın bütünleştiği Türk Kurumudur. Söylemiyle Prof.Dr.Neşet Çağatay bir anlamda Ahiliğin hem ahlak hem de sanat gibi iki ana unsurdan doğduğunu belirtmektedir. *(9) Prof Dr. Neşet Çağatay. Bir Türk Kurumu olan Ahilik.*

Batini doktrininin, Anadolu'daki önemli kurumlaşması Ahilik örgütü vasıtasıyla hayat bulmuştur. Ahilik küçük esnafın çırak, kalfa ve ustalarının yetiştirilmesini içine alan, mesleklerini doğruluk-dürüstlük prensiplerine uygun olarak yapmalarını ve eğitim görmelerini hedefleyen bir teşkilattır**.** Ahi Evren de toplumun mutluluk ve refahı için bütün san'at kollarının yaşatılmasının gerekli olduğunu savunmuştur *AHİ-AKI-KARDEŞ Divan-ı* Lügati-t-Türk'te "Ahî" kelimesinin eli açık, cömert manasında "Akı'dan geldiği ifade edilmektedir. "k" harfi telaffuz edilirken yumuşatılarak "h" şeklini almıştır. "Akı sözcüğü de Arapçaya "Ahi" şeklinde geçmiştir. Aslında hangi kökene dayandığı önemli olmayıp, önemli olan 13. Yüzyıldan itibaren Anadolu Türk tarih ve yaşamında çok önemli rol oynamış olmasıdır**.**

Arapça Ahi olan kardeşim kelimesi, Ari köklü olduğu söylenen dillerde Grekçe Fratri, Latince Frater, Farsça Birader, İngilizce Brother, vb. sözcüklerinin binlerce yıldır yaygın biçimde kullanılması aralarındaki ilişki ve bağlantıyı göstermektedir. *(10) Sadık Göksu Ahilik Tarih öncesinde başlar. S. 544*

Ahi Evran ismi de zaman içerisinde halk nezdinde tanınarak *öne çıkmaya başlayınca lakabı 'Evran' a dönüşmüş daha sonraları ise Veliliği söz konusu edilmek suretiyle kendisine 'Ahi Evran-ı Veli ' denmiştir.*

AHİ EVREN /AHİ EVRAN-I VELİ

Anadolu'da Ahilik teşkilatını kuran Ahi Evren, Hacı Bektaş-i Veli ve Mevlâna Celaleddin-i Rumi ile aynı çağın bilge insanı olup, Anadolu'da debbağların piri ve sonraları 32 çeşit esnaf ve sanatkârların lideri olarak kabul edilmiştir. Asıl adı Nasir ***üd***- din Ebül-Hakayik Mahmud el Hoy'dur. 1171 tarihinde Azerbaycan'da Hoy kasabasında doğmuş olup, İlk tasavvuf öğretisini Ahmet Yasevi'den almıştır. Diğer taraftan da Fahrüddin Raziye intisap ederek (1199) Ondan fıkıh (İslam Hukuku), devlet idaresi ve İdare hukuku dersleri almıştır. 1204 yılında Bağdat'a gelen ve burada hocası ve sonrasında kayınpederi olacak olan "Şeyh Kirmanlı Evhadüttin- Şeyh Evhadüttin

Hâmid el Kirmanı ile tanışarak ömrünün sonuna kadar ona bağlı kalmıştır. Selçuklu sultanı Alaeddin Keykubat zamanında ilk Ahi birliklerini kurmuştur. 1261 yılında Moğolların Kırşehir'i kuşatması sırasında savaşarak 91 yaşında ölmüştür.

Ahi Evren çok yönü olan bir kişiliktir. Devrindeki birçokları gibi sadece ilahiyat ve tasavvufa saplanıp kalmayarak kendisini birçok alanda geliştirmiştir. Onu aynı zamanda İlahiyatçı, Sosyolog, Örgüt ve Teşkilatçı, Devlet Adamı, Eğitimci olarak da görebiliyoruz. Ahi Evren'in Tıbbi konularda çalışmaları olup, *İlmü't*-teşrih-Anatomi İlmi isminde eseri vardır. Yılan zehrine karşı panzehir (Tiryak panzehiri) üretmiştir.- Filozof olarak Yeni Eflatuncu'dur. *İbn* Sina'nın er-Risale Fi'n-Nefsi'n-Natıka adlı eserini tercüme etmiştir.- Hukukçu olarak Konya'da kadılık yapmıştır.- Sanatında Çok usta bir debbağdır. Ahi Evren dükkanında deri tabbak *işi ile uğraşırken, Yemen tarafından gelen bir bezirgân her biri ayrı renkte bin adet sahtiyanı üç günde ister. Bütün deri ustaları, bu olası değil, diyerek kabul etmezler. Ahi Evren ise Allah'ın izniyle ben bunu yaparım der ve siparişi üç gün de teslim eder.* İbn Haldun sanatı ve sanat kollarını uygarlığın gereği olarak görürken, Ahi Evren ise tüm yaşantısında toplumun mutluluk ve refahı için bütün sanat kollarının yaşatılmasının gerekli olduğunu savunmuştur.

Ahilik ve Fütüvvet

Fütüvvetnameler aslında çok eski çağlardan başlayarak, erdemli ve bilgin kişilerin, toplum düzenini ve güvenini sağlamak için verdikleri öğütlerin, kuralların bir anlamda formüle edilmiş şekilleridir. Tarih boyunca herkes Fütüvvet olarak, kendi beğendiği iyi bir hasleti fütüvvet diye tanımlamıştır. Diğer bir deyişle Ahilik'te Fütüvvetname Ahi Teşkilatlarının mesleki yönetmeliği şeklinde kaleme alınmış eserlerin ortak adıdır. Ahilik kökleri itibariyle her ne kadar fütüvvet teşkilatına dayandırılsa da birçok araştırmacı tarafından Türklere özgü bir kurum olarak kabul edilir.

Fütüvvet, mastar anlamında Arapça bir kelimedir. Cömert, Yiğit, delikanlı, gözü pek gibi anlamlara gelen "Feta" (Çoğulu Fityan) kelimesinden türemiş olup; ahlaki ve insani üstün meziyetlerden olan kahramanlık, hak ve hukuka riayet etmek, fazilet icaplarını yerine getirmek, güzel huylu, feragat sahibi olmak ve gücüyle başkalarına yardıma koşmak, bağışlayıcı olmak ve nihayet Allah yolunda nefsini hakir tutmak gibi anlamlar taşır. Bu yüksek meziyetlere sahip olan Feta insan tipidir. Yani *"Kâmil insandır."* Ahlak ve sanatı, bütün Fütüvvetnamelerde ve Ahi Evren'in Letaif-hikmet adlı eserinde de görürüz. ilk Fütüvvetname 1145 yılında İran'da doğan Abdullah es Suhraverdi tarafından kaleme alınmıştır. Çobanoğlu Burgazi tarafından yazılmış olan en eski Türkçe Fütüvvetname'de ise; Ahi Zaviyelerinde uygulanan kurallar ortaya konmuştur. Burgazi, **fütüvvet ehlini Yiğit, Ahi ve Şeyh olarak üçe ayırır ve aslında üçünün de bir olduğunu söyler.** Ona göre Yiğitlik yola girmektir, Ahilik yol

yürümektir, Şeyhlik ise menzile varmaktır. Fütüvvet aslında yaradılış nurunun zuhuru ve o nurun fiil sahasına çıkışıdır.

Başlangıçta debbağ, saraç ve kunduracıları kapsayan bir teşkilat olarak ortaya çıkan Ahilik; sonrasında tüm esnafı kapsayan bir sosyal teşkilatlanmaya dönüşmüştür. Dinsizlerin kesinlikte giremediği teşkilatta sonsuz itaat ve ketumiyet esastır. AHİLİK, yiğit-yamak-çırak-kalfa-usta-nakip-halife-şeyh-şeyh *ül* mesayih olmak üzere üç aşamalı (kapılı) ve 9 dereceli bir inisiyasyondan oluşur. Birinci aşama olan *ŞERİAT KAPISINDA müride mesleki bilgiler, Kuran bilgisi, okuma ve yazma, Türkçe matematik fütüvvetname öğretilir. TARİKAT KAPISINDA mesleki bilgi en üst düzeye ulaştırılırken tasavvuf bilgisi, müzik, Arapça, Farsça üzerine eğitim yapılır. Ve ayrıca askeri eğitim verilirdi. Şeyh mertebesine erişilen MARİFET* KAPISI'nda ise müritten Tanrıya inanması, benliğini öldürmesi ululara hizmet etmesi ve cehalet karşısında susması istenirdi. Ahilik yönetim örgütleri Esnaf kurulları ve Toplantılardan teşekkül ederdi.

Şedd (Önlük/Peştamal) Kuşatma:
Ahiliğe giriş diğer Batini topluluklarda olduğu gibi özel bir törenle (ritüel) olur. Ahilik'te 'ŞEDD' ile zerdüştlüğün simgesi olan 'KUSDİ' arasında benzerlik bulunmaktadır**.**

Törende Adaya kuşak bağlanır ve tüm insanlara sevgi dolu, saygılı olması, doğruluk, ahlak ve yiğitlikten, cömertlikten ayrılmaması öğütlenirdi. Ahilik'te de *Şed* bağlamanın anlamı ezoterik yönden olgunluk ve yetkinlik olduğu kabul edilmiştir.

Dereceler ve bekleme süreleri; YAMAKLIK (2 yıl) ÇIRAKLIK Birinci derece olup (3 yıl) KALFALIK İkinci derece (3 yıl) USTALIK (Üçüncü derecedir). Kalfalıkta da üç yıl çalıştıktan sonra kişiler, ustalık almaya hak kazanırdı. Bazı mesleklerde kalfalıktan ustalığa geçiş süresi o mesleğin özelliğine göre daha uzun olabiliyordu. Örneğin kuyumculukta 10 yılı geçebilmekte hatta 20 yıla kadarda uzayabilmekteydi. Ahilikte önemli bir yeri olan ŞEDD KUŞANMA TÖRENİ ile ustalığa yükseltilirdi. Usta, kalfasının gerekli mesleki becerileri ustalık düzeyine getirdiğine inanırsa ona ustalık teklif ederdi.

Birçok konuda Masonlukla da benzeşmesinin yanı sıra, tasavvufi olduğu kadar diğer yönleriyle de ezoterik bir kuruluş olan AHİLİK' te önlük bağlama yani Şedd kuşatmanın ayrı bir önemi vardır. Ustalık verilecek olan kalfanın kendi yaptığı eserini, yetişkinliğin ispatı olarak törende bulundurması şarttı. Ustası tarafından kalfasına armağan edilecek bir meslek aleti ya da aracı da var ise bu hediye önceden tören yerine getirilerek huzura çıkarılırdı. Peştamal kuşatılırken önce üç, sonra beş

katlamasından çabucak açılır. Uzun kenardaki ucundan tutulur, gerdirilip bir kez çırpıldıktan sonra yüzü Ahi Baba'ya dönük olarak duran usta adayının arkasına geçilir, sol eldeki ucu başından dolandırılır, bel hizasına indirilince iki uç önce birer düğümle üç kere bağlanır, üç defa çözülür dördüncüde sonuncu düğüm atılarak *Şed* kuşatılmış olur. Keza burada üç defa bağlama ile Ahiliğin temel düşüncesini yansıtan üç kapının (el, dil, bel) kapandığı, üç defa çözme ile de üç kapının (Alın, kapı, kalp) açıldığı kabul olunmuştur. Dördüncü bağlamada düğümü çözmeyip hemen ikincinin atılması ise "yeni ustanın son nefesine kadar vicdanını kendi üzerinde gözcü tuttuğu, hemen ikinci ilmeği atmakla da bu denetleyici gözün bir daha çözülmemecesine pekleştirildiği şeklinde yorumlanmaktadır.". Artık o tam bir Ahi kardeşidir. Ancak felsefi bakımdan ilerlemek isterse, Nakip, Naki bul, Nakiba, Ahi Baba, Halife, Şeyh ve Şeyh'ül Mesayih derecelerinde yol alması gerekir. Kuşatma merasiminden sonra herkese helva dağıtmak adettendi.

Ahilik Şed töreninde, Su, Terazi, Taş, Süpürge bulundurulması şartı özenle korunarak, taşıdıkları anlamlarla tören ritüeline dahil edilirdi.

Ahiliğin Ahlak Kaideleri, Hedef ve İlkeleri
Ahilik'te Formal ve informal diyebileceğimiz iki türlü ahlak kaidesi vardır.

Formal kaideler *İslami ahlak anlayışı meydana getirir. Fütüvvet ve teşkilatın tüzüğü olarak kabul edilen* Fütüvvetnameler.

İnformal Kaideler Daha çok mesleki dayanışma ve teşkilat içi münasebetleri düzenleyen ahlâki kaideler.

Fütüvvetnamelerde geçen ilkeler; Ahi'nin eli, kapısı ve sofrası açık olmalıdır. Yoksul ve düşkünlere, konuklara yemek yedirmeli ve yardım etmelidir. Gözü, dili, beli bağlı olmalı, haramdan sakınmalıdır. Ahi sır saklamasını bilmelidir. Ahi'nin emeğini değerlendireceği bir işi özellikle sanatı olmalıdır. Ahi birkaç iş veya sanatla değil, yeteneklerine en uygun olan bir iş veya sanatla uğraşmalıdır. Başkasının ayıbını görmemek, onu yüze vurmamak ve alçak gönüllü olmak Ahilik ilkelerindendi.

Ahiliğin Ana ilkeleri;
Açık ilkeleri; Elini açık tutmak-sofranı açık tutmak-kapını açık tutmak, Kapalı ilkeleri ise; Gözünü bağlı tutmak-beline sahip olmak-diline sahip olmaktır.

Fütüvvet ve Ahi ahlâkının dört temel kuralı ise hiçbir zaman çiğnenemez. Bunlar: 1) Kuvvetli ve galip durumdayken affetmek, 2) hiddetliyken yumuşak davranmak, 3) düşmana iyilik etmek, 4) muhtaçken bile başkasına vermek kurallarıdır. Ahiliğin

birinci hedefi meslek sahibi iyi insan yetiştirmektir. *İkinci hedefi toplumun farklı kesimleri arasında dengeli ilişkiler kurarak, sosyal adaleti gerçekleştirmektir. Üçüncü hedefi şehrin düzenini sağlamaktır. Ahiliğin diğer bir özelliği de Kafirler- münafıklar-iftiracılar-müneccimler-şarap içenler-tellaklar*-tellallar-*çulhalar- kasaplar* -cerrahlar-avcılar- madrabazlar ve ameldarlarları kabul etmemesiydi.

Ahilik'te

Hedef "Kâmil topluma ulaşmaktır".-Kurallar, törenler, iç anlaşmaya bağlı ezoterik sözler sırdır, harice ve o dereceye ulaşmayana verilmez.-Ketumiyet esastır.-Bireyler birbirleriyle kardeştir.-Deri üzerine yazılmış 'İcazetnameleri ve Her esnaf kuruluşunun bir sancağı, davul ve borusu vardır.- Tanrıya inanmak ve Müslümanlık temel unsurdur. -Toplantılarda amaçlara uygun eğitim verilir, otuz bir erdeme sahip olmak gerekir.-Üyelik uygulaması sırasıyla, Başvuru, kefil, teklif, tahkikat, kabul, giriş töreninden oluşur. -Yeni çırağın dört yöne tanıtımı yapılır.- Törenler kuralları içeren "Fütüvvetname" *denilen tüzüklere göre yapılır.-Cesur ve Adil olmak ve Adalet en temel kavramlardan biridir.*- Ahilik'te toplantılara katılım ve devam zorunluluğu esastır.- Ahiliğe kabulde ve derece yükselmelerinde peştamal *(Şedd)* kuşattırılır. Ana dereceleri Çırak, Kalfa ve Ustalıktır.- 'İhtiyaç Sandığı' (Orta Sandığı) ve Nakip Kese ile muhtaçlara yardım yapılır.-Törenlerin mahfil denilen yerde yapılır.-Derece geçişlerinde eserler sunulur.-Özel tokalaşma ve selamlaşma usulleri vardır.-Operatif ve spekülatif devrelerden geçmiştir. -Kadınlar Ahilik sistemine kabul edilmezler. --Akıncı güçlerinin tamamı Ahilerden oluşmakta olup, onlar için bir nevi *"İslami Şövalyeler" deyimi kullanılmıştır.*

Ahilik inançta hoşgörülü olup, akılcılığı savunur. Evrimcidir. Vahdet-i Vücutculuğu hatta felsefesinde Panteizm ve Teizmde reddetmez. Erdemler yaratılışta Tanrı tarafından özünden insana üflenmiştir.

Kaliteye Verilen Önem ve Denetleme

Ahi Evran'ın düzenlemiş olduğu kurallara göre, mesleklerin ve sanatların bölüştürülmesinden, malların üretiminden satışına kadar olan süreçte müşteri memnuniyetinin yanı sıra, meslek erbabı arasındaki rekabeti ve üretici-tüketici anlaşmazlıklarını ortadan kaldırmıştır. *Ürün* verilen standartlara uymaz, kalitesiz veya bozuksa, üstelikte yüksek fiyatla satılmışsa bu durum hemen Ahi Baba'ya haber verilirdi. Ahi Baba'nın talimatıyla Yiğit Başı esnafın dükkanına gider, diğer esnaf ve halkın gözü önünde dükkânı kilitler, dükkân sahibinin sağ ayağındaki pabucu alarak dükkânın damına atar ve bu durum *(Pabucu dama atılmak deyimi buradan gelmektedir.)* Tellal tarafından da umumi efkâra duyurulurdu. Böylece belirli süre veya tamamen meslekten ihraç edilerek. Bu kişiden alışverişte yasaklanmış olurdu. İcra edilen meslek dolayısıyla verilen zarar oluştuğunda tazmin ettirilirdi. (Örneğin;

Nalbant ustası atın ayağına nal çakarken ata zarar verirse, at iyileşene kadar her türlü bakımını yapmak zorundaydı. Ahilikte müşteri memnuniyetine çok önem verilirdi. Öyle ki; Kalfalıktan Ustalığa terfi eden her esnaf hemen dükkân açamazdı. Esnafın dükkân açabilmesini belirleyen önemli bir husus, esnaf birliğinin ihtiyaç olarak görüp, tespit ettiği toplam dükkân sayısıyla ilgiliydi. Ahilik teşkilatı hem esnaf ve tüccarın işsiz kalmaması ve talep fazlası üretimin doğurabileceği bunalımların önlenmesi hem de rekabet ve ihtirası önlemek amacıyla dükkân sayısı sınırlandırılmıştı. Arz ve talebe göre değerlendirilirdi. Ahilikte her önüne gelen istediği yerde istediği işi kuramaz. Kuracağı iş, belli şartlan yerine getirdikten sonra mesleği ile ilgili ve ihtiyaca uygun olmalıydı. Böylece eğitim istihdam ilişkisi muhafaza edilirdi. İhtiyaç kadar meslek eğitimi verilir, ihtiyaç kadar iş yeri açmakta ve eğitilmiş işsizler ordusunun yığılmasını önlenirdi.

Ahilik Sisteminin Etkileri

Ahilik teşkilatı 13. Yüzyıldan itibaren Anadolu'da inanılmaz bir disiplin ve organizasyonla halk kitlelerini bütünleştirdi harekete geçirdi. Onları esnaf loncaları sistemi altında organize etti. Piyasayı düzenleyerek, sürdürülebilir bir ekonomik sistem oluşturdu. Meslek mensuplarına belli kurallar çerçevesi içinde bir disiplin ve birlik getirdi. Halkın menfaatlerini destekledi. En ucuz ve en kaliteli ürünü halka sundu. *Üründe standardizasyonu getirdi.* Meslek öğretirken dürüstlük, insan sevgisi ve yardımlaşmayı temel ilke olarak aldı.

Sosyal Güvenlik Sistemi (Orta Sandıkları)

Orta Sandıkları Ahilik'te bir nevi yardımlaşma sandığıdır. Ahiler helal para kazanmak zorundaydılar. Bir Ahi'nin (18) dirhem gümüşten fazla maddî varlığı olamazdı. Ahi birliklerinde "can ve mal beraberliği" olarak ifade edilen dayanışma duygusu o kadar ileriye götürülmüştür ki; Ahilikte ihtiyaç sahibi esnaf ve sanatkarlara, iş göremez durumda olanlara, hastalara, bir felakete maruz kalanlara, vefat edenlerin yakınlarına, fakirlere "Esnaf Sandığı", "Esnaf Vakfı" veya "Esnaf Kesesi" gibi kurulan sandıklardan yardımlar yapılmakta ve ihtiyacı olanlara borç verilmekteydi. Yardımlar gelişi güzel değil, belli kurallara bağlı kalınarak yapılırdı. Bu yardımlar ile Üretim yapan, istihdam yaratan meslek erbabına ham madde temini, yeni işyeri açan ustaya kredi/sermaye vermek suretiyle kaliteli, ucuz ve bol üretim yapılması hedeflenmiştir. Özetle modern anlamda bir sosyal güvenlik hizmeti sağlamıştır. Batı ülkelerinde ise ilk Güvenlik sistemi 19. yılın ilk yarısından itibaren, Ahilikten yüzyıllar sonra oluşmuştur.

Zaviyeler- Ahi Okulları

Ahilik, eğitim ile ekonomik, sosyal ve kültürel hayatı bir bütün olarak ele alıp insanlarını her yönüyle bunlara uyum sağlayacak şekilde yetiştirdiğinden, dış verimliliği son derece yüksek bir eğitim gerçekleştirmiştir. Ahilik teşkilatı, eğitimde

insanı bir bütün olarak ele almış, sadece genel ve meslekî eğitimi değil, kişinin boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini de organize etmiştir. Yaren sohbetleri, çeşitli toplantılar ve eğlenceler ile üyelerin eğitimlerini bir bütünlük içinde geliştirerek boş zamanlan değerlendirme hususunda günümüze ışık tutmuştur.

Ahilik genelde meslek kuruluşu olarak anılsa da temelinde güçlü bir ahlak öğretisi bulunan kurumlardır. Bu nedenle Ahiler eğitimler için «Zaviyeler» kurmuşlardır. Köylerde ve yerleşim yerlerinden uzak yol üzerinde kurulmuş olan zaviyeler daha sonraları genellikle misafirhane olarak kullanılmıştır. Genç üyeler de buralarda mesleki ve askeri eğitimlerinin yanı sıra edebiyat müzik gibi sanat dersleri almışlar yaren sohbetlerine katılmışlardır. Zaviyeler sağladıkları güvenli ve bedelsiz konaklama hizmetleriyle adeta kutsal yer olarak sayılmışlar ve aynı zamanda birer «Ahi Okulu» olarak hizmet vermişlerdir. İbn-i Batuta, ahilerin beldelerde güvenlik sağlama görevini de yaptığını ve kendilerine sığınan köylüleri de eğiterek ve meslek sahibi yaparak yoksulluğu ortadan kaldırdıklarını söylemiştir. Atölyeler ve ticarethanelerde mesleki eğitim, zaviyelerde de dini ahlaki eğitim verilirdi. Ahi zaviyelerinde çıraklar ve ustalardan başka öğretmenler, müderrisler, kadılar hatipler, vaizler ve emirler gibi büyükler ve ilim ehli de bulunurdu.

Baciyan-ı Rum Teşkilatı

İlim, sanat ve ahlâka son derece önem verilen Ahilik'te, kadının da sosyal ve iktisadi hayatta önemli bir yeri bulunmaktaydı. Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı tarafından kurulan Bacıyân-ı Rum (Anadolu Bacıları) dünyada bilinen ilk kadın teşkilatıdır. Baciyan-ı Rum Teşkilatı'nın amaçları içinde Anadolu kadınlarının gerektiğinde düşmanlara karşı vatan savunmasında eşlerinin yanısıra *mücadele etmesi için eğitilmesinin* yanı sıra, kültür, sanat, edebiyat, sosyal ve iktisadi gibi alanlarda gelişmesini sağlamakta bulunmaktaydı. Bu teşkilat aracılığıyla Anadolu Kadınlarına "Eşine, işine ve aşına dikkat et "diğer bir ifadeyle "eşine yardım et, onu evine bağla, işine ve geçimine dikkat et" prensipleri benimsetilmiştir. Üzerinde önemle düşünülmesi gereken özelliği de "Dünyada İlk Kadın Loncaları" unvanını *bünyesinde taşımasıdır.*

Ankara Ahi Cumhuriyeti (Anadolu'da ilk Cumhuriyet)

Ahiler Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmaya yüz tuttuğu dönemde, Karamanoğullarının egemenliğinde kalan Ankara'da bir yönetim boşluğu doğması üzerine 1290-1354 yılları arasında idareyi ele almak zorunda kalarak; 64 yıl süren 'Ankara şehir cumhuriyetini Kurmuşlardır. Sonrasında Ankara bizzat Ahiler tarafından, destek verdikleri Osmanlı Devleti'ne kazandırılmıştır. Bu örnekten Ahiliğin bir özelliği daha ortaya çıkmaktadır. O da iktidar değişikliği sırasında çıkabilecek olası karışıklıktan devlet ve halkı kollama ve koruma görevidir. AHİ başkanları demokratik usulle seçilerek başa geçen, toplumun saygısını kazanan kişilerdi. Tarihçilerin "Ahi

Cumhuriyeti" nitelemesinde bulunmalarının sebebi Ahiliğin paylaşımcı, hakkaniyet ilkelerine bağlı özerk ve demokratik yönetim yapısıyla ilgilidir. Ahi Şerafettin'in mezar taşında "Sultan ahl al-futuvva va'l-muruvva Ahi muazzam" kaydı bulunmaktadır. Atatürk'ün Cumhuriyeti kurarken ve Ankara'nın başkent seçilmesinde ilk Ahi Cumhuriyetinden esinlendiği bazı araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir. *(11) Orta zamanlarda Ankara" başlıklı makalesinde PAUL WİTTEK Ankara'daki Ahilerden Ahi Şerafettin ailesinin diğer şehirlerdeki Ahiler gibi hükümdarı bir rol oynadıklarını ifade etmektedir.*

Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu

Ahilik; Anadolu Selçukluları döneminde her yere yayılıp iyice teşkilatlanmıştı. Öyle ki devletin zayıf kaldığı yerlerde önemli bir ekonomik, siyasi, sosyal ve askeri güç olarak kabul edilebilirdi. Osman Bey'in çevresinde pek çok ahi şeyhi vardı. Bunlardan Şeyh Edebali'nin kızı ile evlenen Osman Bey, Ahiler 'in desteğiyle alarak yeni bir devlet kurmuştur. Bazı kaynaklara göre devletin kurucusu olan Osman Gazi'nin oğlu Orhan Gazi'nin ve üçüncü sultan 1.Murat'ın Ahilik Şeddi kuşanarak Ahi teşkilatı üyesi olduğu bilinmektedir**.** İbn-i Batuta ve bazı kaynaklar Batı Anadolu yöresinde Türk toplumunun kuruluş evresinde Ahiliğin tahtın arkasında demokratik bir güç olarak iç çatışmaları önlediği ve sultanları kontrol etmek suretiyle onlara bir temel kazandırdığını **s**öylemektedir.

Kuruluş dönemindeki kurallar konulurken Osmanlı padişahları da umumiyetle çok realist hareket etmiş dünya işlerinde dini mülahazaların geniş ölçüde tesir altında kalacak kadar mutaassıp davranmak mecburiyetinde kalmadıklarını göstermişlerdir. Dikkat edilecek olursa, Ahiliğin dinle ilgisi olduğu ve dine inandığı halde dini görev almadığı, kuralları belirlediği halde siyasetle uğraşmadığı, devlete yardımcı olmasına karşın genelde resmi görev almadığı görülmektedir. Böyle bir kuruma dünyada rastlamak mümkün değildir. İşte Ahiliği üstün kılanda bu özellikleridir. *(12) Galip Demir. Ahilik ve Demokrasi s.123*

AHİLİK SONRASI VE GÜNÜMÜZ

Meslek ve Ahiliğin zamanla etkisini kaybetmesi ve dağılmasında genel olarak toplumsal ahlakın, özelde ise iş ahlakının bozulması etkili olmuştur. Osmanlı'da zayıflayan devlet otoritesi ve dış siyaset ise bu süreci hızlandırmıştır.

Ahilik Sisteminin Kaldırılması

Ahiliğin sanayi devrimine ayak uyduramaması, Kapitülasyonlar nedeniyle yerli ürünlerin yerini yabancı malların alması, sermaye birikiminin sağlanamaması, 1838'de imzalanan Osmanlı-İngiliz Serbest Ticaret Antlaşması ile ülkenin açık pazar

haline gelmesi, ticaret yollarında değişiklikler, narh sistemi, Ahi birliklerinde seçim yerine tayin sistemine geçilmesi, Yeniçeri ve sipahilerin birliğe sokularak esnaflık hakkı verilmesi, meslek ahlakına herkesin hassasiyet göstermemesi. (Normların dışına çıkılması) gibi nedenler Ahilik sisteminin zayıflayarak etkisini kaybetmesinin esas nedenleridir.

Diğer bir etkende Osmanlı yönetiminin ferman ve çıkardığı kanunlar olmuştur. Sultan Ahmet döneminde, 1727 yılında Tekel ve imtiyazlık anlamına gelen "Gedik" denilen yeni bir sistem uygulanmaya başlandı. Kırım savaşı ardından, I. Abdülmecid'in 1856 da yayınladığı "Islahat Fermanı" ile Osmanlı İmparatorluğunda bulunan bütün uyruklarının her türlü sanat, ticaret ve mesleklerini özgürce yapabilmeleri kabul edildi. 1860 yılında Gedik Beratları hükümsüz oldu. 1861 yılında da tekelcilik usulü kaldırıldığından yeni Gedik tesisi edilmemesi kanunu çıktı. 1912 yılında ise kanunla yedi yüzyıla yakın bir geçmişi olan Ahilik Teşkilatı tamamen kaldırılmıştır.

Cumhuriyet Dönemi ve Etkileri

Ahilerin kurduğu esnaf ve sanatkârlar birliklerinin ekonomik ve sosyal içerikli ana kurallar, daha sonraları bu alanda hazırlanan yasaların ve yönetmeliklerin temelini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Cumhuriyetin ilanından sonra ilk esnaf sanatkâr örgütlenmesi 5373 sayılı Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri Kanunu ile oldu. Ardından 1964 yılında yürürlüğe konulan 507 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu ve 2005 yılında yürürlüğe giren 5362 sayılı Esnaf Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu ile esnaf sanatkârlar teşkilatı olarak ortaya çıkan TESK, modern Ahi birlikleridir. Bununla birlikte Türk İş Kanunu düzenlenirken Ahiliğin oluşumuna kaynaklık eden ilkeler de dikkate alınmıştır. Ahiliğin olmazsa olmazı kuralları ile iş kanunu pek çok noktada benzerlik göstermektedir. Bunlar; Kıdem tazminatı, işverenin sorumluluğu, yeni iş arama izni, çalışma belgesi, işverenin ücret ödeme sorumluluğu, asgari ücret, fazla çalışma ücreti, sigorta primi, çocukları çalıştırma yasağı ve benzeri hükümlerdir.

Günümüzde ise

Tüm bu açılardan bakıldığında günümüzde Ahiliğin bünyesinde oluşturduğu fonksiyonların bütünüyle uygulayabilecek bir kurumun bu günkü dünyamızda hayata geçirilebilmesi zor ve faydasız olarak görülmüştür. Dolayısıyla da Ahilik, etkisini yitirerek, yılın belirli bir haftasında sadece folklorik ve kültürel bir gelenek olarak kutlanır hale gelmiştir. Ahilikte yardımlaşma uygulamaları günümüzde sosyal devlet anlayış ve bazı uygulamalarla kısmen de olsa örtüşmektedir. Ahilik felsefesinden faydalanılarak sosyal devlet inşasında kalıcı ve katkı sağlayabilecek çözümler bulunabilirdi. Ahiliğin, faydalı bir ekonomi yaratmak ve ülkenin huzur ve istikrara kavuşturulmasında önemli ilkelerinden uyarlamalarla faydalanılamaması, asırlar boyu Ahilik uğraşları ve erdemlerinin günümüzde yeteri kadar faydaya

dönüştürülemediği sonucunu doğurmaktadır. Toplumlar karşılaştıkları sosyal ve ekonomik zorluklara karşı kendine özgü ve geleneklerine uygun felsefedeki politikaları gündeme getirebildiklerinde daha başarılı olabilmektedirler. Japonların mucizevi kalkınmalarındaki başarının elde edilmesinde, çalışma yaşamında kendine özgü geleneklerinden gelen kurallarına borçlu olduklarını hatırlayalım. Türk toplumunu geçmişte bir anlamda ekonomik sistemsel yapıya dönüştüren Ahilik gibi kurumların güncelleştirilmiş özelliklerinin devam ettirilmesi, modern toplumda farklı ihtiyaç ve ideallere sahip olunsa da kültür, gelenek ve sosyal değerlerinin bu ideal ve araçlara güç katmasına fayda sağlayacağına inanılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. *Ahilik Teşkilatı Yrd. Doç. Dr. Sevgi Işık Erol*
2. *Ahilik ve Demokrasi Galip Demir*
3. *Sokrat ve Eflatundan günümüze Ahilik Sadık Göksu*
4. *Ahilik Bektaşilik Alevilik ve Mevleviliğin kökenleri İsmail Tokalak*
5. *Ezoterik Batini Doktrinler tarihi Cihangir Gener*
6. *Ahilik Tarih Öncesinde Başlar. Sadık Göksu*
7. *Bir Türk kurumu olan Ahilik Prof. Dr. Neşet Çağatay*
8. *Anadolu Selçuklu döneminde Ahi Teşkilatında Eğitim Doç. Dr. Fahri Kayadibi*
9. *Kramer Tarih Sümer'de başlar*
10. *Ksenophon'un Sokrates'ten anılar çeviri Prof. Dr. Candan Şentuna*
11. *Ahilik ve Masonluk. Anadolu Güneşi Araştırma Locası*
12. *Eflatun Devlet ve Yasalar*
13. *Lewis Henry Morgan, Eski Toplum 1, İstanbul, 1986*
14. *V. Dıakov S. Kovalev, İlkçağ Tarihi 1, Ankara, 1987*
15. *Orta Çağlarda Ankara Paul Wittek*
16. *The Cathedral Builders Leadar Scott*
17. *The story of a Great Masonic Guild Lucy Baxter*
18. *The Comacines: their predecessors and their successors W. Ravenscroft*
19. *Orta Çağda Mimari Bir örgüt 1923 The Builder dergisi yazısı H.L. Haywood*

IN EMINENTI

Uğur ÇİLİNGİROĞLU

There were difficult times during the 18th Century when the regimes of the European countries endeavoured to protect themselves against secret societies, Freemasonry beeing one of them. The Roman Catholic Church issued a Papal Bull *"In Eminenti Apostolatus Specula"* by Pope Clement XXII, in 1738. Following the first one, there were 16 more papal pronouncements against Freemasonry. Despite the draconian measures intigated against them, their number was to increase and their struggle against the Inquisition's persecution to continue for another three-quarters of a century. Eventual conformity secured after 245 years with code 1374 of The Canon Law 1983 by Pope John Paul II; the new code would drop automatic excommunication for those who join Masonic organizations, calling instead for a just penalty against members of groups that plot against the Church.

Giriş:

Orta Çağ'da Vatikan fermanları Latince yazılıyor, adını da metnin ilk kelimelerinden alıyordu. Doğum adı Lorenzo Corsini olan Papa XXII. Clement, 28 Nisan 1738'de Hür Masonları aforoz ettiği fermanı, Bulla In Eminenti Apostolatus Specula'yı, yayınladı (Bulla= ferman, In Eminenti Apostolatus Specula= dini liderliğin yüksek gözlem kulesi).

Papa Siricius'un 385 yılında sapkınların toplumsal yaşamdan dışlanması talimatı ile başlayan aforoz uygulaması, Papa I. Leo'nun kitabında (Leo's Tome) sıraladığı benzer prensiplerin 451 tarihli Kadıköy Konsili'nde "Aziz Petrus'un Sesi (Voice of Peter)" olarak kabul görmesiyle resmiyet kazandı. 12. yüzyıla gelindiğinde ise bir dizi Vatikan kararları görüyoruz; Papa III. Alexander'ın topladığı Üçüncü Lateran Konsili'nden (1179, Third Council of the Lateran), sapkınlık suçlaması ile aforoz edilenlerin mallarına el konulması, sürgün edilmeleri veya ağır şekilde cezalandırılmaları kararı

çıktı. Kutsal Roma İmparatoru I. Frederick ile anlaşan Papa III. Lucius, sapkınların Kilise'nin kuracağı mahkemelerde yargılanacağını 1184 yılında Bulla Ad Abolendam ile duyurdu. 25 Mart 1199'da Papa III. Innocent, yayınladığı Bulla Vergentis In Senium ile aforoz edilenlerin sapkınlığa devam etmeleri halinde ölümle cezalandırılmalarını emretti. Tarihe Engizisyon olarak geçen uygulamada, Papa IX. Gregory'nin 20 Nisan 1233 tarihinde yayınladığı Bulla Licet Ad Capiendos ile başladı.

Orta Çağ'ın Avrupasında herhangi bir ülkede yaşayan sıradan biri olduğunuzu varsayın. Yaşamınızın çocukluktan sonraki evresinden başlayarak, ölünceye kadar iyi Hristiyan olmanız beklenmekte. Hristiyanlık, kiliseler ve bağlı oldukları Vatikan aracılığıyla, hükümdarınızın bile değiştiremeyeceği yetkiler ile yaşamınızın ruhani yönünü teslim almış durumda. Aile yaşantınız, sarf ettiğiniz sözler ve hayat tarzınız komşularınızdan başlayarak ait olduğunuz çevrenin çok sıkı gözetimi altında. Kilise tarafından kabul görmeyen her teolojik doktrin, inanç veya sistemi takip edenler sapkınlıkla suçlanmakta, dolayısıyla iyi Hristiyan olmayanların ya da kilisece olmadığı düşünülenlerin başlarına gelenler hakkında etraftan, ana-babanızdan duyduklarınız sizin ve çevrenizdeki herkesin ruhuna korku salmış olmalı. Bu durumda, çoğunluğun yaptığını yapmak, kiliseye mutlak itaat etmek dışında elinizden fazla bir şey gelmemekte. Kısaca yukarıda tarif edilen durumdaki siz, ruhen bağlı olmak zorunda kaldığınız kiliseye boynu kıldan ince bireysiniz.

Hür Masonların 1723 Anayasası:

Londra Yangını sonrasında St. Paul Katedrali'nin tadilâtını üstlenen Christopher Wren, çalışanların dinlenmesi için şantiyenin hemen kuzeyindeki Peternoster Meydanı'na Mitre Tavernası'nı açtırmıştı. Zaman içinde Mitre el değiştirdi, yeni adı Lir Tavernası oldu. Tavernanın tabelasındaki kuğu ve lir resimleri toplantı yerleri için şifreli ad arayanlara ilham verdi; kuğu figürü kaza, lir de ızgaraya benzetildi, tavernanın kod adı Kaz ve Izgara Tavernası (Goose and Gridiron Tavern) oldu. Londra'nın muhtelif şarap evi ve birahanelerinde toplanan 4 locanın 21 Haziran 1717, St. John Günü'nde Goose and Gridiron Tavern'de buluşarak çalışma prensiplerini belirledikleri ilk toplantı, İngiltere Büyük Locası'nın kuruluş tarihi olarak kabul edilir.

Büyük Loca'nın görevlendirdiği İskoç asıllı Presbiteryen din adamı James Anderson'un yazdığı varsayılan Hür Masonların Anayasası, 1723 yılında yayınlandı. Günümüzde tıpkıbasım kopyası satılan kitabın orijinali 108 sayfadır. Ülkemizde yaygın olarak Anderson Nizamnamesi olarak bilinen ve sadece 4 yapraklık maddelerin dilimize tercüme edildiği kitabın en önemli bölümü hemen başlangıçta yer alan 48 sayfalık tarihçedir. "Yeni bir kardeşin tekrisinde, Üstad-ı Muhterem veya Nazır is'adında okunacak veya bir başka kardeşe okutturulacaktır" talimatını takiben; "Evrenin Ulu Mimarı olan Tanrının suretinde yaratılan ilk ebeveynimiz Adem'in kalbine geometri kazınmış olmalı, geometrinin prensiplerini onun çocuklarının kalplerinde de buluyoruz..." diye başlayan tarihçede, Tevrat'ın Tevkin bölümündeki sırayı takip

ederek; Adem'in oğlu Kain'in kendi oğlu Hanok adına kent kurmasını, Hanok'un soyundan gelen Lamek'in oğlu Nuh'un yaptığı gemiyi, Nuh'un oğullarından Ham'ın ikinci oğlu Mitsraim'in geometriyi Mısır'a götürdüğünü ve ileride piramitlerin bu bilgi ile yapıldığını, küçük oğlu Kenan'ın 11 oğlunun yaptığı eserleri, Ham'ın soyundan gelen Kuş'un oğlu Nimrad'ın kurduğu Erek, Akkad, Kalne ve Resen kentleri anlatarak bu Kralî Sanat'ın nesiller boyu aldığı yol özetlenir; Kral Süleyman, Kral Hiram, Mimar Hiram, Zorobabel, Halikarnaslı Kral Mausoleus ve anıtı, Julius Caesar, Romalılar, Vikingler, Saksonlar, Şövalyeler, Christopher Wren, İngiliz kral ve kraliçelerin kurduğu kentler, inşa ettikleri eserler sıralanır ve Londra'daki dört locanın oluşturduğu birlik anlatılır. Görüldüğü gibi, tarihçede herkes var ama Vatikan ve Papalar yok.

Kısacası; Anderson'un kitabında din savaşlarından, mezhep çatışmalarından, iktidar çekişmelerinden duyulan bıkkınlık dile getiriliyor ve tüm insanlığı kucaklayacak yeni bir öğretinin kuralları belirleniyordu.

Aforoz:

İngiltere dışındaki ilk loca 1726'da Paris'te kuruldu, aynı tarihte Avusturya İmparatorluğu'ndaki ilk loca Prag'da çalışmaya başladı. İtalya'da 1733'te, Hollanda'da 1734'te, İsveç'te 1735'te ve İsviçre Cenevre'de 1736'da Hür Mason locaları açıldı. Hür Mason François Lorraine 1736'da Maria Theresa von Habsburg ile evlenince Avusturya İmparatoru oldu. İmparator, Viyana'da yeni localar kurdu ve Habsburg Hanedanı'nın hüküm sürdüğü her yerde Hür Masonların hamiliğini üstlendi. 1737'de Almanya'daki ilk loca Hamburg'da açıldı. İleride Prusya'nın başına Büyük Friedrich unvanı ile geçecek olan Friedrich Rheinsberg tekris oldu. Hür Masonluk İspanya, Portekiz ve Rusya'da da hızla yayılmaya başladı; 20 yıl içinde Fransa, Avusturya, İsviçre, Danimarka, Rusya, Hollanda ve İsveç'te loca sayısı Büyük Loca kurabilecek kadar çoğaldı. Polonya Kralı II. Stanislas, İsveç Kralı Adolphus Friedrich daha sonraki Kral, IV. Gustav ve Fransa Kralı XV.Louis; İngiltere Tahtı'ndaki Hannover Hanedanı'nın en önemli destekçileri olan Pope, Swift, Boswell ve Hogart Aileleri Hür Masondu. Hür Masonluk hem Avrupa'ya hem de İngiliz, Hollandalı, İspanyol ve Portekizli denizciler vasıtası ile dünyanın her yerine yayıldı, Amerika ve Kanada'da da localar açıldı.

Roma Katolik Kilisesi bu gelişmeleri endişeyle izliyordu. Almanya'daki önemli etki alanları olan Berlin'de 1737'de loca kurulduğunun haberi Vatikan'a ulaşınca Papa XII. Clement, yardımcıları iki Kardinal ve Baş Engizitör'ü 25 Temmuz 1737'de Floransa'da toplantıya çağırdı. Toplantının gündemini tek madde oluşturuyordu; Hür Masonluk.

Hür Masonluğun gösterdiği gelişme Vatikan'ı rahatsız etmişti, çünkü loca toplantıları sadece üyelere açıktı ve içeride ne olup bittiğini öğrenemiyorlardı. Ayrıca, kendilerine

hiç danışılmadan 1723'de yayınladıkları Anayasa ve özellikle giriş bölümündeki tarihçe kabul edilemezdi.

İngiltere Kralı I. James, İncil'i 1611'de tercüme ettirmiş ve herkesin anlayacağı bir hale sokmuştu. Localarda İncil okunuyor, tartışılıyor, Kalvinci Protestanlık akımı hızla yayılıyordu ve bu akım, Vatikan'ın kayıtsız şartsız itaate zorlayan dogmalarına ve itaatkâr kaderciliğine meydan okuyordu.

Vatikan'ın dogmaları kesin ve tartışılmazdı ve yüzyıllardır değişmiyordu. Ancak 18. yüzyılda Avrupa büyük bir değişim içindeydi. Eşitlik ve insan hakları kavramları ile birlikte sosyal reformların ilk adımları da atılıyordu. Masonik öğreti, ticaret, sanayi ve bilimsel gelişmeye çok çabuk adapte oldu. Vatikan sürekli geçmişe bakarken Hür Masonluk hep ileri bakıyordu.

Eskiden Vatikan, Hristiyan Dünyası'nın yüksek tahkim makamıydı. Ülkeler arasındaki anlaşmazlıklarda müzakereci, uzlaştırıcı, barıştırıcı hatta cezalandırıcı konuma sahipti. Ancak Protestan ve Ortodoks mezheplerinin ortaya çıkması ile Hristiyan âleminde Vatikan'ın etki alanı oldukça daraldı. Protestan ve Ortodoks Kiliseler ruhani ve dünyevi hiçbir işlerinde Vatikan'ı dinlemez oldular. Gerçi Fransa, Avusturya, Güney Almanya, İtalya, İspanya ve Portekiz'de hâkimlerdi, ancak Hür Masonluk bu ülkelerde de hızla yayılıyor ve etki alanını genişletiyordu. Localar arasında mezhep çatışması olmadığı için iletişim çok sistematik ve akılcıydı. Doktrin ve dogmasız sorunlar tartışılıyor ve akılcı çözümler üretiliyordu. Localarda her türlü konu görüşülüyor ve loca ziyaretleri vasıtası ile birbirleri arasında haberleşme sağlanıyordu.

Loca üyeleri devlet adamlarından, askerlerden, tüccarlardan ve aristokratlardan oluştuğu için aralarında ittifaklar kurdukları gibi, anlaşmazlıklara da çözüm üretebiliyorlardı. Örneğin; Protestan Prusya ile Katolik Avusturya iki defa savaşın eşiğine geldikleri halde, Prusya Kralı Büyük Frederich ile Avusturya İmparatoru François Lorraine Mason oldukları için uzlaştılar. Bu uzlaşmayı Vatikan'ın sağlaması mümkün değildi. Masonluk hiçbir zaman din düşmanlığı yapmadı ve dine alternatif olmadı, ancak Vatikan Avrupa hâkimiyetini kaybederken yerini Hür Masonluk alıyordu.

Asıl büyük tehlike Katolik Kilise'nin kendi içindeydi. Sağduyu sahibi, aydın fikirli ve Engizisyon uygulamalarından rahatsız olan Katolik din adamları arasında Mason olanların sayısı hızla artıyordu. Mainz'de piskopos ve emrindeki tüm papazlar loca üyesiydi. Erfurt'ta bir başka piskopos, manastırın içindeki papaz odasını locaya çevirmiş ve manastır Masonların toplantı yeri olmuştu. Venedik'te bir locaya iki başpapaz ile papaz okulunun dekanı girmişti. Bir başka Venedik Locasının üyeleri arasında 13 papaz vardı. Pek çok locada görevli konumundaki Katolik Masonların büyük çoğunluğunu din adamları oluşturuyordu ki, aralarında bir kardinal ve beş başpiskopos vardı.

25 Temmuz 1737 Floransa Toplantısında tüm bu konular görüşüldü ve Hür Masonluğun yakın takibe alınmasına karar verildi. Ancak; Avrupa'nın çeşitli bölgelerindeki Engizitörlerden yağmur gibi gelen jurnaller neticesinde Papa XII. Clement 28 Nisan 1738'de Masonları doğrudan hedef alan Bulla In Eminenti Apostolatus Specula'yı yayınladı:

PİSKOPOS CLEMENT
Tanrı'nın Hizmetçilerinin Hizmetkârı
Tüm İnananları Selamlar ve Kutsar

Kutsal merhamet; erdemleri verilen göreve yetmeyen Bizleri, dini liderliğin yüksek gözlem kulesine yerleştirdiği ve pastoral muhafaza görevini omuzlarımıza yüklediği için Bizler, göklerden bize bahşedildiği ölçüdeki dikkatimizi; devamlı bir özen ile, dinin bütünlüğünü hatalardan ve kötülükten koruyan ve en çalkantılı dönemlerde dahi Katolik Dünyasına rahatsızlık verecek tehlikelerden arındıran hususlara verdik.

Yaygın olarak Hür Mason veya Frank Mason olarak bilinen veya başka dillerde farklı isimler alan belirli Cemiyet, Yandaşlık, Kurul, Şûra, Cemaat veya Tarikatların iyice yaygınlaştığı ve günbegün kuvvetlerinin arttığı şimdi kulağımıza çalınmış, bu durum yaygın söylentiler vasıtasıyla da açıklık kazanmıştır; herhangi bir din veya mezhebe bağlı, doğal dürüstlüğün mevcudiyetinden memnun bazı kişiler, kendi koydukları yasalara ve tüzüklere göre katı ve kırılamayan bir bağ ile birbirlerine bağlanmışlar ve bu bağ, Kutsal İncil'in üzerine yapılan yemin ve bir +çok ağır cezalar sayesinde onları birlikte gizlice yaptıkları hakkında dokunulmaz bir ketumiyeti korumaya mecbur kılmıştır.

Ancak, kendine ihanet etmek ve beraberinde getirdiği yaygara ile kendini ele vermek, suçun tabiatında yatar.

Bu sebeple, daha önce bahsi geçen Cemiyet veya Gizli Tarikatlar, inançlı kişilerin zihinlerinde en büyük şüpheye sebep olmuş ve tüm muhafazakâr ve dürüst insanlar, bu toplulukların ahlaksız ve sapkın olduğu kanısına varmışlardır. Şayet; eğer ki şeytanlık peşinde değillerse, şeffaflığa karşı böyle büyük bir nefret beslemezler. Bazı ülkelerde söylentiler öyle bir raddeye varmıştır ki, o ülkelerde bu nevi cemaatler resmi makamlar tarafından kamu güvenliğini tehlikeye attıkları gerekçesiyle yasaklanmış ve bir süre önce ihtiyaten ortadan kaldırıldığına da müşahede edilmiştir.

Dolayısıyla, bu tür Topluluk veya Tarikatların hem dünyevi duruma hem de ruh sağlığına olan büyük zararını akılda bulundurarak ve onlara ne sivil ne de Kilise Yasası'nda bir yaptırım olmadığını da fark ederek ve Bizler, bir inananın ve Tanrı Evi'nin koruyucusunun görevinin, böyle adamların haneye hırsız gibi girmemeleri, tilki gibi bağı mahvetmeye yeltenmemeleri için sabah akşam tetikte durmak olduğu kutsal söz tarafından öğretildiğimiz için; dahası, saf insanların kalplerini

sapkınlıktan korumak, masumların gizli oklar tarafından yaralanmalarını engellemek, düzeltilemeyecek günah işlemeye giden o geniş yolu tıkamak ve Bizlerce bilinen diğer adil ve mantıklı nedenler için; dolayısıyla Bizler, Kutsal Roma Kilisesi'nin Kardinalleri bazı Muhterem Kardeşlerimizden de görüş alarak ve ayrıca Bizim kendi rızamız, belli bilgi birikimimiz, olgun tartışmalarımız ve geniş dini liderlik gücümüz ile karar verir ve beyan ederiz ki: Hür Masonlar, Frank Masonlar veya herhangi başka bir ad ile tanınan bahsi geçen Cemiyet, Yandaşlık, Kurul, Şura, Cemaat veya Tarikatlar kınanacak ve yasaklanacaktır; ebediyen geçerli olan Anayasamıza dayanarak; Biz, onları kınıyor ve yasaklıyoruz.

Bu nedenle kutsal itaat sayesinde ve kesinlikle emrediyoruz ki, her ne durum, sınıf, hal, rütbe, haysiyet veya seçkinlikte olursa olsun, kah rahip kah rahip olmayan, sivil veya keşiş, hatta özel ve kişisel övgü hak edenler dahi, kimse, hiç bir sebep veya bahaneyle, daha önce bahsi geçen Hür Masonluk, Frank Masonluk veya başka her ne isim taşıyan bu nevi cemiyetlere katılmaya, onları yaymaya, onlara destek olmaya, onları evlerinde ağırlamaya veya saklamaya, onlara kaydolmaya, onlarla birlik olmaya, onların toplanması için izin veya yetki vermeye, onlara her hangi bir şekilde yardım etmeye, onlara gizli veya açık, doğrudan veya dolaylı olarak tavsiye, teşvik veya cesaret vermeye cüret etmeyecektir; başka kimseyi bu topluluklara üye olmak, katılmak veya yardımcı olmak için kışkırtmayacak, teşvik veya ikna etmeyecektir; herkes bu Cemiyet, Yandaşlık, Kurul, Şura, Cemaat veya Tarikatlardan tamamıyla uzak duracaktır; aksini yapan, hiç bir beyana gerek duyulmadan ve ölüm saati dışında, ancak sadece Bizim veya dönemin Roma'daki Papası tarafından günahı bağışlanabilecek şekilde, aforoz edilecektir.

Dahası; Piskoposların, Kardinallerin, diğer yerel din adamlarının ve Engizitörlerin; her ne mevki, sınıf, rütbe, medeni durum, yaş veya cinsiyette olurlarsa olsunlar, ihlal edenleri araştırmalarını ve kovuşturmalarını, onları sapkınlıklarına layık cezalara çarptırmalarını arzuluyor ve emrediyoruz.

Bu kişilerin her birine, lazım olduğu sürece, ihlal edenleri araştırmak ve takip etmek, onları yargılamak ve hak ettikleri şekilde cezalandırmak için yerel kolluk kuvvetlerinin yardımını isteme yetkisini de veriyoruz.

Tanrımızın 1738 yılının 28 Nisan'ında, Roma'da Santa Maria Macciore Bazilikası'nda yazılmıştır.

Mason Avı:

Bulla In Eminenti'yi takip eden yıllarda Masonların başına gelenlerin öğrenilmesinde yardımcı olan iki kaynaktan bahsetmekte fayda var; Londra'da 1730 yılında tekris olan ancak 05 Mart 1741'de tutuklanan John Coustos; Mason kardeşleri tarafından Engizisyon'un elinden kurtarılınca, 1746'da yayınladığı "Hür Masonluk İçin John

Coustos'un Çektiği Acılar" adlı kitabında, geçirdiği sorguları yazdı ve gördüğü işkenceleri illüstrasyonlar eşliğinde anlattı.

İkinci kaynak ise; Venedik'te 26 Temmuz 1755 gecesi 40 askerin eşlik ettiği Engizitör tarafından tutuklanan ve Piombi Hapishanesi'nde işkenceli sorguya alınan Giocomo Casanova'nın kaçmayı başardıktan sonra 1788'de kaleme aldığı "Hayatımın Hikâyesi" adlı kitabı. Casanova, başına gelen felâketi çok detaylı anlattığı kitabında, ayrıca günümüze ışık tutacak mesajlar da paylaşmış:

"Muhterem bir beyefendinin teklifiyle 1750'de Lyon'da Roche Baron'unun evinde tekris oldum. Paris'e Çırak Mason olarak geldim, bir kaç ay sonra sırasıyla Kalfa ve Üstat Mason oldum. Üstat Masonluk Hür Masonluktaki en kıymetli derecedir. Daha sonraları verilen masonik unvanlar sembolik hoşluklardı ve hiç biri Üstat Mason olduğumda aldığım hazzın yerini tutmadı... Dünyayı, iyi cemiyetleri, düzgün insanları tanımak isteyen sağlıklı doğmuş her genç adam mutlaka Hür Masonluğa katılmalıdır. Tüm zeki ve yetenekli kişiler kendi gayretleri veya servetleri sayesinde Hür Mason olmuşlar. Bazıları sırf meraktan katılmış ve kelimelerle işaretlerin sırrını çözemeden, anlamadan üst derecelere ulaşmayı amaçlıyorlar. Bu çok yanlış ve hatta Masonluk için de büyük tehlike. Masonluğu öğrenmenin yolu loca çalışmalarına katılmak, araştırmak, tefekküre dalmak ve sentez yapmaktan geçer. Derece törenleri için de aynısını söyleyebilirim, her törenin kendi içinde bir öğretisi vardır ve her kişide farklı yansımalar bulur. Önemli olan bunların manasını çözmek ve emanet edilen sırları muhafaza etmektir".

1738 Yani Anayasa:

İngiltere Büyük Locası, In Eminenti'ye cevabını James Anderson ile hemen verdi; "Kadim ve Şerefli Kardeşlik Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Anayasası", aynı yıl 1738'de yayınlandı. Günümüzde tıpkıbasım kopyası satılan kitabın orijinali 232 sayfadır. Ülkemizde dilimize yine sadece 4 yapraklık maddeler bahsi tercüme edilen bu kitabın da en önemli bölümü başlangıçtaki 142 sayfalık tarihçedir.

"Evrenin Kadiri Mutlak Mimarı ve Büyük Üstadı, her şeyi çok güzel ve Geometriye uygun olarak yarattı..." cümlesiyle Âdem öncesinden başlayan bu tarihçeyle, İngiltere'deki Operatif Masonluğun başladığı Roma işgal döneminde (M.Ö. 54) kurulan meslek loncalarından, kitabın yayınlandığı 1738 yılına kadar, Britanya'da hüküm süren her bir imparator ve kral döneminde inşa edilen kale, sur, köprü, katedral, saray ve diğer tüm önemli yapılar anlatıldı, Vatikan'a;"Ben senden çok daha eskiyim, yeni çıkmadım" mesajı verildi. Yeni Anayasa'da iki önemli ayrıntı daha vardı:

1) Yükümlülüklerin "Tanrı ve Dinle Alakalı" ilk maddesine üç ilave yapıldı:

   Vatikan Dogmaları'ndan biri de Nuh Tufanı Öyküsü'ne inanmak, dolayısıyla Nuh Peygamber'i tanımaktır. Bu vesileyle Nuh Peygamber'in izinden yürüyen

kişilerin benimsediği "tüm putları reddetmek", "gerçek tanrıya inanmak" ve "insan öldürmemek" şeklindeki Nuh'un Üç Büyük Buyruğu'na atıf yapılarak; "Masonlar Nuh'un izinden giderler, yani sapkın değillerdir" vurgusu yapıldı.

2) Yükümlülüklerin "Davranışlar" maddesine yeni bir 7. fıkra; "Bir Kardeşin Arkasından ve Yüzüne Karşı Davranış" alt başlığı ile eklendi. Yeni fıkra şöyle oldu: "Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar sadık ve vefalı bir kardeşe iftira ve dedikodudan kaçınmakla veya kişiliği ve hizmetleri hakkında saygısız konuşmamakla ve her türlü kin ve garez gütmemekle yükümlüdürler; şerefli bir kardeşe başkalarının da iftira atmasına izin vermemelisiniz, onun şahsiyetini savunmalısınız".

Engizisyonun sadist işkencelerinin amacı, kurbanlarını itirafa zorlamanın yanı sıra, ağızlarından yeni isimler de alabilmekti. Bu ek fıkra, Masonların birbirlerini ele vermemeleri veya ortamı fırsat bilerek şahsi kıskançlık ve husumetlerin, asılsız iftiralara dönüşmesini önlemek için yazıldı.

Tüm bu çabalar sonuçsuz kaldı; 14 Ocak 1739'da Vatikan Genel Sekreteri Kardinal Joseph Firrao, In Eminenti'ye ilave bir tamim yayınlayarak Hür Masonlara verilecek cezanın ölüm olduğunu ilan etti. Geçen zaman içinde, Vatikan muhtelif tarihlerde Hür Masonluk aleyhtarı 16 Bulla daha yayınladı.

Son

Papa XV. Benedict döneminde 27 Mayıs 1917 tarihinde, geçerli tüm Vatikan Bullaları Codex Iuris Canonici adı altında toplandı ve numaralandırıldı. Buna göre, 2335 numaralı Kilise Yasası(2335 of the 1917 Code of Canon Law); "Kilise veya resmi yerel idareler aleyhine faaliyet gösteren Mason tarikatı veya diğer benzer cemiyetlere katılanlar, Papalık makamı tarafından aforoz edilirler" hükmü taşıyordu.

Barış 1983'de geldi; Papa II. John Paul, Codex Iuris Canonici'yi revize ettirdi ve 1983 Kilise Yasası'nın 1374. maddesi (1374 of the 1983 Code of Canon Law); "Kilise aleyhine faaliyet gösteren kuruluşlara katılan, müstahak olduğu cezaya çarptırılacaktır; ayrıca bu nevi kuruluşlarda üst düzey veya yönetici konumunda olanlar Kilise hizmetlerinden men edilecektir" şeklinde düzenlendi. Hiçbir inanç sistemi ve dini kuruluş aleyhinde faaliyet göstermeyen Hür Masonlar ile Vatikan 245 yıl sonra barışmış oldu.

KAYNAKLAR

1. The Sufferings of John Coustos For FreeMasonry; John Coustos, R.Storrs, 1820.
3. The Inquisition; Michael Baigent and Richard Leigh, Penguin Books, 2000.
5. I Just Didn't Know That; Neville Barker Cryer, Lewis Masonic, 2002.
6. The Constitutions of The Free-Masons 1723; James Anderson, Forgotten Books, 2002.
7. The New Book of Constitutions of The Antient and Honourable Fraternity of Free and Accepted Masons 1738; James Anderson, Kessinger Publications, 2003.
8. Year Book of The Grand Lodge of Antient Free and Accepted Masons of Scotland, EdinburgFreeMasons' Hall, 2004.
9. The Story of My Life; Giacomo Casanova, Penguin Classics, 2005.
10. The City of London A Masonic Guide; Ian Allan Publishing, 2006.
11. Not A Crime But A Sin?; Axel Pohlmann, FreeMasonry Today, 2007.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	LOCA	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
Ali Rıza YOLCU	YEDİTEPE	30.05.2019
Mehmet Salih OSMANOĞLU	ŞEFKAT	15.06.2019
Cemsit Ali Han LODİ	ÜLKÜ	30.06.2019
Ali Oktay PULAT	NAR	23.07.2019
Turan KARASU	HÜR DUVARCILAR	18.08.2019
Erbil ÖDEMİŞ	ÇAĞ	06.09.2019
Rifat İlya BEHMUARAS	FREEDOM	15.09.2019
Namık Kemal BARAN	DİKMEN	29.09.2019
Tunçay ŞANLI	NAR	03.10.2019
Alper ÖZMERT	ÜLKÜ	13.10.2019
Metin ÇELİKEL	ÜÇGEN	26.10.2019
İdris ÖZÖREN	HÜR DUVARCILAR	27.10.2019
Nihat Bozkurt ERMAN	SEVENLER	30.10.2019
Aykut ÇINAROĞLU	DİKMEN	04.11.2019
Hitay GÜNER	ZEYTİNDALI	05.11.2019
Günay ÇAM	BAŞARI	19.11.2019
Sedat ŞARDAĞ	IŞIK	21.11.2019
Halil Turhan YARGIN	AHENK	30.11.2019
Ali Sami ATAOĞLU	EŞİTLİK	01.12.2019
Abdullah Şevki GÖKERMAN	ZENİT	03.12.2019

HİÇBİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Ebedi Maşrık'a intikal eden Kardeşlerimize Evrenin Ulu Mimarı'ndan sonsuz mağfiret kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

MİMAR SİNAN DERGİSİ YAZI KABULÜ ve YAYIN KURALLARI

Yazının Kabulü
Mimar Sinan Dergisi Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği'nin üç ayda bir yayınlanan akademik nitelikteki yayın organıdır ve 10 Ekim 1966 tarihinden beri yayınlanmaktadır. Dergide, Masonlukla ilgili özgün araştırma, makale ve çeviriler yayınlanır.

Mimar Sinan Dergisi iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, hakemler tarafından değerlendirilen ve yayınlanması uygun görülen, konuya ilişkin yeni bir bilgi, belge veya yeni bir özgün yaklaşım getiren araştırma yazılarına, ikinci bölümde de dergi alanı kapsamındaki konulara ilişkin özgün bir bakış açısıyla ele alınmış yorum makalelerine yer verilmektedir.

Yazarlar, makalenin özgün bir yazı olduğunu, daha önce herhangi bir yerde yayınlanmadığını ve makalenin değerlendirme süreci içerisinde başka bir yerde yayınlanmayacağını kabul etmelidirler.

Yazılardaki bilgilerin ve kaynakların doğruluğundan tümüyle yazarlar sorumludur. Dergide yayınlanan yazılar, yazarların şahsi görüşlerini ifade eder ve sorumluluğu tamamen kendilerine aittir. Bu yazıların Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın veya başka bir Masonik biriminin resmi görüşlerini veya fikirlerini temsil ettiği iddia edilemez.

Yayın Kuralları
Hakemli bölüm için gönderilen yazılar 15 A4 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını, kişisel yorum makaleleri ise 10 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını aşmamalıdır. Araştırma yazılarının ve makalelerin 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti adı ile kurulmuş olan Türk Dil Kurumu yazım kurallarına uygunluğu şart olup, imlâda bu kurallara uyulacaktır. Bir sözcüğün yazımında tereddüt olduğu takdirde yukarıda anılan Türk Dil Kurumu'nun yayınlamış olduğu Ömer Asım Aksoy'un Ana Yazım Kılavuzu'na bakılacaktır. (Son baskısı Epsilon Yayınları tarafından basılmıştır.) Kısaltmalarda da yukarıda anılan kitaptaki kısaltmalar kullanılmalıdır. Mimar Sinan dergisindeki yazılarda (tarihi belgelerin transkripsiyonu veya alıntılanması dışında), "Masonik kısaltma" kullanılmamaktadır.

Yazılar elektronik ortamda verilmeli, yazar/yazarların iletişim bilgileri belirtilmeli, konferans üslubunda olmamalıdır. Özgün araştırmaların dayandırıldığı atıflar, kaynaklar ve belgelerden alıntılar sarih bir biçimde, dip not veya son not olarak belirtilmelidir.

Hangi kaynaktan yararlanılmışsa o kaynak referans verilmeli; yararlanılan kaynağın kaynak gösterdiği, yazarın görmediği referanslar dipnot olarak verilmemelidir. Yazarın yararlandığı kaynaktaki görüşler ile kendi görüşleri birbirinin içine katılmamalı, yararlanılan kaynaktaki analiz, yargı ve sonuç cümleleri "tırnak içinde" uygun atıfla verilmeli, olası bir intihal sorununa yol açılmamalıdır. Yabancı bir kaynaktan alınma bir yazının veya kitabın bütününü veya bir kısmını çevirip yayınlamak izne tabidir. İzinsiz yayının, telif anlaşmazlıkları doğuracağı unutulmamalıdır.

Kullanılan görsel malzemenin (fotoğraf, resim, çizim, vb.) telif hakkı alınmış olmalı veya telif hakkı bulunmayan malzemeden seçilmelidir. İnternetten indirilen veya bir kaynaktan taranan görsel malzemenin telif hakları izni alınmadan kullanılmasının telif anlaşmazlıkları doğuracağı da dikkate alınmalıdır.

Makalenin ilk sayfasında makalenin, yazarının ve varsa çevirmeninin adı yer almalıdır. Ayrıca yazının Türkçe ve mümkünse İngilizce kısa bir özeti (özet – abstract) ile yazı başlığının İngilizcesi bulunmalı ve faydalanılan kaynaklar belirtilmelidir. İnternet'ten alınan kaynakların doğruluğu mutlaka tahkik edilmelidir.

Yazıda resim veya şekil kullanılmışsa; bunlar yazının içindeki yerine konulduğu gibi, ayrı birer dosya olarak da verilmeli, resimler basılabilecek kalitede (en az 300 dpi) olmalıdır.

Çeviri yazılarda; yazarın ve çevirmenin adı ile birlikte orijinal yazının nerede ve hangi tarihte yayınlandığı belirtilmeli ve orijinal yazı da birlikte gönderilmelidir. Ayrıca müellifin onayı alınmış olmalı ve çeviri yazının telif hakkı sorun olmamalıdır.

Gönderilen yazılar Yayın Kurulunun onayından geçtikten sonra yayınlanır. Yayınlanmayan yazılar için geleneğimiz uyarınca herhangi bir gerekçe gösterilmez. Yayın Kurulu gerekli gördüğü durumlarda metinde editoryal düzeltmeler yapabilir. Gönderilen veya yayınlanan yazılar için herhangi bir ücret ödenmez, yazı yayınlandığı takdirde bütün telif hakları Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği'nin olur.

Yazarlar yazılarını, Yayın Kuruluna teslim ettiklerinde bu şartları kabul etmiş sayılırlar. **Yazılarınızı, her türlü istek, soru, şikayet ve önerilerinizi aşağıdaki yazışma ya da e-posta adresine gönderebilirsiniz.**

YAZIŞMA ADRESİ:

MİMAR SİNAN DERGİSİ YAYIN KURULU

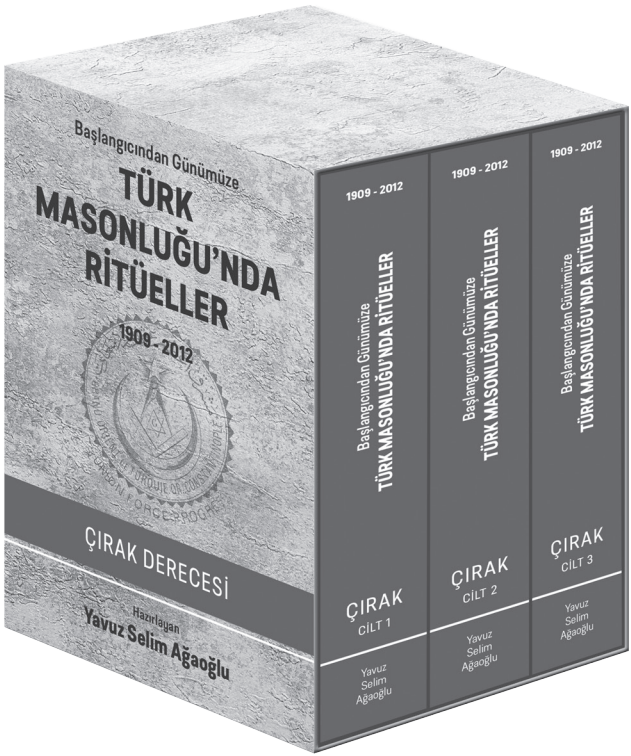
Nuru Ziya Sokak, No. 9, Kat 2 34420 Beyoğlu – İstanbul

e-posta : mimarsinandergisi@gmail.com

Başlangıcından Günümüze

TÜRK MASONLUĞU'NDA RİTÜELLER

1909 - 2012

ÇIRAK DERECESİ

Başlangıcından Günümüze

TÜRK MASONLUĞU'NDA RİTÜELLER

1909 - 2012

Hazırlayan

Yavuz Selim Ağaoğlu

Ritüeller Masonluk kültürünün en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilebilir. Bu itibarla, üzerinde yaşadığımız topraklarda Masonluk kültürünün de farklı Masonluk anlayışlarının bir yorumu, bir sentezi olarak kendine özgü ritüel sistemini yarattığı söylenebilir. Bu nedenle Türk Masonluğu'nun ritüel tarihçesi memleketimizdeki kültür mozaiğinin bir yansıması ve tarihsel mirası olarak incelenmeye değerdir. Buna ilaveten ritüeller Türk Masonluğu tarihinin gündeminde en uzun süre yer alan ve en çok tartışılan konusu olarak özel bir öneme sahiptir. İşte bu araştırma, 1909 yılından kurulan Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'den günümüze kadar Türk Masonluğu'nda kullanılan tüm Çırak Derecesi ritüellerinin tarihçesini, metinlerin orijinalleri, yabancı dilde basılmış olanların tercümeleri, Eski Yazı ile yazılmış olanların çeviri yazıları ile günümüz Türkçesine uyarlanmış metinlerini bir araya getirmek ve karşılaştırmalı olarak sunmak amacıyla kaleme alınmıştır. Bu araştırmada ayrıca ritüellerde yaşanan değişim ve dönüşüm sürecini daha iyi anlayabilmek için Türk Masonluğu tarihindeki gelişmelere de eş zamanlı olarak yer verilmiştir. Bunlara ilaveten bu araştırma çerçevesinde 1909 yılı öncesine ait ve izleri bugüne kadar taşınan eski ritüellerden örnekler de ilk defa okurla buluşturulmaktadır. Yaklaşık yirmi yıllık özel bir çalışmanın eseri olan bu kapsamlı araştırma, belge üzerinden Masonluk tarihini anlama ve yorumlama çabalarına bir katkı olarak müstakbel okuruna seslenmektedir.